

अकारनिन्तामणिः ।

अविच्छेदविगतत्वं सामाधिभिनियोजनम् ॥
 ललापत्यमदासौचसौर्वैभयोद्यमादयः ॥ २७ ॥
 देवो यथा विनीतलत्राचारगुणीभूताः ॥
 येन चानुपैदाशिश्यप्रत्ययकचनिष्पत्ता ॥ २८ ॥
 द्वाभुंसागौभाप्रमानमन्मथविभवाः ॥
 तलभेत्तन्निद्रुक्तनगजंघामुत्रानुभिः ॥ २९ ॥
 द्वाभेत्तन्निद्रुगोपादीयभिनिययनाभयः ॥
 यथात्र मनधीभावाद्गामुत्रियाणम् ॥ ३० ॥
 इदमतामगच्छादिभूभाउधयणानि च ॥
 निगेदे दीद्वयोदिमनिवात्यादिगेव च ॥ ३१ ॥
 पुगेदेव निमित्तादिशास्त्रवेदिप्रमाजंयम् ॥
 निम्ना मदिद्वयुत्वे मायसाहशुनिवादेव ॥ ३२ ॥
 कुम्भस्य सावन्नि प्रीद्वयानवदिद्विजन्ताः ॥
 सधत्तात्त्विकारिचिप वाद्याह्रिदहसयम् ॥ ३३ ॥
 नन्दी इव च अमी इत्यादनुवृत्तौ बुद्धिनिष्ठिमान् ॥
 यन्त्रे इत्येव इदं इत्युक्तं नदद्वयद्विनेयमी ॥ ३४ ॥
 यन्त्रे इत्येव इदं इत्युक्तं नदद्वयद्विनेयमी ॥
 यन्त्रे इत्येव इदं इत्युक्तं नदद्वयद्विनेयमी ॥ ३५ ॥
 यन्त्रे इत्येव इदं इत्युक्तं नदद्वयद्विनेयमी ॥
 यन्त्रे इत्येव इदं इत्युक्तं नदद्वयद्विनेयमी ॥
 यन्त्रे इत्येव इदं इत्युक्तं नदद्वयद्विनेयमी ॥
 यन्त्रे इत्येव इदं इत्युक्तं नदद्वयद्विनेयमी ॥
 यन्त्रे इत्येव इदं इत्युक्तं नदद्वयद्विनेयमी ॥
 यन्त्रे इत्येव इदं इत्युक्तं नदद्वयद्विनेयमी ॥

सरोपरेऽब्जमङ्गाम्बुलहरीगजकेलयः ॥
 हंसचक्रद्विरेष्वापास्तीरोपानलतादयः ॥ ३९ ॥
 अढी विट्टममुक्तोर्मिपोतेभयकरादयः ॥
 सरित्प्रवेशसंशोभकृष्णाब्जाधैयितादयः ॥ ४० ॥
 नयामम्बुधियाधित्वं हंसमीनाम्बुजादयः ॥
 विहृतं तटवद्भयो नलिन्नुत्पलिनीस्थितिः ॥ ४१ ॥
 उषाने कानिकापुष्पफलवर्हाकृतादयः ॥
 पिकालिकेकिचकायाः पथिकक्रीडनस्थितिः ॥ ४२ ॥
 अद्री शृङ्गगुहारत्नवनकिन्नरनिर्झराः ॥
 सानुधातुमुकूटस्थमुनिवंशमुमोचयाः ॥ ४३ ॥
 अरण्येऽहिहरिव्याघ्रवराहहरिणादयः ॥
 टुभा मङ्कूकपूष्पाद्या गुल्मवल्मीकपर्वताः ॥ ४४ ॥
 मन्त्रे पैशाङ्गतोपायशक्तिर्नपुष्यनीतयः ॥
 दूते स्वपरपक्षार्थदोषवाक्यीशलादयः ॥ ४५ ॥
 प्रयाणेऽध्वगुरोद्भूतरजोवाघरवध्वजाः ॥
 मूकम्पो रथहस्त्यादिसंघट्टः पृतनागतिः ॥ ४६ ॥
 मृगयायां मृगवाससयारादि कुट्टिभिः ॥
 कृतं संसारमीरुत्वजननाय वदेत्कचित् ॥ ४७ ॥
 अश्वे वेगित्वसंलग्नगतिजात्युच्यतादयः ॥
 गजेऽरिष्यूहभेदित्वकुम्भमुक्तामदालयः ॥ ४८ ॥
 मथौ दोलानिलालिथीसङ्कारकलिकोद्वनाः ॥
 सहकारविट्प्यादिमुषनोमऽरीलताः ॥ ४९ ॥

१ शङ्खशब्दः ॥ २ वि पक्षिपरमात्मनोः । पक्षिणां स्वनिः ॥ ३ पक्षिग-
 लम् । शम्भुशुक्ला । प्रभुशब्दादित्रयम् । सन्निविष्टमहादिषद् ॥ ४ शम्भुशब्दादि सङ्ग-
 लम् । शम्भुशब्दाः पञ्च गणवः । बलीशब्दादिगणवः ॥

निद्रापे मद्दिद्यामात्सरःपणिकशोपिनाः ॥

मरीचिकागृगभ्रान्तिः प्रपा तत्रत्यवोपिनः ॥ ५० ॥

वर्षामु पनकेचिथ्रीज्ञञ्जानिलमुयाःकशाः ॥

इंसनिर्गनिकेनस्यः कदम्बमुकुटादयः ॥ ५१ ॥

शरदोन्दिनसुज्यक्तिदंमपुङ्गवहृष्टयः ॥

शुभ्राग्रस्यच्छवाःपद्मसतच्छदजलाशयाः ॥ ५२ ॥

हेमन्ते हिमसंलम्बलतामुनितपःप्रमाः ॥

शिशिरे च शिरीषाब्जदाहरीत्यप्रकृष्टयः ॥ ५३ ॥

धुमणावरुणत्वाब्जचक्रवाकाश्लिष्टयः ॥

तमःकुमुदतारेन्दुमदीपकुलटार्तयः ॥ ५४ ॥

चन्द्रेऽभ्रकुलटाचक्रचोरध्वान्तवियोगिनाम् ॥

आतिरुज्वलता वार्षिकैरेन्दुश्महृष्टयः ॥ ५५ ॥

आश्रमे मुनिपादान्ते सिंहेभेणादिशान्तता ॥

सर्वतुफलपुष्पादिश्रीरङ्गीकृतपूजनम् ॥ ५६ ॥

युद्धे तूर्यनिनादासिष्कुलिङ्गदारसन्धयः ॥

छिन्नातपत्रवर्मभरधध्वजमटादय ॥ ५७ ॥

विवाहो नामकल्याणगर्भावतग्णादि ० ॥

तवेन्द्रदन्तिमेवब्धिश्चेर्णामुररवादय ॥ ५८ ॥

विवाहे स्नानशुभ्राङ्गभूपाशोभनगतय ॥

विवाहमण्डपो बेदीनाट्यवाद्यरवादय ॥ ५९ ॥

विरहे तापनिश्वासमनश्चिन्ताकृशाङ्गताः ॥

शिशिरौष्यनिशादैर्घ्यं जागरा हासहानयः ॥ ६० ॥

सुरते सीत्कृनिर्भावानलदन्तक्षतादयः ॥

कार्मीकङ्कणमञ्जीररवमैर्त्यायितादयः ॥ ६१ ॥

स्वयंवरे सुसन्नाहो मद्यमण्डपकन्धकाः ॥
 तस्या भूपान्वयस्यातिसम्पदाकारवेदनम् ॥ ६२ ॥
 मधुपानेऽलिमाश्रित्य भ्रमप्रेमादिरुच्यताम् ॥
 महान्तो न सुरां दृप्यां पिवन्ति पुरुदोषतः ॥ ६३ ॥
 पुष्पोपचयने पुष्पावचयो वक्तृक्तयः ॥
 गोत्रस्वलनमाश्लेषः परस्परविलोकनम् ॥ ६४ ॥
 अम्भःकेलौ जलक्षोभो हंसचक्रापसर्पणम् ॥
 भूपाच्युतिपयोविन्दुलग्नास्यजलजध्रमाः ॥ ६५ ॥
 वर्ण्यदिष्मात्रता प्रोक्ता यथालङ्कारतन्त्रकम् ॥
 वर्णनाकुशलैश्चिन्त्यमनेकविधमस्ति तत् ॥ ६६ ॥
 चन्द्रार्कौदयमन्त्रदूतसन्धिकर्ण्डाकुमारोदयो-
 धानान्भोधिपुरतुंगीलसुरतार्जानां प्रयाणस्य च ॥
 वर्ण्यत्वं मधुपाननायकपदव्योर्विप्रकम्भस्य च
 काव्येऽष्टादशमङ्गचक्रं युतविवाहस्यापि केचिद्विदुः ॥ ६७ ॥
 कवीनां समयस्त्रेधा निबन्धोऽप्यसतस्ततः ॥
 अनिवन्धस्सजात्यादेर्नियमेन समासतः ॥ ६८ ॥

असतोऽपि निबन्धो यथा—

गिरी रत्नादि हंसादि स्तोकपद्माकरादिषु ॥
 नीरे भाद्य स्वगङ्गायां जलजाद्यं नदीप्यपि ॥ ६९ ॥
 तमसः सूच्यभेद्यत्वं मुष्टिप्राप्तत्वमुच्यते ॥
 अञ्जलिप्राप्तता चन्द्रत्वेष कुम्भोपवाद्यता ॥ ७० ॥
 प्रतापे रक्ततोष्णत्वे कर्तौ हसादिशुभ्रता ॥
 कृष्णत्वमपकीर्त्याद्री रक्तत्वं कोपरागयोः ॥ ७१ ॥
 चतुष्टय समुद्रस्य वियोगः कोफयोर्निशि ॥
 चक्रोराणां सुराणां च ज्योत्स्नावासं निगद्यते ॥ ७२ ॥
 रमायाः पद्मवासित्वं राज्ञो यदाप्ति - - -

अलंकारचिन्तामणिः ।

समुद्रमथनं तत्र सुरेन्द्रश्रीसमुद्रवः ॥ ७३ ॥

सतोऽप्यनिबन्धो यथा—

चन्दने फलपुष्पे च सुरभौ माळतीसुमम् ॥

शुक्ले पक्षे तमोऽशुक्ले ज्योत्स्नाफलमशोकके ॥ ७४ ॥

रक्तिमा कामिदन्तेषु हरितत्वं च कुन्दके ॥

दिवानिशोत्पटाब्जाना विकसित्वं न वर्ण्यताम् ॥ ७५ ॥

नियमेन निबन्धो यथा—

सामान्येन तु धावस्त्वं पत्रपुष्पाभ्युवाससाम् ॥

चन्दनं मलयेष्वेव मघावेव पिकृध्यनिम् ॥ ७६ ॥

अम्बुदान्बुधिकाकाहिकेशमृष्टेषु कृष्यताम् ॥

विन्ध्वयन्धूकनरिषु सूर्यविन्ध्वे च रक्तताम् ॥ ७७ ॥

ख नाट्य मयूराणां वर्षास्येव विवर्णयेत् ॥

नियमस्य विशेषोऽस्यः कश्चिदत्र प्रकाशयते ॥ ७८ ॥

शुभ्रमिन्द्रद्विष मूयार्त्तानि सप्त षतुर्दश ॥

मुवनानि चतस्रोऽष्टौ दश वा ककुमो मताः ॥ ७९ ॥

वधौ हनौ रलौ चने यमके भेषचित्रयोः ॥

न भिषन्ते विमर्गानुम्वारौ विश्राय नो मनौ ॥ ८० ॥

यमकस्योदाहरणम्—

वर्तदो मन्तधर्मी वर्ततो विवभौ भुवि ॥

मदम्मादिहमात्यमदम्वादिपतिः पुङ्गुः ॥ ८१ ॥

विवर्तःशोभितः अमठं कश्चिदनिर्विभवादित्यत्रानि सम्बध्यते

विवर्तःशोभितः ॥ विवमन्तानामेवं सर्वत्र द्रष्टव्यम् ।

उपमाभेषम्योदाहरणम्

वदन्ता स्वलग्नाद्येभी समुद्रो वा पुमान् योते ॥

विषम्योदाहरणम्—

इलापाद्या मुलातीला कलामालाकुलामिलाम् ॥ ८१ ॥

गो-न्निकाबन्धः । अष्टदलपत्रं च ॥ मूपालनशीला ईडा जिनन्तुतिः । इला
इरा वाक् दिव्यध्वनिरिति वा । कलादिगुताभिलां भुवं वा वाचं च ददाति
॥ [इलापाद्या इला, (ईला वा) कलामालाकुलां इलां मुलातीत्यन्वयः ।]

वर्णभेदं विजानीयात्कविः काव्यमुखे पुनः ॥

सद्वर्णं सद्वर्णं कुर्यात्सम्पत्सन्तानसिद्धये ॥ ८२ ॥

वर्ण्यवर्णकयोर्लक्ष्मीः शीघ्रमेवोपजायते ॥

अन्यथैतद्द्वयस्यापि दुःखसन्ततिरञ्जसा ॥ ८३ ॥

शाग्जाच्चाच्छाष्टाभ्यां दणधपयभमैराहुवात्वाद्दलाभ्यां ।

संगुक्तेऽशुं विना स्यादशुभमितरतो वर्णतोभद्रनिद्रम् ॥

मोभूर्नेर्गौर्धमौवाः शशधरगुगलं मङ्गलं तोऽशुभः स्व- ।

जोरस्तो भःपुरमिः पवन इदमभद्रं त्रयं चादिहानाम् ॥ ८३ ॥

मगणादीनां भूरित्यादयोऽविदेवता ॥

विन्दुमर्गा पदादौ न कदाचन जज्ञौ पुन ॥

भवान्तावपि विद्येते काव्यादौ न कदाचन ॥ ८४ ॥

आभ्यां संप्रीतिरीभ्या मुद्गवेऽभ्यां धनं पुन ॥

ऋलृचतुष्टयतोऽकीर्तिरेच सौम्यकरा स्मृताः ॥ ८५ ॥

कादिवर्णचतुष्काच्छ्रीरक्तीर्तिश्चकारतः ॥

छकारात्पीनिसौख्ये द्वे मित्रलाभो जकारतः ॥ ८६ ॥

शाद्रीमृत्यु सतः खेदग्राह्युः ख शोभनं तु डात् ॥

दोऽशोभादो भ्रमो णात्तु मुखं तत्थाद्रणं दर्षी ॥ ८७ ॥

मुखदौ नात्प्रतापो भी मुखान्तकेशदाहदः ॥

पवर्गो याद्रमा रेफाहाहो व्यसनदौ लवौ ॥ ८८ ॥

शापाभ्या मुखखेदौ च सटौ च मुखदाहदौ ॥

लस्तु व्यसनदः क्षस्तु सर्ववृद्धिमदो भवेत् ॥ ८९ ॥

एवं प्रत्येकमुक्तास्ते वर्णास्तित्यफलप्रदाः ॥

त्याज्वः स्याद्वर्णसंयोगस्तैलकपूर्वयोगवत् ॥ ९० ॥

प्रत्येकं तु गणा ज्ञेयाम्मदमत्फलदा यथा ॥

याद्वनं राघर्भादाहो तः शून्यफलदो मतः ॥ ९१ ॥

भान्मुमं जाटुजा मण्डि क्षयो रैशुभदो नमौ ॥

वदन्ति देवता शब्दा भद्रादीनि च ये तु ते ॥ ९२ ॥

गणाद्रा वर्णतो वाऽपि नैव निन्धाः कवीश्वरैः ॥

एतद्वर्णाभिविन्यासं क्राय्यं पद्यादितस्त्रिधा ॥ ९३ ॥

मच्छन्दोऽच्छन्दमी पद्यगद्ये मिश्रं तु तद्युगम् ॥

निबद्धमनिबद्ध वा कुर्यात्क्राव्यमुस्य कवि ॥ ९४ ॥

शार्त्तारूप नमोरूप यन्मुनिदेशन च वा ॥

स्वक्राव्यमुसं स्वकृत पद्य निबद्धं परकृतमनिबद्धम् ॥

जन्यद्वाव्यमुसच्छार्त्तार्थच्छाया नो रचयन्कवि ॥

स्वक्राव्ये सोऽव्यथा लोके पश्यतोऽहमेवमेव ॥ ९५ ॥

समस्यापूरणं कुर्यात्पद्यच्छार्त्तार्थगोचरम् ॥

परमप्रयत्नैर्विद्वान् कविर्नीषयच्छति ॥ ९६ ॥

अस्ति ह्ये न मन्ति तस्य कृचच्छतशते नान्ति न न्योन मन्ति ॥

ह्यन्यन्नस्यपूरणं यथा

गुप्तं श्रीहरिवर्षं शिशिरकम्बुकान्तिदीप्तिद्वेषा ।

स्यन्तेनोदकजलावृष्टिर्गण्युपभयभवच्छास्त्रिमा स्वतः ॥

अन्यन्नस्यपूरणं यथा नमश्चिद्वेदप्रमदने परमपाथा ।

स्वस्य ह्ये न मन्ति तस्य कृचच्छतशते नान्ति न न्योन मन्ति ॥

ह्यन्यन्नस्यपूरणं यथा नमश्चिद्वेदप्रमदने परमपाथा ॥

दाग्ना दाया त्रिनपरमटाविश्वरूपा च सेऽस्य ।
 नूनं शपा मथ्येति र्वाः शिवरून्द् त्रिनानाम् ॥
 दानमन्त्रः पुत्रत्रिनपत्रे. मगदीति श्रुतोऽभू. ।
 न्मानमन्त्रो नटति निरगं श्रुयैविचम्य मूर्ध्नि ॥ ९८ ॥

मभयि नदिनपत्रे दन्तिनः मन्त्ररन्ति ॥

पुत्रत्रिनपरपाली सर्वमाशास्वभारा ।
 मगतनिगिरिशोपाऽनन्तमौत्स्यप्रदा सा ॥
 मन्त्रत्रयसर्भागं स्यान्मृषा स्यात्पदीति ।
 मभयि नदिनपत्रे दन्तिनः मन्त्ररन्ति ॥ ९९ ॥

एदमेकत्र त्रिंशति पंचराशि वा पदानि श्रुत्वाऽभ्यसेत् ॥
 इति शिक्षानुगः सर्वसमावधिशाब्दः ॥
 शकृदाद्येणपगच्छन्तो मदाकरितोऽपरे ॥ १०० ॥

अथमाहय —

केचिर्मातामिच्छन्ति केचिर्धर्म्य सम्पदम् ॥
 केचिन्ममागभूयस्त्वं परे देवता पदावलीम् ॥ १०१ ॥
 शत्रुवन्धार्थेन केचिन् शुकृत्कर्णपिण्ड. परे ॥
 मध्यमा केचिद्द्वयेषा रुचिरन्देव मश्यते ॥ १०२ ॥
 वदित्वमातनोति यन्निषष्टिपूरपधिनम् ॥
 त्रिषष्टिधर्ममण्डित त्रिषष्टिर्पापमेत्यनि ॥ १०३ ॥

इत्यन्वहारचिन्तामर्णा वविंशशापरूपज्ञो नाम

प्रथम. परिच्छेदः ॥ १ ॥

दान्या दाम्या त्रिनवगमटाविम्बवृत्त्या च तेष्वप्य ।
 मूलं गत्या महयेति र्वैः विम्बवृन्दं त्रिनानाम् ॥
 कान्तस्तम्भः पुगत्रिनपत्रेः संमर्दति मूर्तिः ॥ ९८ ॥

नमसि नन्दिनपत्रे दन्तिनः मन्चरन्ति ॥

पुगत्रिनवगवर्णा सर्वभाराम्भवाया ।
 मगतनिविलदोपास्निन्नसौम्यप्रदा मा ॥
 मङ्गलवयवसर्गाय न्यन्नृपा स्वाद्यदीति ।
 नमसि नन्दिनपत्रे दन्तिनः मन्चरन्ति ॥ ९९ ॥

पुर्वमेकैकत्र द्वित्राणि पंचगात्रि षा षद्यानि वृदगाऽम्भेत् ॥
 इति त्रिभानुगः सर्वगममाद्यविशारदः ॥
 शब्दाद्यशेषमन्त्रात्रो महाकविरत्रोऽग्रे ॥ १०० ॥

अथसादयः—

केचित्साम्प्रद्वमिच्छन्ति केचिदर्थस्य मस्यदम् ॥
 केचिन्माममृयम्यं परे व्येष्टां पत्रावन्दीम् ॥ १०१ ॥
 सुदुवन्बाधिनः केचिन् स्फुटकन्वपिषः परे ॥
 मध्यमाः केचिदन्येषां क्वचिरन्यैव लक्ष्यते ॥ १०२ ॥
 क्वचिन्यमाननेति यन्विषष्टिपूरधिनम् ॥
 त्रिषष्टिधामैमण्डितं त्रिविष्टपात्रमेव्यति ॥ १०३ ॥

इत्यलङ्कारचिन्तामर्णा कविशिक्षाप्ररूपणो नाम

प्रथम परिच्छेदः ॥ १ ॥

लस्तु व्यसनदः क्षस्तु सर्ववृद्धिप्रदो भवेत् ॥ ८९ ॥
 एव प्रत्येकमुक्तास्ते वर्णास्त्यफलप्रदाः ॥
 त्याज्यः स्याद्वर्णसंयोगस्तैलकपूर्वस्योगवत् ॥ ९० ॥
 प्रत्येकं तु गणा ज्ञेयास्मदसत्फलदा यथा ॥
 याद्धनं राक्षमीदाहौ तः शून्यफल्दो मतः ॥ ९१ ॥
 भात्मुखं जाटुजा सात्तु क्षयो रैशुभदौ नमौ ॥
 यदन्ति देवतां शब्दा भद्रादीनि च ये तु ते ॥ ९२ ॥
 गणाद्वा वर्णतो वाऽपि नैव निन्द्याः कवीश्वरैः ॥
 षट्कर्णाभिविन्यासं काव्यं पद्यादितन्निधा ॥ ९३ ॥
 सच्छन्दोऽच्छन्दसी पद्यगद्ये मिश्रं तु तद्युगम् ॥
 निबद्धमनिबद्धं वा कुर्यात्काव्यमुखं कविः ॥ ९४ ॥
 आशीरूपं नमोरूपं वस्तुनिर्देशनं च वा ॥
 स्वकाव्यमुखे स्वकृतं पद्यं निबद्धं परकृतमनिबद्धम् ॥
 अन्यकाव्यसुशब्दार्थच्छायां नो रचयेत्कविः ॥
 स्वकाव्ये सोऽन्यथा लोके पश्यतोहरतोमटेत् ॥ ९५ ॥
 समस्यापूरणं कुर्यात्परशब्दार्थगोचरम् ॥
 पराभिप्रायवेदित्वात्र कविर्दोषमृच्छति ॥ ९६ ॥
 अस्ति स्तः सन्ति तस्याः कुचकलशतटे नास्ति न स्तो नसंति ॥
 षट्समस्यापूरणं यथा—
 शुभ्रं श्रीहारयष्टिं शिशिरकरकलाकान्तिदीप्तिद्विरेफा- ।
 स्सारामोदाब्जशङ्काजटगवृषभमाभवात्कालिमा स्यात् ॥
 श्रीमन्नाभिप्रियाया नखरहतिकरोन्मर्दने धर्मपाथा- ।
 स्यास्ति स्तः सन्ति तस्याः कुचकलशतटे नास्ति न स्तो न स
 मानस्तम्भो नटति नितरां सूर्यविम्बस्य मूर्धनि ॥

दान्त्या दांस्या जिनवरमटाविम्बवृत्त्या च तेऽस्य ।
 मूलं गत्वा मह्यंति रवंः विम्बवृन्दं त्रिनानाम् ॥
 आनस्तम्भः पुरजिनपतेः मसदीति स्तुतोऽभू- ।
 न्मानस्तम्भो नटति नितगं सूर्याविम्बस्य मूर्ध्नि ॥ ९८ ॥

नभमि नम्बिनपत्रे दन्तिनः मन्चरन्ति ॥

पुरजिनवरयाणी मर्यभाषाम्यभावा ।
 प्रगतनिम्बिलदोषाऽनन्तसौगव्यप्रदा मा ॥
 गकलञ्चयमर्भारं म्यान्मृषा स्याद्यदीति ।
 नभमि नम्बिनपत्रे दन्तिनः मन्चरन्ति ॥ ९९ ॥

एवमेकैकत्र द्वित्राणि पंचपाणि षा पद्यानि वृत्ताऽभ्यभेत् ॥
 इति निक्षानुगः सर्वगमभावविज्ञारदः ॥
 शब्दाद्यनेपसन्धीतो महाकविरतोऽपरे ॥ १०० ॥

अथमाद्यः—

केचित्सौमन्वमिच्छन्ति केचिदर्थस्य सम्पदम् ॥
 केचित्समामभूयस्त्वं परे द्यैस्तां पदावलीम् ॥ १०१ ॥
 सुदुवन्धार्थिनः केचिन् स्फुटवन्धपिषः परे ॥
 मध्यमाः केचिदन्येषा रुचिरन्यैव लक्ष्यते ॥ १०२ ॥
 फवित्वमातनोति यस्त्रिपष्टिपूरुषाभ्रनय ॥
 त्रिदाष्टिधामेमण्डित त्रिविष्टपांश्चमेप्यति ॥ १०३ ॥

इत्यलङ्कारचिन्तामणौ कविशिक्षाप्ररूपणो नाम

प्रथम परिच्छेदः ॥ १ ॥

नमः श्रीशान्तिनायाय ॥

द्वितीयपरिच्छेद ॥

अथ तावद्भवे शब्दालङ्कारं तं चतुर्विधम् ॥

चित्रवक्रोक्त्यनुप्रासयमकाश्रितभेदतः ॥ १ ॥

धारीष्यचविन्दुमद्विन्दुच्युतकादित्वतोऽद्भुम् ॥

करोति यत्तदशोकं चित्रं चित्रविधा यथा ॥ २ ॥

तच्च बहुविधम्—

उभे व्यस्तसमस्ते च द्विव्यस्तद्विःसमस्तके ॥

उक्तव्यस्तसमस्तं च द्विव्यस्तकसमस्तकम् ॥ ३ ॥

द्विःसमस्तकसुव्यस्तमेकालापं प्रभिन्नकम् ॥

मेघभेदकमोजस्वि सालङ्कारं च कौतुकम् ॥ ४ ॥

प्रश्नोत्तरसमं पृष्टप्रश्नभ्रमोत्तरं तथा ॥

आदिमध्योत्तराभिस्थे अन्तोत्तरमपन्हृतम् ॥ ५ ॥

विषमं वृत्तनामापि नामाभ्यातं च तार्किकम् ॥

सौत्रं शाब्दिकशास्त्रार्थे वर्णवाक्योत्तरे तथा ॥ ६ ॥

श्लोकवाक्योत्तरं स्रष्टं पादोत्तरसुचकके ॥

पद्मं काकपदं चापि गोमूत्रं सर्वतं शुभम् ॥ ७ ॥

गतप्रत्यागतं चापि वर्धमानाक्षरं तथा ॥

हीयमानाक्षरं चापि शृङ्खलं नागपाशकम् ॥ ८ ॥

चित्रं संशुद्धमन्यत्तु सप्रहेलिकर्मीरितम् ॥

पृथक्पृथक्पदैः पृष्ट यत्तद्व्यम्भं निगद्यते ॥ ९ ॥

समस्तं मेलनेनात्र पदानां पृष्टमुच्यते ॥

कैः पूत्रावाचकः शब्दः कर्ममृतं विधिं वद ॥ १० ॥

मेदिनीवाचकः शब्दः कः पद्मवदनेऽश्विके ॥

रम्भुः । व्यस्तजातिः ॥

फल्योणेषु सुरैः कोऽर्च्यः कमर्नायेषु देवि भो ॥

मर्तृणामपि कर्तृणां मुक्तिसौख्यप्रदो महान् ॥ ११ ॥

र्यकरः । समस्तजातिः ॥

समामपदभङ्गेन द्विःपृष्टं व्यस्तमेव वा ॥

समस्तं यत्तदाख्यातं द्विर्व्यस्तं द्विःसमस्तकम् ॥ १२ ॥

नारायणमुसेबुद्धिः का चन्द्रमणि को वसेत् ॥

मुक्तिफान्तापरिष्वक्तः किं पदं कीदृशो धरेत् ॥ १३ ॥

अफलंकः । आफलंकः । अफलं अशरीरपदम् । कः परमात्मा ।

द्विर्व्यस्तजातिः ॥

जिनमानमनाकौफोनायकार्जितसत्कमम् ॥

कमाहुः करिणं चोद्दलशणं कीदृशं विदुः ॥ १४ ॥

सुरवरदम् । सुरेभ्यो वरमभीष्टं ददाति । शोभना रवारदा यस्य ।

द्विःसमस्तजातिः ॥

उभयार्धपदं पृष्टं पदं पदविभागतः ॥

समुदायेन च प्रोक्तं तद्व्यस्तकरामस्तकम् ॥ १५ ॥

आतपोत्तपान्थानां किं तृष्णा विच्छिन्नति भोः ॥

त्यजन्ति मुनयो धीराः किं किं पापकर मतम् ॥ १६ ॥

फन्दर्परञ्जनम् । क गर्वरागद्वयम् । व्यस्तसमस्तजातिः ॥

व्योसद्व्यसमासाम्या द्विर्व्यस्तकसमस्तकम् ॥

स्याद्द्विः समस्तकव्यस्त द्विःसमासेतरेकतः ॥ १७ ॥

निस्स्वतोपाय को मूर्ध्भ्रान्तेः का किं शुभं रणे ॥

सौर्वा का किं कुल स्तुत्य किं सदन्तीर्थकारिणाम् ॥ १८ ॥

राजराजविराजितम् । राविष । जरा । जविमिरद्वैः शोभितम् ॥

राजराजं चक्रिणम् । विराति विभेग अनुगृण्णानीनि राजराज-
विरा दिव्यभाषा । अजिते ॥ द्विर्यस्तममद्भजातिः ॥

एकश्रुतिप्रकारेण भिन्नार्थकथकं यत् ॥

द्वि.ममस्तममेदेन तदेकालापकं मनम् ॥ १० ॥

क्रिमाहुः सरलौत्तुंगसच्छायनरुसंकुलम् ॥

फलभाषिणि किं कान्तं तयांगे सालकाननम् ॥ २० ॥

सालवनं ॥ अलकसहितमुस्तम् ॥

क कीदृशस्यते रेखा तवाणुम्. सुविभ्रमे ॥

कारिणीं च वदान्येन पर्यायेण करेणुका ॥ २१ ॥

एतदप्येकालापकम् ॥

शब्दार्थलिङ्गवाग्भिश्च विभक्त्या यत्प्रमासत ॥

व्यस्तं विभिन्नमाख्यातं तत्प्रभिनं मनीषिभिः ॥ २२ ॥

आमंभ्यतां महवैरिवृदं शब्दोऽपराधवाक् ॥

कोऽमराणां प्रजायेत तीर्थनाथसमुद्भवे ॥ २३ ॥

महारागः । अरीणां वृन्दमारं ॥ आगः ॥

शब्दार्थलिङ्गविभक्तम् ॥

सम्बुद्धिं विप्रकृष्टार्थं कुरु ब्रह्मोच्यते च कः ॥

प्रजानां घातकः को वा भूपतिः परिभाष्यते ॥ २४ ॥

दूराजः ॥ शब्दार्थभिन्नं

कीदृशं नन्दनं मेरोस्सप्तम्या मेववाचकम् ॥

किं पदं सुस्पृहां कस्मै कुर्वते यद् कामुकाः ॥ २५ ॥

महामुरतरुचये ॥ शब्दार्थलिङ्गविभक्तिभिन्नम् ॥

१ सम्बोधन दूरार्थे हे दूर । अज. यद्वा । दुष्टघाती राजा च दूराज ॥

घनपक्षे महान्तः सुरतरुो यस्य तत् । कल्पवृक्षपक्षे सप्तम्यन्त चये इति ॥ कामु-

मरण तत् सुप्त च निधुवन तरु इत्ये श्रीतये ॥

शोभमानं नभः फलित् कः स्नांपर्यात देहिनम् ॥

के जिनेशममृतचित्तिसमये कृतसम्भवाः ॥ २६ ॥

रेभवः ॥ शब्दार्थवचनभिलम् ॥

एकेनैवार्थभेदेन रचयन्ति प्रभिलकम् ॥

केचिन्मृदुधियस्ते च न दत्तं सूरिभिर्यथा ॥ २७ ॥

कः कम्पयति चेतामि सर्वेषां देहिणां भृशम् ॥

गुरागुरनरादीनां कस्तोपयति मानसम् ॥ २८ ॥

द्वयः ॥

शब्दार्थभेदतोऽप्यद्यं प्रभिलं सुविरच्यताम् ॥

वचोनिष्ठविभक्तानां भेदस्नुच्येत शक्तिः ॥ २९ ॥

यत्र प्रक्षे निवर्त्यते विशेषणविशेष्यके ॥

भेषभेदकमाख्यातं तदिदं सूरिभिर्यथा ॥ ३० ॥

केषु प्रमित. कायतलैव्यपगमसृष्टः ॥

कः क्लेशमेति कस्तुष्टः प्रामादतलनिष्ठितः ॥ ३१ ॥

मूर्जनः । कुन्मितस्नानः । भूसाहितो राजा । भेषभेदकजातिः ।

यत्पृष्ट दीर्घवृत्तेन युताल्पाक्षरमुत्तरम् ॥

तदोजम्बीनि भाषन्ते पण्डिता खण्डितार्तयः ॥ ३२ ॥

तेज महोभकारि स्फुटतरवनिताऽप्राह्वार्णनं विद्ध. ।

तद्वाप्रव्यप्रबद्धो मनसि वचसि चाङ्गे नद्रामङ्गूरः ॥

को मूढ प्राणिचित्तभ्रमणकरमहाश्वभ्रतुःखप्रदायी ।

कम्माज्जात. सदोष रावलजनततिप्राणहारी च वेदः ॥ ३३ ॥

१ नभ पक्षे शोभनधार्गा रविध सुखविस्तेन शोभनम् । प्राणिपक्षे यतारस्तापयति ।
जिनोत्पत्तिपक्षे गुराणा विभवो नाथा. देवेन्द्रा । विभव इति उकारान्तम् ॥ २ शत्रुप-
क्षे वीराणामुदय. द्योत्पत्ति ॥ देवानां पक्षे वीरस्योदय वर्धमानस्वामिन उत्पत्ति. ॥
३ वरमयहान्यभिताप. ॥ ४ पुरुषपक्षे कुण्ठित स्नानं यस्य न. कण्डूघ्नान. । राज-
पक्षे कुरस्यस्त्रीति वृमान् कुम्भीधार्गा जनध पृथिव्या महिनो राजा ॥

असुरेतः ॥ न विद्यते मुष्टु तदभिलाषमात्रं रतं यस्य मः ॥

शालामुरान् ओजस्विजानिः ॥

यत्रोपमादयो नानाऽलङ्कारास्मन्नि च स्फुटम् ॥

कविभिः कथ्यते तद्वि सालङ्कारसमाह्वयम् ॥ ३४ ॥

प्रियकारिणि का देवि त्वमेव प्रियकारिणी ॥

विवेकिनीव काऽस्य त्वं सार्वी का त्वमिवाम्बिके ॥ ३५ ॥

सामगीः । सौ लक्ष्मीः । अमर्गीः । अमति जानार्ति

चासौ गीश्च सरस्वतीति भावः । सामोक्तिः । उपमा

प्राहुः क्षमारूपमुनीशमूर्ति । कां वीरदिव्यध्वनिशीतमानोः ।

अमे कवीनां वचनं किमहो- । गणं महावीरहरेः कमाहुः ॥ ३६ ॥

कुम्भं ॥ कुं मुवं । भं नक्षत्रं ॥ करिपिण्डं ॥ रूपकं ॥ सालङ्कार

वृत्तेन लघुना पृष्टं प्रचुराक्षरमुत्तरम् ॥

यत्तत्तद्वेदिनः प्राहुः कौतुक कौतुकावहम् ॥ ३७ ॥

केऽनिलाः श्रीहरेर्लज्जा देहसम्बोधनं कथम् ॥

भक्षणार्थं च कः शब्दः कर्तृगूरुत्वत्रयं च ॥ ३८ ॥

कामास्रपातनोदन । काः । अनिलाः ॥ मा श्रीः । अः । विष्णु

तनो । अदनम् । कौतुकजाति ॥

प्रश्नाक्षरसदृशत्वमुत्तरे यत्न गद्यते ॥

प्रश्नोत्तरसमं प्रोक्तं न देवकविकुञ्जरे ॥ ३९ ॥

शोभा भवति कर्तृक्षे खे सरस्वति विद्वुमाः ॥

१ पुष्पवक्षे गुरतर्कादारहितः । वेदवक्षे शालामुराजातः (१) शलापुत्र
केऽप्यम् ॥ २ सा च लक्ष्मीर्निगद्यते । एत विष्णुना साहिता सा लक्ष्मी
शिववचः ॥

क सन्तोल्यादिकप्रश्ने विचिन्त्योत्तरमुच्यताम् ॥ ४० ॥

नि नक्षत्राणि अस्मिन्भवतोत्पुत्तरम् ॥ भोः सरस्वति, उत्तरवचनप्रश्ने
सरस्वति) समुद्रे ॥ प्रश्नोत्तरसमजातिः ॥

उत्तरं यत्र सूक्ष्मं प्रश्नस्यानुयुज्यते ॥

पृष्ठपक्षं समाख्यातं प्रश्नोत्तरविशारदैः ॥ ४१ ॥

श्रीः स्मरो भूयुषश्चेति प्रोक्तमुत्तरमत्र तु ॥

प्रत्येकं पृच्छतां चक्रितेजोदग्धाः क वाः स्थिताः ॥ ४२ ॥

इकिराजयः । का ई । कः इः । इरा । अजयः । के जले । अरिराजयः ।
पृष्ठपक्षजातिः ॥

इदं वदेति सम्प्रोक्ते भवत्या यत्रोत्तरं वदेत् ॥

तद्भ्रमोत्तरमाख्यातं कानुवाच्यैव गोपिनम् ॥ ४३ ॥

केभ्यो हितकरो भोग्त्रमियामभ्यनां कवे ॥

पशस्ताभ्यर्दितरायः को भवानिव सज्जनः ॥ ४४ ॥

राज्य । भोः शब्दशासन । जैत्रे जः प्रतिपत्तव्यः शम्बरे शब्दशासन
इत्यभिधानात् । नः अस्मभ्यं कविभ्यः । भ्रमोत्तरजातिः ॥

पृष्ठ यत्रप्रश्नवाचये व्यादादिमध्यान्तगुण्धितम् ॥

उत्तरं त्रिविधं तस्यादादिमध्यान्तपूर्वकम् ॥ ४५ ॥

मुदितां देवलोकस्य वा तीर्थेवरमन्मतः ॥

रागान्धीकृतचितानां चेतोभ्याधि पुत्र गरा ॥ ४६ ॥

मुत्र आनन्दः इत स्मरात् । आपुत्तरजातिः ॥

वनं पुण्यादिभी रम्यं सुर्याम्बो मधुरेण इत् ॥

अपाङ्गवीक्षितैः कामिजनं तोषयतीह वा ॥ ४७ ॥

मधुः मधुनामः । एणइह एणाशी । मधोत्तरजातिः ॥

किं किमास्तिद्वितीयायां रूपं को भूदिवारक ॥

वादिनीगङ्गतो नित्यं के तु गुण्धिते वादिन ॥ ४८ ॥

भ्रमोत्तरजातिः ॥

सुस्थितं प्रश्नवाक्येऽपि पादान्तरवियोगिनि ॥
 कथितापन्हुतं यत्र नोत्तरं तद्विभाषितम् ॥ ४९ ॥
 अभ्यते शमिना किं मोः केन मोमुद्धते जगत् ॥
 मुक्तिकान्तापरिष्वङ्गे धाम केनाप्यते वद ॥ ५० ॥

शं सुखं । इना कामेन । मिलित्वा अतिना ॥

वायुपक्षे हरिक्षमासु स्मरे सम्बुद्धयः कवौ ॥

का ब्रूहि विस्रभून्त्यांग नो मात्यपि विक्रस्वरे ॥ ५१ ॥

विस्रभून्त्याङ्ग । भो आमगंधिन् । तनुरहित । पक्षे विक्रस्वरे । इत्यत्र विं
 विशब्दसकाररेफमात्रत्रयं त्यजन् । तथाच । कवे इति स्थितं । क । वे ।
 अ । को । ण । कवे (!) । इत्युत्तरं । कथितापन्हुतजातिः ॥

वैषम्यं यत्र बन्धस्य विषमं सन्निरूप्यते ॥

वृत्तनाम भवेत्प्रभृत्तनामोत्तराद्धि यन् ॥ ५२ ॥

विनश्यन्ति जना लोके के नेष्टगुणसद्ययाः ॥

तदुत्तरसमुद्भूतः शब्दः कः पदुवाचकः ॥ ५३ ॥

सादरागाः । अवममन्ताद्रञ्जनमवरागः तेन महिताः । सो ओकारसहिता ।
 अरा रा इति शब्दरहिता । गा इत्यत्र विमर्जनीयस्थित एव तथा सति गौ-
 रिति रूपमिद्धः ॥ विषमजातिः ॥

सम्बोधन किं सुरलोचनाथे । भ्रमद्विरेका सुरीभस्फुटा का ॥

का यानि नाकाञ्चिनमृत्तनार्थ । वृष किमाब्धस्तुपजातिरक्ष्म ॥ ५४ ॥

इन्द्रमालावृत्तजाति ॥

मुनिवृत्तभेदेन गुयोगिन्वाट्टिधोत्तरम् ॥

एष्टमेव भवेद्यत्र तत्रामाप्यातमुच्यते ॥ ५५ ॥

मेविता विन्द्य कर्तुं का शमा गुधिर पटः ॥

नग्मां धरति कोटश शाय कृष्य र्धाधना ॥ ५६ ॥

सुग । धम । सुगमः ५५ ।

वर्तनीयविभाषेण कीदृश याना इत्यम् ॥

कं चन्दन्ते मुरा नित्यं कामं किमकरोत्सुधीः ॥ ५७ ॥

अभ्यभवं । अभि भयराहितं । अभवं संसारहीनजनं । अभ्यभवं । निरा-
करोमि म् ॥ एषं सर्वकारेणु षोडश्व्यम् ॥ नामान्यात जातिः ॥

सकृतः सूत्रतः शब्दादुद्भवं शास्त्रावयतः ॥

सावर्य सौत्रं च शाब्दं च शास्त्रार्थं चेति तद्ववेत् ॥ ५८ ॥

मुनिमन्वोधनं कीदृशो वभूजनतोपकृत् ॥

जनेभ्यो रोचते सर्वकुवादिभ्यो न को वद ॥ ५९ ॥

अनेकान्तः । न विद्यते इः काम. यम्यासी अनिः तस्य सम्बोधनम् ॥
सावर्यजानि ॥

उक्तस्य नु परामृष्टौ कः शब्दो भेदयाचि किम् ॥

अव्यय धेन नाऽतापि गृत्र किं प्रक्रियास्थितम् ॥ ६० ॥

सदर्थेन । सौत्रजातिः ॥

न श्लाघ्यते मुनिः कर्मै मुबन्तं किं निगद्यताम् ॥

अकाराद्यनुबन्धानां धानूनां नाग किं वद ॥ ६१ ॥

परमैपदम् ॥ मुनि परस्मै न श्लाघते स्वगुणाधिकं धर्मं न ज्ञापयति
अपितु म्वनिन्दां परप्रशंसां च करोतीत्यर्थः ॥ शाब्दीजातिः ॥

श्रावेण गमयेत्कालं कया वृक्षः पतत्यधः ॥

कः कीदृशः सुधीप्राप्तो धर्मः सारतरो वद ॥ ६२ ॥

दयामूलः दयादानेन अमूलः ॥

दयामूलो भवेद्भूमौ दया प्राणानुकम्पनम् ॥

दयाया परिरक्षार्थं गुणाः शेषाः प्रकीर्तिताः ॥ ६३ ॥

इति शास्त्रोक्तत्वात् । शास्त्रजातिः ॥

वर्णं एवोत्तर वाक्यमेवोत्तरमुदीर्यते ॥

षणोत्तर भवेत्तत्तद्वाक्योत्तरमपि स्फुटम् ॥ ६४ ॥

एदनी का किं जल विष्णुसम्बुद्धिः कथमुच्यताम् ॥

कन्त्याग कीदृशो देशा प्राशुत्काले वदाऽऽशु मे ॥ ६५ ॥

सावारयः । सा । वाः । अ । यः ॥ यस्त्यागे निलये वायी यमे धारि पत्नी
इत्यभिधानात् ॥ आसमन्ताञ्जलसहिताः ॥ वर्णोत्तरजातिः ॥

मेरौ लब्धं किमिन्द्राद्यैः स्वामिनाऽहेऽस्य का कृता ॥

शक्रेणाव्ययमप्यर्थं किं कृता पुरुणा च का ॥ ६६ ॥

सुदीक्षाऽपि । मुत् सवनं । ईक्षा निरीक्षणं । अपि । सुदीक्षा । आपि प्राप्ता ।
वाक्योत्तरजातिः ॥

श्लोकार्द्धपादपात्रं तु यत्रोत्तरमुदीर्यते ॥

श्लोकार्द्धपादपूर्वं तदुत्तरं त्रिविधं मतम् ॥ ६७ ॥

का श्रद्धा मूढवृन्दं किमभिविधिमुखेऽर्थे परं किं निपेधे ।

सम्पत्तिर्व्योम का किं गिरिरपि कुलिशं कोपपीडे पदं किम् ॥

युल्लज्जामन्त्रणं किं चरति स्वगणः कुत्र चामन्यदावः ॥

कृष्णं मुदि च्युतांशुर्विधुरपि जलदेनोच्यतां कौटशेन ॥ ६८ ॥

कः पुमान् का च सम्बुद्धिः पदार्थे लेटि किं पदम् ॥

आवहेः को मुनिः कौटुम्बोपमुक्तो जिनेधरः ॥ ६९ ॥

रुचिरध्यानसम्पन्न भोगोपद्रवमारण ॥

मन्दाक्षखेदवान्छादिनानाभावावहानिकः ॥ ७० ॥

रुचिः । अधि न विद्यते धर्मस्य तत् । आ । न । सम्पत् । नमः

अगः । अपद्रवम् अनार्द्रम् । आः । रण । मन्दाक्ष । खे । दव । क

छादिना । ना । भाव । आवह । अनिकः निष्कामः । श्लोकोत्तरजातिः

का शास्त्रेण भवत्यनेकजनताऽऽनन्दी च कः कोकिला ।

सेव्यं किं कुरुने च निर्गुणगण किं किं शरत्कालगम् ॥

सम्बोध्येत सुनिर्मल धरति कः केयूरमन्वयुज्वलं ।

र्षादक्षो वद रत्नत्रीप इह भोः कौटुकं जिनः प्रोच्यताम् ॥ ७१ ॥

र्षारानन्दनमालानि मुम्बदो रत्ननानिगः ॥ र्षी । रा । नन्दनम् । आत्माति

मुम्भोः शोभनाकाश । दोः बाहुः ॥ अज्ञनानिगः । कञ्जलरहितः । सण

सगजाति ॥

कस्मादानायते नीरं कुतस्तृष्णापरिच्युतिः ॥

मदाहोऽपि कुतो वीरः कीदृशः किं तपोऽकरोत् ॥ ७२ ॥

सहितो वारितो गतः । महितः कृपान् । वारितः जलात् । अगतः पर्वतात् ॥
रादौत्तरजानिः ॥

नयप्रमाणसम्बुद्धिः शमः का धीमुखेऽपि सा ॥

किं निषेधेऽव्ययं लोकनाशिनी दुःखि किं कुल्म् ॥ ७३ ॥

कः पुमानक्षसम्बुद्धिः का च नश्वरानिस्वने ॥

लेटि किं पद्मस्माकमित्यर्थे केन नाश्यते ॥ ७४ ॥

यस्त्वंशो बुध्यते केन वक्षश्चक्रं रमा च का ॥

संवत्सरार्धसम्बुद्धिः का कथं जिन ईड्यते ॥ ७५ ॥

नयमानक्षमाणाननमामार्यातिनाशन ॥

नशनादस्यनो येन नयेनोरोरिमायन ॥ ७६ ॥

नयमान । क्षमा । मानन लक्ष्मीमुख । मा । मारी । आर्ति आर्तध्यानमस्या-
स्तीति । ना । अशन । नशनात् नश्यतीति नशस्तस्यनात् । स्य यो अन्त
कर्मणीति धातोर्मध्यमपुरुषः ॥ नः । येन यमेन । नयेन । उरः । अरि
अराणि सन्त्यग्भिलिति । मा । अयन । कथं जिन ईड्यते इति प्रश्नस्य
सर्वश्लोकार्थः ॥ नयमाना पूज्यमाना क्षमा यस्यासौ नयमानक्षमः तस्य
सम्बोधन हे नयमानक्षम । न विद्यते मानं उद्धतिः परिमाण वा यस्यासौ
अमान. तस्य सम्बोधनं हे अमान । न प्रतिषेधवचनम् । मां अस्मदः
इत्यन्तस्य रूपम् (') । आर्षाणां सापूर्णा आर्तिः पश्चात्तां नाशयतीत्यायाति-
नाशनः कर्तरि युट् बहुत्ववचनात् ततः हे आर्यातिनाशन । नशनात्
विनाशनात् जातिजरामरणेभ्य इत्यर्थः ॥ अयम् उत्तारय अमुं क्षेपणे
इत्यस्य धातोर्लोड्यन्तस्य रूपम् ॥ नो प्रतिषेधे ॥ येन कारणेन पूजां
अहं तभे समाननेऽयं विधिः । न नो प्रतिषेधवचने अत्र सम्बन्धिर्नाये ।
न नो नये । किन्तु नये एव । द्वौ प्रतिषेधी प्रकृतमर्थं समयतः । न प्रति-
षेधे । हे उरो मद्म् । अरिमाय अरिहिसक । अरीन् अन्नरात्रन् दिनानि

हन्तीति अरिमाय ततः हे अरिमाय पूर्वाक्तोऽपि नात्रसम्बन्धनीयः । हे नारिमाय । किमुक्तं भवति हे नयमानक्षम । अमान । आर्यानिनाशनः ननारिमाय मां विनाशान् अस्य अपनय । येन ननो नये अहं । लभे इत्यर्थः ॥

चक्रं त्वाल्लिख्य मध्ये विलिखतु सदृशं वर्णमेकं चतुष्कं ।

तद्वारामु प्रलेख्यं प्रविलिखतु महादिशु चत्वारि विद्वान् ॥

मध्ये रूढानि सप्तेतरवरदिगरेष्वष्ट रूढानि कुर्यात् ।

कुर्याद्वाङ्गामु विसु प्रलिखतु विपमान् वा समान् श्लोकचक्रे ॥ ७

चक्रप्रक्षजातिः ॥

सर्वोत्तरादिवर्णैर्यत् कृतकर्णिकमष्टभिः ॥

दक्षैर्द्विद्वचक्षरापूर्णेः पञ्च तत्प्रणिगद्यते ॥ ७८ ॥

को दुःखी स्यात् कुराजः को जिनो मोहाय किं व्यधात् ॥

किमलुब्धकुल कीदृग्मुनिः मिथ्यो गुणा क्व न ॥ ७९ ॥

कुत्रास्ते गुणसन्ततिर्जिनपति कीदृक् च यस्त्वाकिकः ।

कीदृग्धर्मनलाद्भृद्वरजिनो भार कृता नीयते ॥

कीदृक्षा मुनयो वनेऽपि सुगुराशयाति शिष्योऽपि च ।

कीदृक्षो बहुशम्भते बुधवैर कीदृग्दृष्टो वद ॥ ८० ॥

अनयोऽकृ यदशय अकृके मोहो नष्टेभियामाय । अन

अयहीन । नीतिहीन । अकृप्यः कोप कृन्वान् । न विद्यते कुप्य

कीदृश्यादिर्यस्य तत्र अकृप्य दृग्दृष्ट तद्विवाचमदकृप्यन् ॥ अशयो निद्रा

हीन । न श्यति न कृशभवतीति अश मुक्तिपद यानीति ॥ अर्क

कुटिल चर्गतीति अकः सचामौ कथं ब्रह्मा तस्मिन् ॥ कको तौर्ष्यः

।।। अकृको मुनिस्तस्मिन् ॥ अमोह ॥ अमा अपरिमिता ऊ

यस्य ॥ अनष्ट । पक्ष शकृदान् । अभिय । अभियानीति च

अमाय लःर्भापुष्याभ्या हीनश्च ॥ पक्षप्रक्षजाति ॥

अग्दन्ध कं विद्यधर्गणा को मनोहर ।

गोभमानानपः शान्तिर्दुष्टरूपः कःस्तमोहरः ॥ ८१ ॥

राजतरवः राजदमलः राजमदयः । पक्षे राजतो जयार्द्धः । तत्र-
कोक्तिरारवः । पक्षे राजां दमं रातीति । राजसमज्ञानं तेन सहिता दया
य । राज्ञः चंद्रस्य सतां नक्षत्राणां च अयनमयः उदयः ॥

फारुण्येव पदं यत्र वर्णव्यावर्तनं भवेत् ॥

ऊर्ध्वाधःक्रमतो धीरैस्तत्कारुण्यमुच्यते ॥ ८२ ॥

प्रथमपंक्तिप्रथमकोष्टादारभ्य द्वितीयपंक्तिद्वितीयतृतीयौ पुनः प्रथमपंक्ति-
तुर्थपंचमी पुनर्द्वितीयपंक्तिषष्ठं पुनः प्रथमपंक्तिसप्तमाष्टमौ पुनर्द्वितीय-
क्तिनवमदशमौ ततः प्रथमपंक्तावेकादशं द्वितीयपंक्तौ द्वादशत्रयोदशौ
पंक्तिचतुर्दशपंचदशौ इति पठेत् ॥ पुनर्द्वितीयपंक्तिप्रथमकोष्टादारभ्य
प्रथमपंक्तिद्वितीयतृतीयादिक्रमेण तानि श्रीणि वाक्यानि सन्नयेत् ॥
तेषां वाक्यानामाद्यवर्णं सत्त्वकोष्टेषु प्रथमेव स्थितं विद्यात् ॥ फारुण्यद-
तिः ॥

यत्रैकान्तरितं पाठ्यमूर्ध्वाधःक्रमतोऽक्षरम् ॥

तां हि गोमूत्रिकामाह सर्वविद्याविशारदः ॥ ८३ ॥

कन्द्याग्यो मुनिनाऽस्य योगविषयः कः षीह्यामंत्रणं ।

निस्वे सन्नररक्षके लिटि पद मुक्तिः क का पाण्डवे ॥

सम्बुद्धिः सदसि प्रभोः सुखकर का योधूमालाऽश्मनः ।

सम्बुद्धिश्च किमृशमम्बरवरः कः कामतेऽष्टौ गुणाः ॥ ८४ ॥

कृष्णं ब्रूहि च कुत्सादियाचि संबोधनं च किम् ॥

चन्द्रम्ये नित्यमिन्द्रादौ किं जिनः कथमीष्यते ॥ ८५ ॥

राजीवोपमसत्पाद सन्मते कुरु शासनम् ॥

१ जिनः कथमीष्यते इत्युक्ते सर्वशंकाय । राजीवोपमसत्पाद राजास्य कमलस्य
पमे सती पादे यस्य तस्य सम्बोधनम् । भो सन्मते भो वर्धमानस्वामिन् । आश्रीर्गो-
वर्धसौदजन्म आश्रीर्गो नाशे उपलवनी प्रसशे । रश्च जन्मच खेदजन्मनी उपलवनी
रदजन्मनी यस्य सत्य सम्बोधन । अक्षरात्पत्तने अक्षरस्य स्वरस्य सानन नाशने
॥११॥ मे भुद ॥

आजोर्णोपलसत्खेदजन्म मेऽङ्कुशशातनम् ॥ ८६ ॥

राः । जीवः । अपम लक्ष्मीहीन ॥ सत्प मत । पातीति ॥ अद कुरुं कौरवं
श्यति निराकरोतीति कुरुश ॥ आजि रणं ईर्णा गता । सत् । खेत् खे
एतेति ॥ अजन्ममे चन्महीनश्रायुते ॥ अं । कु । पापकुत्सेपदर्थेषु कु
इत्यमरः ॥ शश । अतनं सततगमनं ॥ गोमूत्रिकाजातिः ॥

एकेन वाऽथवा द्वाभ्यामक्षरैः सर्वादेगतैः ॥

उत्तरैर्यत्तदाख्यातं सर्वतोभद्रमञ्जला ॥ ८७ ॥

शम्भुस्मरारौ लिटि किं च रूपं शूरेश्वरामंत्रणमत्र किं भोः ॥

करोति शीघ्रं पलितानि का च द्वीपेऽत्र विद्योतति यत्किमिष्टम् ॥ ८८ ॥

वार्धक्ययुग्वाक् च विहङ्गमः को निस्वप्रतोषोद्वगनिष्टकारी ॥

सम्बुध्यतां कश्च सुरोऽपि चक्रधारा च मेयः कथमत्र वाच्यः ॥ ८९ ॥

सम्बुध्यतां ब्रह्म कवाटयुगलं प्रणूयते कः सकलप्रजाभिः ॥

वाजी च रूपं लिटि किं च लक्ष्मीप्रदायकामंत्रणमत्रकिं भोः ॥ ९० ॥

सम्बुध्यतामङ्गणमुत्तमोक्तिः । का का च पक्तिर्वनितेड्यते का ॥

रमा च काऽऽमंत्रणमुत्तमेशे । श्रीवर्धमानेऽपि किमत्र वाच्यम् ॥ ९१ ॥

वीरराज । उश्च इश्च वी उः शमुः । उ तापेऽव्ययमीशाने इति वैजयन्ती ।

रराज । वीरराज । जरा । रवा । जरारवी जरया विशिष्ट आरवो जरास्व ।

असौ यस्य । विः । राः । रजः । शिरोवाजी शिरोदन्तरजो वाजी रजस्

२ अकारान्तरजशब्दोऽस्ति ॥ अजर । अर । अविः । अः

३ । अवनमवः पालनं सोऽस्यास्तीति ॥ जवी । अर । ईर ।

वीरा विशिष्टा इरा वाक् ॥ राजी । वरा । ई । वरराज । वीरराज

४ ॥

गतप्रत्यागतं तत्स्यात् प्रतिलोमानुलोमत ॥

यदुत्तरेण तन्मध्यवर्णलोपादनेकधा ॥ ९२ ॥

नृणां सम्बुध्येत कवीशिना ॥

मुनिः सम्बुध्यतां लोकौत्कृष्टचारित्रमण्डितः ॥ ९३ ॥

। वरभिज्ञो ॥

का पुरोर्मौनिनो दीप्तिर्नुरासुरतोपिणी ॥

पाण्डितं केन पद्मवण्डगतं भूचक्रमादितः ॥ ९४ ॥

शितेरमा । नाशिता इरा वाक् यस्यासौ नाशितेरः मौनी तस्य मा ।
न्यत्र भारतेशिना ॥

कोऽस्ति मध्ये सुनन्दायाः कामिन्या अग्रिममभोः ॥

सुरासुरनराधीनैः कथं सम्बुध्यते पुरुः ॥ ९५ ॥

निमा कृदात्वं । अन्यत्र । भो मानित ॥

कः पतिः सरितां पश्चान्मध्यवर्णविलोपतः ॥

ब्रूहि लोके जितः कीदृक् काऽयनिः काव्यकोविद ॥ ९६ ॥

। अन्यत्र मध्यवर्णलोपे सारः । रसा ॥

मेरोः कोपरिरम्याऽस्ति मध्यवर्णद्वयच्युतेः ॥

घषेऽतिरसिका पद्मं खनि कीदृमते रता ॥ ९७ ॥

नाकावली । नाली । लीना र्हा रता प्रीता । इने गर्तरि विलीनेया
स्थितेति भावः ॥ गतप्रत्यागतजातिः ॥

एकद्विष्यादयो वर्णजातयो यत्र वृद्धिगाः ॥

आदौ मध्येऽवसाने वा वर्धमानाक्षरं च तन् ॥ ९८ ॥

आमन्सणाभिधायी च शब्दोऽष्टेः स्फुटगूपकः ॥

सम्बुध्यतां च को लोके निन्द्यः पण्डितकुञ्जरैः ॥ ९९ ॥

योगान्धः । भो भोग ॥

का कृष्णवल्गुभा लोके सम्बोधय महोत्तमम् ॥

जिनं तत्पूजने योग्यं किं काऽऽनन्देत्सरस्नटे ॥ १०० ॥

सारसावली । सा । सार । सारस । मेलने सारसपक्षीणां संक्तिः ॥

१ शुभ शब्दतने । शुभशक्ति ते शोभन तेरां रव ॥ २ वृषभरव ३ र सा च
४ श्रीविद्यपते ५ पारसं वरभारहमित्यभिधानात्पद्यम् ६ पुष्पकम् ७ सारस । ८ ९ विद्येव ॥

न पूज्य इति कस्त्याज्यो विवेकिमिरिहोच्यताम् ॥

आद्यवर्णद्वयं दत्त्वा रणयोग्याश्च के वद ॥ १०१ ॥

सप्तयः । र्यः घाता । आद्यवर्णद्वययोगे तुरगाः ॥

मानसाहारमश्नाति बहुकालमतीत्य फः ॥

मध्ये वर्णद्वयं दत्त्वा जिनकायश्च क्रीदशः ॥ २ ॥

सुकुमारः । सुरः । मध्यवर्णद्वययोगे सुकुमारः क्रोमलः ॥

किन्तो निन्द्या विहंगेषु पश्चादन्त्याशरद्वयम् ॥

दानेन ब्रूहि तिर्यञ्चः किं श्रित्वैष्यन्ति मर्त्यताम् ॥ ३ ॥

काकतालीयम् ॥ काकता वायसता । अन्त्यवर्णद्वययोगे काकतालीयं न्य
श्रित्वा ॥

माधवस्य प्रिया का स्यादाद्यन्ताशरयोः पुनः ॥

योगेन ब्रूहि देवेन्द्राः किमाल्प्य चरन्त्यरम् ॥ ४ ॥

विमानं । मा । आद्यन्ताशरयोगे विमानं ॥ वर्षमानाशरजातिः ॥

हीयन्ते वाऽऽदितो मध्यादन्ताद्या वर्णजातयः ॥

यत्तैकैकैत्रिकाद्यास्तर्दीयमानाशरं मतम् ॥ ५ ॥

पाण्डवानामरिः कोऽभूद्भ्रमन्ते पिक्रदोक्तिः ॥

कामिचेनोहरः क का षष्ठी युष्मदि भूमनि ॥ ६ ॥

कौश्वदुर्योधनः । र्व । वः ॥

शक्तितुष्टिद्वयं कुर्युः के क्रियन्ते शरामने ॥

के के वक्षमि राजन्ने राज्ञां को निःस्वतुष्टये ॥ ७ ॥

आज्याहाराः घृनिश्रिताहाराः । राः ॥

गोरेत्य नवमामान् क पुरुदेव्याः स्थितः सुतः ॥

आद्यवर्णद्वयं त्यक्त्वा नीचसम्बोधनं कुरु ॥ ८ ॥

॥

चकाराष्टसहस्री को मुनिवृन्दारको भुवि ॥

मध्यवर्णद्वयं त्यक्त्वा का जायन्ते वदाऽऽगमान् ॥ ९ ॥

दानन्दः । अन्यत्र विदः संबिद्यः ॥

सुरैः कः पूज्यते भक्त्या भुक्त्वाऽऽघन्ताशरद्वयम् ॥

ब्रूहि किं कुरुषे रम्यस्त्रीनितम्बेऽतिकामुकः ॥ १० ॥

मेघी । रमे । हयिमानाशरजातिः ॥

यन्मिथोऽशरवर्तिन्या रेखयाऽन्तरितः स्फुटम् ॥

तमाहुः शृङ्खलाबन्धं भवशृङ्खलाया च्युता ॥ ११ ॥

सम्बोध्यो प्राणगम्यो रुचिरशुद्धतिभिः के परिष्पृक्तकायाः ।

सम्बोध्यो राजपथ्यो रिपुनिवहरणे को रते कामिनीभिः ॥

सम्बोध्यः कः कृतो ग्लौकिरणगणनिभः श्लाघ्यते लोकतः कः ।

सर्वान्तर्भाद्यमद्रव्यपगततनुकं किंममः स्वान्नुनीशः ॥ १२ ॥

गन्धवाहतमः ॥ गन्ध । धवाः । बाह तुरङ्गम । हत । मया भिया सह

वर्तते समः ॥ पश्चान्मिलित्वोत्तरं । शृङ्खलाजातिः ॥

के दहन्ति वनमार्तयन्ति के । पूजयन्ति त्रिनन्दाद्राघ के ॥

आद्ययाशु हरितोपकारिणं । सीरिणं विषमवृत्तमस्त्रि किम् ॥ १३ ॥

दामाचाराणाम । दावाः भारा । मारेण स्मरेणात्रानन्ता । शान्ता व्यन्तरा ।

राम । एकान्तरितशृङ्खलाजातिः ॥

नागाकारधरे बन्धे बर्णा. पाट्याः कृतान्तरा ॥

प्रोक्तवानयोद्भवं श्रित्वा नागपाशं विदुष्य तत् ॥ १४ ॥

वल्ल्यां सम्बुध्यतां रम्य. कस्तापहरमुच्यताम् ॥

षट्क मिथ्यारवि पुग्म्यो बैर्यादींषी च कीदृशी ॥ १५ ॥

रत्नरूपमदिता ॥ ऊर्ध्वमुन्मीः सर्पाः कृतीधत्तलो लेग्ना रिशिर्य पुनर्दुस्वपु-

च्छान्तरे निर्यमेत्वापङ्क. विलिम्बेत् । तानीनान्येकविंशतिकोष्ठानि स्युः ॥ तन

१ परद क अदृगा ॥ परदक विरे अदृगा एदृगा ॥ परद परदये ॥ परद

२ १ स्वान्नुनीशः ॥

फणादारम्य प्रतिपंक्तिपुच्छपर्यंतं पृथक्पृथगिमान्वर्णान्यसेत् ॥ प्रथमपंक्ति
प्रथमकोष्ठाक्षरमारम्य यावदन्तरं चतुरङ्गकीडायां गजपदचारक्रमेणैकै
वाक्यं वाचयेत् ॥ पुनस्तृतीयपंक्तिप्रथमकोष्ठादारम्य तथैव वाचयेत् ॥ अ
मध्यमपंक्तिप्रथमकोष्ठमारम्य प्रथमपंक्ती द्वितीयपंक्ती वा त्रिप्रचारक्रमे या
दन्तरं वाचयेत् ॥ तदिदं त्रेधाविभक्तमपि एकरूपतया त्रिगुणितनामक
स्यात् ॥ प्रश्नोत्तरमिदं सप्तवर्णं ॥ अन्यत्तु स्वबुद्ध्यनुसारेण न्यूनमधिकं
बदेत् ॥

संस्कृतप्राकृताद्युक्तिवैचित्र्यं यत्र विद्यते ॥

तच्चित्रमैकवर्ण्यं तु शुद्धं तत्परिभाष्यते ॥ १६ ॥

सुखकरधर्मनिदेशी कः स्यात्सम्बोधयाशु बुध हरिणम् ॥

तित्ययरपूजणार्थं केण सदा जाति अमरिद्रा ॥ १७ ॥

विमानेन वि विशिष्टा मा लक्ष्मीः । अणनमण् दिव्यध्वनिर्यस्मासौ । वि
माण् जिनः । एण । नीर्येकरपूजनार्थं केन सदा यान्ति अमरिद्रा इत्य
विमानेन ॥ संस्कृतप्राकृतजातिः ॥

जहाति कीदृशी कान्तं वधूः सम्बुद्ध्यतां रिपुः ॥

येनेन्दु करिवं नाथं कतियं संम्बुभुक्षेयिम् ॥ १८ ॥

नीरतारे ॥ रतान्निष्क्रान्ता नीरता अरे संस्कृतकर्णाटजातिः ॥ संस्कृत
कृतापभ्रंशपैशाचिकभेदाच्चतस्रो भाषास्तन्ति ॥ तदुक्तम्—

संस्कृतं प्राकृतं तस्याऽपभ्रंशो भूतभाषितम् ॥

इति भाषाश्चतस्रोऽपि यान्ति फाव्यस्य कायताम् ॥ १९ ॥

संस्कृतं स्वर्गिणां भाषा शब्दशास्त्रेषु निश्चिता ॥

प्राकृतं तज्जतत्तुल्यदेश्यादिकमनेकधा ॥ २० ॥

अपभ्रंशस्तु यच्छुद्धं तत्तद्देशेषु भाषितम् ॥

यद्भूतैरुच्यते किञ्चिद्भ्रूतिकामिति स्मृतम् ॥ २१ ॥

इत्येतद्वापाकुशसैश्विप्रमनेकपा धर्तव्यम् ॥ चित्रजानिः ॥

सैश्वगुणसीञ्जकट्टियो सञ्चामरगुजियो महाबाहो ॥

सञ्चहिन्दमहुरवको केणप्या हवदि परमप्या ॥ २२ ॥

रयणस्येण ॥ शुद्धपाकृतम् ॥

यशोऽयशोऽजन्मस्यं वहति जगति कः को विनीतो निषेधे ।

को वर्णः कीदृशं स्याद्वलमिह कलिनां शं कुत. स्थान्भृगाणाम् ॥

कस्तूरी स्यात् क जाग्रा कुलममलकुलं तत्कुनोऽभूषदूना ।

कीदृशः स्याद्विधाता प्रथमजिनपतिः कः द्विये नाऽभिजातः ॥ २३ ॥

ना । अभिजातः । कुलीनः । कुल्यः कुलीनोऽभिजात इत्यभिधानात् ॥ न

। अभि । निर्मयं । जात. मातु. कान्तायाः या । जायाजनन्योर्जा इति

वचनात् । काल्ये मातु. यौवने कान्तायाश्च मुखम् ॥ नाभिजा । नाभौ

जन्वते इति नाभिजा ॥ अत विष्णोः नाभिजातः नाभेर्जात. नाभिपचा-

रमभृग्वेत्पुनो. नाभिजात ॥ त्रिव्यस्तद्वि समस्तजातिः ॥

वर्णं क स्यात् गुरुशं क च वसति रमा कीदृश स्याद्विद्र ।

क शब्द म्याद्विकलं वदति रतिपति पुष्पिपी के प्रशस्ते ॥

कोऽशन्न म्यासु गुण्य क मति शिवगुण कि कुशीहन् मतीन ।

उक्ष्व अक्ष्व एक्ष्व वै इति सिद्धम् ॥ वायां त्रयाणां जयोऽभिभवनमर्थात्तेषां
त्यजनं त्यागस्तास्मिन्सति । अयो लोहं । वैजयेयः वीनां पक्षीणां जयो
विजयः विजयस्येयं वैजयी तां ई रमां यातीति वैजयेयः गरुडः ॥ वैजयेयः
विजया पार्वती शिवेत्याभिधानात् । विजया अजितजिनमाता तस्या अपत्यम् ॥
त्रिव्यस्तत्रिसप्तमस्तजातिः ॥ इत्यादिविशेषो बहुधा चिन्त्यः ॥

वाङ्मान्तरार्थद्वितये हि यत्र । यं कंचिदर्थं स्फुटमानिगद्य ॥

द्विदशितार्थः मुनिगोपितोऽसौ । प्रहेलिका सा द्विविधाऽर्थशब्दात् ॥ २५ ॥

नाभेरभिमतो राजस्त्वयि रक्तो न कामुकः ॥

न कुतोऽप्यधरः कान्त्या यः सद्योजोधरः स कः ॥ २६ ॥

अधरः । सद्योजोधरः । सततं तेजोधरः सामर्थ्याल्लभ्योऽधरः अर्थप्रहेलिका ॥

भोः केतकादिवर्णेन सन्ध्यादिसजुपाऽमुना ॥

शरीरमध्यवर्णेन एवं सिंहमुपलक्ष्य ॥ २७ ॥

केतककुन्दनन्यापतादिवर्णेन ॥ पक्षे केतकशब्दस्यादिवर्णेन के इत्यक्षरेण ॥

सन्ध्यादिमजुपा रागेण साहितः मजुर् । सन्ध्या आदिर्यस्यामौ सन्ध्यादिः

सन्ध्यादिरेव मजुर् सन्ध्यादिसजुर् तेन ॥ पक्षे सन्ध्याशब्दादिवर्णं सारारं

जुपने मेवने इति सन्ध्यादिसजुर् तेन मकारेणेत्यर्थः ॥ शरीरमध्यप्रदेशग-

तरक्तवर्णेन । पक्षे शरीरशब्दस्य मध्यवर्ती री इत्यक्षरेण ॥ शब्दप्रहेलिका ॥

भीमत्वमन्नभद्रार्यजिनसेनादिभाषितम् ॥

लक्ष्यमात्रं निष्ठात्रि म्वनामगूचिनलक्षगम् ॥ २८ ॥

वटवृक्षं पुगेऽयं ने पनच्छाय स्थिनो महान् ॥

इन्दुकोऽपि न न परं त्रिन कोऽपि वदाद्भुतम् ॥ २९ ॥

वटवृक्षो न्यग्रथकदम् । पक्षे वटो भो माणवक फलं भद्रकम् ॥ पन-

च्छायो भूयन्तत्र ॥ पक्षे मेधच्छायः । परं निदापे । स्पष्टमेधकम् ॥

क कट्टकं न नृपदंष्ट्रम् । क सं भाति कुतोऽप्यभीः ॥

भीरो. काँहङ् निवेशस्ते नानागारविराजितः ॥ १३० ॥

नानागाः विविधापराधः । अनौगाः ना निर्दोषः पुमान् । रविः । आजितः
संभ्रामात् । विविधगृहशोभितः ॥ आदिविषमं अन्तरालापङ्कमश्रोत्रम् ॥

त्वत्तनौ काऽम्ब गम्भीरा राज्ञो दोर्लम्ब आ कुनः ॥

काँहकिं नु विगाढन्यं त्वं च श्लाघ्या कथं मती ॥ ३१ ॥

नाभिराजानुगाधिक । नाभिः । आजानु ऊरुपर्वपर्यतमिति शक्यत् ॥ गाधिकं
गायः तलस्पर्शप्रदेशः अस्यास्तीति गाधि तच्च तत् कं जलम् । अधिकं
नाभिराजानुवर्तिनी चेत् ॥ शहिरालापङ्कमन्तर्विषमं प्रश्रोत्रम् ॥

त्वमम्ब रेचितं पश्य नाटके सुरसान्वितम् ॥

स्वमम्बरे चित वैश्यपेटकं सुरसारितम् ॥ ३२ ॥

चितं निचितं । स्वं आत्मीयं । रेचितं षाल्गितं । वैश्यपेटकं वेद्यानां सम्ब-
न्धिसमूहः । सुरसारितं देवैः प्रापितम् ॥ गोमूत्रिका अस्या बन्धविन्यासः
पूर्ववत् ॥

तवाम्ब किं वसत्यन्तं का नास्त्यविधवे स्वयि ॥

का हन्ति जनमाण्यं वदादीर्व्यजनै पृथक् ॥ ३३ ॥

तकः । शुकः । रुक् । अन्तः गर्भः । आद्यं औद्दरिकं ॥ पृथगादीर्व्यजनै-
भिन्नप्रथमव्यजनै ॥

द्वीपं नदीभ्यः देवा मन्दराग च सेवितुम् ॥

मुदन्तीन्द्रं मम यान्ति मुन्दरीभि मगुत्सुका ॥ ३४ ॥

बिन्दुमान् ॥ मुदन्ति मंः कान्ते ॥ मुदन्तीन्द्रांग्नि मबिन्दुक मात्प उच्चारण-
काले बिन्दुना मयोऽयम् ॥ अभिप्रायकथने त्यजेत् । उच्चारणकाले विच-
मानान् बिन्दुना विन्दुमानि-युक्तम् ॥

जमद्विन्दुभिर्गमानि मुररमरवारणा ॥

पटापटनया ज्योति विचग्नान्तरथा मृत ॥ ३५ ॥

विन्दुच्युतकम् ॥ घटानां समूहानां घटना तथा । पशु घटनया पश्या-
संघटनया ॥ त्रिधाद्युतः । त्रिमदयाविणः ॥

मकरन्दारुणं तोयं घटे त्वरपुरस्तातिना ॥

साम्बुजं कचिदुद्विन्दु च्चलन्मकरदारुणम् ॥ ३६ ॥

विन्दुमद्विन्दुच्युतकम् ॥

समजं घातुकं बालं क्षणं नोपैशते हरिः

का तुकं स्त्री हिमे शब्देत्समजंघातुकंवलम् ॥ ३७ ॥

मात्राच्युतकप्रश्नोत्तरं ॥ समजं . सामजं । घातुकं हिंसकं । का तु कं स्त्री
का स्त्री तुकं तु ॥ समजंघातुकं । चलं । समजंघातुकं शब्दं इति च
पदच्छेदः ॥ समाने जंघे यस्याः सा समजंघा ॥ समजं बलमिति द्विस्थाने
मात्रालोपः । उच्चारणकाले मात्राच्युतिः ॥ अभिप्रायकयने मेलयेत् । यथा
समजमित्यत्र सामजं बलमित्यत्र बालम् ॥

जग्ले कयाऽपि सौत्कण्ठं किमप्याकुलमूर्च्छनम् ॥

विरहेऽङ्गनया कान्तं समागमनिराशया ॥ ३८ ॥

व्यञ्जनच्युतकम् ॥ जग्ले । गानपक्षे लकारे लुप्ते जगे गानंचकार । ग्ले
हर्षक्षये इति धातुः ॥ सौत्कण्ठं गद्गदकण्ठं ॥ किमप्याकुलमूर्च्छनं ईपदा-
कुलस्वरविश्रामं यथा भवति तथा ॥

कः पञ्जरमध्यास्ते कः परुपनिस्वनः ॥

कः प्रतिष्ठा जीवानां कः पाठ्योऽक्षरच्युतः ॥ ३९ ॥

अक्षरच्युतप्रश्नोत्तरम् ॥

शुकः पंजरमध्यास्ते काकः परुपनिस्वनः ॥

लोकः प्रतिष्ठा जीवानां श्लोकः पाठ्योऽक्षरच्युतः ॥ १४० ॥

२० प्रतिष्ठा आश्रयः ॥ पूर्वोक्तश्लोकस्यप्रश्नोत्तरमत्र द्रष्टव्यम् ॥

के मधुरारावाः के पुष्पशाखिनः ॥

केनोद्यते गन्धः केवलेनाखिलार्थदक ॥ ४१ ॥

दशरच्युतप्रभोत्तरम् ॥

केकेनो मपुरारावा केसराः पुण्यशास्त्रिनः ।

केलकेनोसते यन्धः केवलेनास्त्रिलार्पद्वक् ॥ ४२ ॥

केसराः नागकेसरा । केवलेन केवलज्ञानेन ।

का स्वरभेदेषु का रुचिहा रुजा ।

का रमयेत्कान्त का तारनिस्वना ॥ ४३ ॥

तदेव ॥

काकली स्वरभेदेषु कामला रुचिहा रुजा ॥

कामुकी रमयेत्कान्त काहला तारनिस्वना ॥ ४४ ॥

का कन्दा स्वरभेदेषु का मता रुचिहा रुजा ॥

का मुहु रमयेत्कान्त का हता तारनिस्वना ॥ ४५ ॥

एकाक्षरच्युतच्युतेनोत्तरं तद्वत् ॥ अस्य श्लोकस्य प्रभेषु तृतीय-
तृतीयाक्षरण्यपनीय काकली स्वरभेदेष्विति श्लोकभोत्तरेषु तृतीयतृतीयाक्षरा-
प्यादाय तत्र मिलिते सत्युत्तर भवति ॥

का क अयते नित्य । का कि सुतप्रियाम् ॥

कान्तनेदानी । चम्प । ॥

एकौलगाक्षरच्युतप्रभोत्तरम् । कान्तन कुम्भिनवदन । चम्प रत्न पक्षे रत्नवि-
शेष । एती उन्वर्थे ॥

कामुक अयते नि । कामुकी सुतप्रियाम् ॥

कान्तनेदानी वदः न । चम्पुक्षरविन्वयनम् । ४६ ॥

कामुके ममे कम्पु द । कामुके ममे विष्णुपदम् ॥

शोभा च । शोभा चम्पुक्षरविन्वयनम् ॥ ४७ ॥

निहनुर्वेद्यान्वयकम् । कान्तनेदानी वदः न । चम्पुक्षरविन्वयनम् । ४८ ॥
मम्भोत्तरे । भवति त केव । ४९ ॥ चम्पुक्षरविन्वयनम् । ५० ॥

प्रहेलिकाप्रभृति इदं सर्वं पूर्वपुराणेदिक्कन्याभिर्महोदय्यालस्यपरिहारगोष्ठ्याद्यं
कम् ॥

स्नात स्वमलगम्भीरं जिनामितगुणार्णवम् ॥

पूतश्रीमज्जगत्सारं जना यात क्षणाच्छिवम् ॥ ४८ ॥

मुरजबन्धः ॥

पूर्वार्धमूर्ध्वं पंकौ तु लिखित्वाऽर्द्धं पर त्वतः ॥

एकान्तरितमूर्ध्वाधो मुरजं निगदेत्कविः ॥ ४९ ॥

पूर्वाद्धमेकपर्वत्याकारेण व्यवस्थाप्य पश्चाद्धमेकपर्वत्याकारेण तस्याधः कृत्व
मुरजबन्धो निरूपयितव्यः ॥ प्रथमपक्तेः प्रथमाक्षरं द्वितीयपंक्तेर्द्वितीयाक्ष
रेण सह द्वितीयपंक्तेः प्रथममक्षरं प्रथमपक्तेर्द्वितीयाक्षरेण सह उभयपर्वत्या
क्षरेषु संयोज्यमा चरमात् ॥ स्नात इति क्रियापदम् ॥ प्णा शौचे इति
लेटन्तस्य धातोः रूपम् ॥ सुप्तु न विद्यते मल यस्य सः स्वमलः
गम्भीरः अगाधः स्वमलश्चामी गम्भीरश्च स्वमलगम्भीरः त स्वमलगम्भीर
॥ न मिताः अमिता । अमिताश्च ते गुणाश्च अमितगुणा जिनम्यामितगुणा
जिनामितगुणा एव अर्णव समुद्र । अथवा जिन एवामितगुणार्णवः त
पूत पवित्र । श्रीमान् श्रीयुक्त । जगता मार जगन्मार । पूत
श्रीमाश्च जगन्मारश्च पूतश्रीमज्जगन्मारम्नम् ॥ जना लोका ॥ यात कि
यापदम् । या प्रापणे इत्यस्य धातोः डटन्तस्य पर्याय । क्षणान् अचिरान्
अधिंशेत्यर्थः । शिव शोभन । शिवस्योपमन्यथ ॥ किमुक्त भवति-
जना जिनामितगुणार्णव यात ग्नात । अथवा जिनामितगुणार्णव ग्नात ये
क्षणाच्छिव यात इति । शेषाणि पदानि जिनामितगुणार्णवस्य विशेषणानि ।

अर्धमिदं मूर्ध्वाधोऽर्धमनात्किंपरं के ॥

वागुत्सवं मर्षाशयं च मुपुत्सवं कथीदश ॥ १५० ॥

१ इत्यमरपुराणेऽवतनम् । २ अमरपुराणे वागुत्सवं । वागुता पु
वागुत्सवं ॥ अथवा मुपुत्सवं नाम अवनतवदनस्य मर्षाधी पुत्रा वागुत्सवं
इत्यमरः इति । अथवा अर्धमनात्किंपरं ॥

अनन्तरादमुरजः ॥ प्रथमद्वितीययोस्तृतीयचतुर्थयोर्द्रष्टव्यं । मयाशेषः
मे मम स्वमेव ईशेशः । क ईदृशः ॥ युष्मत्सदनः अन्ये के ॥

• क्रमतामकामं क्षेमं धीमतामर्च्यमथमम् ॥

• धीमद्विमलमर्च्यं वामकामं नम क्षमम् ॥ १५१ ॥

इष्टपादमुरजबन्धः ॥ क्रमतां प्रजतां । अकामं युगपत् क्षेमं कुशलं सुखं ।
धीमतां बुद्धिमतां । अर्च्यं पूज्यं । फर्तारि षष्ठी । अथमं अथमहितं
अष्टेशं । धीमांश्चागौ विमलश्च धीमद्विमलः ॥ अतस्तं धीमद्विमलं
परमतीर्थकरं प्रयोदशं । अर्च्यं क्रियापदं लेङ्गन्तम् ॥ इमं प्रत्यक्षवचनं ॥
धामैः प्रदानैः फाम्यते इत्यते इति वामकामः । अतस्तं वामकामं नम
स्व । चशब्दोऽनुक्तोऽपि द्रष्टव्यः । क्षमं समर्थं प्रोधादिरुदितमित्यर्थः ॥
एतदुक्तं भवति— धीमद्विमलं सर्वविशेषणविशिष्टं अर्च्यं नम ष्व । धीमतां
क्षेमं क्रमताम् । अथमं सर्वेषां प्रणामादेव शान्तिर्भवति । मुरजः ॥

तमोऽनु ममतातीत ममोत्तममतामृत ॥

ततामितमते तातमतातीतमृतेऽमित ॥ १५२ ॥

गूढतृतीयचतुर्थान्यतराशरद्वयविरचितयमकानन्तरपादमुरजबन्धः ॥ तमोऽनु
अज्ञान निराकरोतु । ममतातीत ममत्वहीन मम मे उत्तममतामृत प्रधाना-
गमामृत । ततामितमते विशालानन्तबोध । तातमत तात इति मत ।
धर्मात्मने हीनदरण । उपमातीत । भो जिन मम तमो निवारयतु भवा-
नित्यर्थः ॥

ग्लान चैनश्च नस्येन ह्यनहीन घन जिन ॥

अनन्तानशन ज्ञानस्थानस्थानतनन्दन ॥ ५३ ॥

निरोष्ठयथेष्टैकाक्षरान्तरितमुरजबन्धः ॥ गोमूत्रिकापोडशदण्डपंचं च ॥ ग्लानं
च ग्लानिं च एनश्च पाप च नः अज्ञाक स्य विनाशय, हे इन

१ विगतो मलो वरनादसौ विमल । अथवा विगता मा दृष्ट्वायेषां ते विमा
सदृशानहीनाः अनापञ्चला इत्यर्थः । तान् गलादसौ गनुगृह्णातीति विमलः ।
अथवा ध्यानकाले वि परमाग्यान मलनि परतीति विमलः । मणि इति धारणे १

स्वामिन् हानहीन क्षयरहित घन निविड जिनपरमात्मन् अनन्त अन
 अनशन अविनाश निराहार इति वा । ज्ञानम्यानस्य । केवलज्ञान
 घामस्थित, आनतनन्दन प्रणतजनवर्द्धन ॥ इन हानहीन कि
 अनन्त अनशन ज्ञानस्थानस्थ आनतनन्दन ग्लानं च एनश्च नः स ॥

दिव्यैर्घ्वेनिसितच्छत्रचामरैर्दुन्दुभिस्त्रिनैः ॥

दिव्यैर्विनिर्मितस्तोत्रश्रमद्दुरिभिर्जनैः ॥ ५४ ॥

गुप्तक्रियासुरजः ॥ तृतीयपादे क्रिया गुप्ता । दिव्यैरित्यत्र दिवि आकाशे
 ऐः सुरादिभिः सह श्रीविहारे गतवान् भवान् इत्यर्थः ॥ विनिर्मितस्तो-
 त्रेषु श्रमः अभ्यासः स एव दर्दुरो वापविशेषः एषां तैः । अथवा सुरज
 एव प्रकारान्तरेण सद्बचना यथा— चतुरः पादानधोऽधो व्यवस्थाप्य
 प्रथमपादस्य प्रथमाक्षरं तृतीयपादस्य द्वितीयाक्षरेण सह तृतीयपादस्य प्रथमा-
 क्षरं प्रथमपादस्य द्वितीयाक्षरेण सह गृहीत्वा एवं नेतव्यं यावत्परिसमाप्तिः ।
 पुनर्द्वितीयपादस्य प्रथमाक्षरं चतुर्थपादस्य द्वितीयाक्षरेण सह चतुर्थपादन
 प्रथमाक्षरेण सह द्वितीयपादस्य द्वितीयाक्षरं गृहीत्वा पुनरनेन तादत्रैतव्यं
 यावत्परिसमाप्तिर्भवति, ततो सुरजश्चन्धः स्यात् ॥

धिया ये श्रितयेतार्त्या यानुपायान्वरानतः ॥

येऽपापा यातपारा ये श्रियाऽऽयातानतन्वत ॥ ५५ ॥

अर्धभ्रमः गूढपश्चाद्देश ॥ कोऽम्यार्थ — चतुरः पादानधोऽधो विन्यस्य
 चतुर्णां पादानां चत्वारि प्रथमाक्षराणि तेषामपि चत्वार्यन्त्याक्षराणि गृही-
 त्वा प्रथमपादो भवति । तेषां द्वितीयाक्षराणि चत्वार्यन्त्यसमीपाक्षराणि
 चत्वारि गृहीत्वा द्वितीयपादो भवति एवं चत्वारोऽपि पादाः
 साध्या । अनेन न्यायेन अर्धभ्रमो भवति ॥ प्रथमाद्देशं यान्यक्षराणि तेषु
 पश्चिमाद्देशाक्षराणि सर्वाणि विशन्ति । एकस्मिन्नपि समानाक्षरे बहूनामपि
 प्रवेशो भवति । अनां गूढपश्चाद्देशोऽप्ययं भवति ॥
 पुण्या, ये यदोरूप, श्रिनया आश्रिनया संख्यया इत्यर्थः । इता विनष्टा
 मन पीडा यस्या मेयमितार्तिः तथा । यान् यदः शसन्तप्रयोग ।

उपयान् उपभूयस्य अय गती इत्यस्याजन्तस्य रूपं उपगम्यानित्यर्थः ।
 धरा. प्रधानभूताः इन्द्रादयः ननाः प्रगताः ये च पश्यमाणेन च शब्देन
 सम्बन्धः । न विद्यते पापं एषां ते अपापाः शुद्धाः कर्मरहिता इत्यर्थः ।
 यातं पारं यैस्ते यातभाराः अधिगतसर्वपदार्था इत्यर्थः । ये च
 श्रीर्लक्ष्मीस्तया आयातान् आगतान् अतन्वत तनु विस्तारे इत्यस्य पातोः
 लङन्तस्य रूपम् । यथा द्रव्येण राजान् आधितान् विस्तारयन्ति ॥
 उत्तररूपे त्रित्यापदं तिष्ठति तेन सह सम्बन्धः ॥

आसते सततं ये च सति पूर्वशयालये ॥

ते पुण्यथा रतायातं सर्वदा माऽभिरक्षत ॥ ५६ ॥

अर्धभ्रमः ॥ सति द्योभने पुरी महति अश्रयस्थाने । रतायातं भक्त्या
 समागतं । मा मां अन्नदो रूपं ॥

चारुश्रीशुभदी नौमि रुचा वृद्धी म्पावर्नी ॥

श्रीवृद्धीतशिथी पादी शुद्धी तव शशिमम ॥ ५७ ॥

अर्धभ्रमगूढद्वितीयपादः श्लोकः ॥

हरतीग्याऽऽहिता तान्ति रक्षार्थाऽऽयस्य नेदिता ॥

तीर्थोदे धेयसे नेताऽग्यायः धेयस्ययस्य हि ॥ ५८ ॥

अर्धभ्रमनिरोष्ठचगूढचतुर्थः ॥ हरति विनाशयति, इत्या पूजा, आहिता
 कृता तान्ति स्वेदं, क्लेशं दुःखं, रक्षार्था पालनार्था, आयस्य भयस्य
 यत्न कृत्वा, नेदिता समीचीकृता । अन्तिकस्य निचि कृते नेदादेशस्य
 रूपमेतन् ॥ इति तैत्तिरीयविक्रन्दे उत्पन्नो यतस्ततस्तीर्थोदिः सप्तमः

१ धीध द्युभे च धीशुभे आरणी च ते धीशुभे च आरधीशुभे ते हत इति ।
 इवा हीत्या वृद्धी महन्ती ॥ धिय वृत्त इति धीवती धीवती च ती धीर्ता च
 शिथी च तथोक्तौ ।

२ इत्याग्राप्रवचनस्य प्रथमपुरुषकारभ्य हीतलतीर्थेवरपर्वन्त धर्मोपदेशस्या-
 विधिप्रति । पुन. हीतलधेयांसर्गार्थेकरयोदन्तराडे धर्मविक्रन्दो सत्ता यधिन-
 दुरपम इत्यर्थे ॥

तस्य सम्बोधनं हे तीर्थदे । श्रेयसे नेता नायकः अज्यायः इह
 स्वहीनः । श्रेयसि णकादसतीर्थकरे स्वयि अयस्य पुण्यस्य । हि यस्मिन्
 । एतदुक्तं भवति— हे तीर्थदे अज्यायः स्वयि श्रेयसि आदिता इया
 रशार्था मयस्य पुण्यस्यान्तिका श्रेयोऽर्था ॥ इह लौकिकार्थः तान्ति
 दुःशं हरति यतस्तंतस्त्वं नेता नायक षड-नाम्यः ॥

ततोतिना तु सेऽतीतः तोतृतोनीनितोतृतः ॥

ततोऽनातिततो तीते सतता ते सतोततः ॥ ५९ ॥

प्रथमपारोद्भूतपश्चाद्देकाक्षरविरचितः श्लोकः ॥ प्रथमपारे वान्यधराणि
 नानि सर्वाणि पश्चिमार्धे यत्रतत्र व्यवस्थितानि नान्यानि सन्ति ॥
 सतः निर्णीता, ऊनिः रशा, तता चामाप्नुनिश्च ततोतिः तस्या भव
 ततोतिना । तु विशेषे अनिपूजायो वर्तमानो भवति, तस्य केयवस्यापी
 प्रयोगः । किमुक्तं भवति— विशिष्टगूणितप्रतिपालनस्त्वं ते तय मुष्मदः प्रयोगः
 । इत इदमः प्रयोगः षड्भ्य इत्यर्थः । केभ्यः? ॥ तोतृतोनीनी
 तोतृतः तस्य विरसनं तोतृता जानृता । कुतः? तु गतो सौत्रिकोऽयं पातृ
 मर्ते गन्वर्था जानार्थे वर्तन्त इति ॥ ऊनि रशा वृद्धिर्वा । अथ रशा
 इत्यस्य धातो क्यञ्जन्म्य प्रयोगः । तोतृताया ऊनिः तोतृतोतिः ।
 इति अवगम्य प्राप्तिर्वा इण गताविभ्यश्च धातो क्यञ्जन्म्य रूपे, तो
 तृता इति तोतृतोनीनि जानृतवृद्धिपापणमित्यर्थः । अथवा रशा
 विभु न ज्ञाने व अथवा जानृतवृद्धिपापणमित्यर्थे वा ॥ तोतृतोनीनि तोतृति
 तुद नञ इत्यस्य य ए प्रयोगः । तोतृतोनीनि तोतृतोनीनीतोतृतो
 तृतो नञ इति अथवा तस्य तोतृतोनीनीतोतृतो ॥ सत सप्तम्यै ।
 सत वचनं सुप्-विभक्त्या अथवा सत वचनं अनादि, अतस्ता मर्ते
 सत वचनं सुप्-विभक्त्या अथवा सत वचनं अनादि, अतस्ता मर्ते
 सत वचनं सुप्-विभक्त्या अथवा सत वचनं अनादि, अतस्ता मर्ते
 सत वचनं सुप्-विभक्त्या अथवा सत वचनं अनादि, अतस्ता मर्ते
 सत वचनं सुप्-विभक्त्या अथवा सत वचनं अनादि, अतस्ता मर्ते

निरर्थः । ते तव ततं विद्यान्ं विस्तीर्णं उतं मन्थः शानापरधारीनां
संभेयः । ततं च तदुतं च ततोने. तद्. तस्यनीति ततोनाः तस्य
सम्बोधनं हे ततोततः ॥

येयायायाययेयाय नानानूानानान ॥

ममाममामामामितानतीतिततीतितः ॥ १६० ॥

एकाक्षरविरचितेकपादश्लोकं ॥ येयः प्राप्यः अयः पुण्यं येस्ते येयायाः ।
अयः प्राप्तः अयः सुखं येषां ते अयायाः येयायाश्च अयायाश्च येयाया-
यायाः । येयायायायैः येयः प्राप्यः अयः मार्गो यस्यासीं येयायाया-
ययेयायः तस्य सम्बोधनं हे येयायायाययेयाय ॥ नाना अनेकं अनूनं.
संपूर्णं, नाना च अनूनं च नानानूने । आननं मुखकमलं, अननं केवल-
ज्ञानं आननं च अननं च आनमानने । नानानूने आननानने यस्यासीं
नानानूानानानानः तस्य सम्बोधनं हे नानानूानानान ॥ मम अस्मदः
प्रयोगः । ममः मोहः दृश्यते लोके प्रयोगः । कामः क्रोधो ममत्वमिति ।
न विद्यते ममो यस्यामी अममः । तस्य सम्बोधनं हे अमम ॥ अगो
व्याधि. तं । आम, क्रियापदं अम रोगे इत्यम्य रूपं । अमं आम विना-
शय ॥ न निता अमिता अपरिमिता, आठतिः महत्वं, अमिता आतनि-
र्यासां ताः अमिताततयः, ईतयः न्याधयः, अमिताततयश्च ताः ईतयश्च
अमिताततीतयः, सामा ततिः संदृनिः अमिताततीतिततिः, इनिः दमनं
प्रसरं, अमिताततीतितते. इतिः अमिताततीतिततीतिः, ता तस्यतीतिः
अमिताततीतिननीनिताः तस्य संबोधनं हे अमिताततीतिततीतितः ॥
किमुक्तं भवति हे एवंगुणविशिष्ट मम अमं रोगं आम विनाशय ॥

मानोनानामनूानानां मुनीना मानिनामिनम् ॥

मनूनामनुनीमीम नेमिनामानमानमन् ॥ ६१ ॥

व्यक्षरम् ॥ मानोनाना गर्वहीनाना अनूानाना गुणसम्पूर्णानां । मानिनां
पूजावतां । मनूना ज्ञानिनां ॥

मामने विभुतास्तोना ना स्तोता भुवि ते सभाः ॥

याः श्रिताः स्तुतगीत्यानुनुत्या गीतस्तुनाः श्रिया ॥ ६२ ॥
 गतप्रत्यागतार्द्धः ॥ वर्णाः क्रमेण पठ्यन्ते पंक्त्याकारेण ये पुनः ॥ त एव
 वैपरीत्येन गतप्रत्यागतः स च ॥ विमुक्तया स्वामित्वेन अस्ताः शिवा
 ऊनाः न्यूनाः याभिस्ताः । ना पुरुषः स्तोता सभाः समवमृतीः ॥ यस्तौति
 स भासते ॥

नत्तपाल महाराज गीत्या नुत ममाक्षर ॥

रक्ष मामतनुत्यागी जराहा मलपातन ॥ ६३ ॥

गतप्रत्यागतैकश्लोकः ॥ मम गीत्या नुत अतनुत्यागी अनल्पदाता ।
 जराहा वृद्धत्वहीनः ॥ मलपातन पापनाशक ॥

वन्देचारुरुचां देव भो वियाततया विभो ॥

त्वामजेय यजे मत्वा तमितान्तं ततामित ॥ ६४ ॥

गतप्रत्यागतपादयमकश्लोकः ॥ चारुरुचां शोभनदीप्तीनां नाथ । तमित
 नष्टः अन्तः क्षयः यस्य तम् । ततं उक्तं अमितं अमेयं वस्तु येनासौ ।
 मत्वा विचार्य । वियाततया घृष्टत्वेन । वन्दे यजे च त्वामित्यर्थः ॥

पारावाररवारापारा क्षमाक्ष क्षमाक्षरा ॥

वामानाममनामावारक्ष मर्द्धर्द्ध मक्षर ॥ ६५ ॥

बहुक्रियापदद्वितीयपादमध्ययमकाऽन्तालव्यञ्जनावर्णस्वरगूढद्वितीयपादसर्व-
 तोभद्र ॥ गतप्रत्यागतार्द्धभ्रम इत्यष्टया ॥ बहुक्रियापदानि कानि । अम
 अब । आरक्ष । अथ द्वितीयपादे क्षमाक्षर इत्यादर्शित । मर्वाणि अतालव्यञ्ज-
 नानानि । अवर्णस्वराः मय नान्य स्वर । द्वितीयपादे यान्मक्षराणि
 तान्यन्येषु त्रिषु पादेषु मन्तीनि यत ततो गूढद्वितीयपादः । सर्वे
 प्रक्षारे पाठ समान इति सर्वतोभद्र ॥ पारावारस्य समुद्रस्य रसो
 ध्वनिः पारावारस्य पारावारस्य इत्यर्ति मन्त्रतीति पारावारवार-
 तस्य मर्द्धं एत हे पारावारवार समुद्र-धनिमदृश-वाणीक ॥ न विज्ञे
 १.१ अस्मान् यस्य अस्मावपारा अलक्ष्यपर्यन्ता ॥ क्षमा पृथ्वी अश्नोति
 १.१ इति क्षमाश्च ज्ञानव्याप्तमर्द्धमेव तस्य मर्द्धोपन हे क्षमाश्च ।

क्षमा सदृष्टिगुणा मामर्थ्यं वा । अक्षय अविनभरा । वामानां पापानां
अमन म्वनक । अम प्रीणय । अव शोभस्व । आरंक्ष पालय । मा
अम्मद. इवन्तस्य रूपं (!) हे क्रद्ध वृद्ध । क्रद्ध वृद्धं । न क्षरती-
त्यश्ररः तस्य सम्बोधनं हे अश्रर ॥ समुदायार्थः— हे जिननाथ पारावार-
रदार क्षमाश्च वामानाममन क्रद्ध अश्रर ते क्षमा अक्षरा अपारा, यत्,
तनः मा क्रद्ध अम अव आरंक्ष ॥ अतिभाक्तिकस्य वचनमेतन् ॥

वर्णभार्यातिनन्दाद्यवन्द्यानन्त मदारव ॥

यद्वान्तिनतायाव वर्यातान्तमभार्णव ॥ ६४ ॥

गृहस्येष्टनादचक्रः श्लोकः ॥ य आत्मन इष्टः पादः सोऽन्येषु पादेषु
गुप्यते यतः । वर्णेन शरीरप्रमया भाति शोभते इति वर्णमः शरीरकान्पु-
त्कृष्ट इत्यर्थः । तस्य सम्बोधनं हे वर्णम । आर्यं पूज्य । अतिनन्ध मुष्टु
समृद्ध । अव रसा । लेडन्तस्य रूपं क्रियापदन् ॥ वन्द्य देवानुरैराभिवन्द्य
हे अनन्त चतुर्दशतीर्थकर ॥ सन् शोभनः आरवः वर्णा सर्वभाषास्मिन्ना
यस्यासौ सदारवः तस्य सम्बोधनं हे सदारव । वरद इष्टद । अति शोभनं
नताः प्रणताः अनिनताः अतिनताश्च ते आर्याश्च अतिनतार्याः ।
तान् अवति रक्षतीति अतिनतार्यावः तस्य सम्बोधनं अतिनतार्याव । वर्ष
प्रधान सभा एव अर्णवः समुद्रः अतान्तः अभिन्नः अक्षुभितः समार्णवः
समवसृत्तिमसृद्रः यस्यासौ अनान्तसमार्णवः तस्य सम्बोधनं हे अनान्त-
मभार्णव ॥ किमुक्तं भवति— हे अनन्त वर्णभादिविशेषणविशिष्ट अव पालय
मानिति सम्बन्धः । अन्यैश्च पालय । एतत्सर्वं जिनशक्तके प्रोक्तम् ॥

नायकं नीमि तस्वचः श्रेयाम पृतना तनाम् ॥

नाऽतनानाननानात जयत्यार्थी तनाविन ॥ ६५ ॥

दर्पणवन्धः ॥

पद्धारपादमध्ये च सन्धौ च भ्रामयेत्कवि ॥

तथैकं तस्य मध्ये च दर्पणल्लयवन्धके ॥

नतां विस्मृतां । ना पुमान् । आतनं आगमनं, अनान्तनं अगमनं, तेन गमना

गमनरूपमवस्रमंगेन नानानि न समति इति अतनानातनाना. स्म ५
 धनम् ॥ तनारिन तनी इत र्म.न । मानर्यागमागमनर्यामिति ।
 आशी शृतनां कर्ममेनां गगो ना जयति इति गत नौमीविगमना ३

पादरिनयगुर्वाषः क्रमाशठिष्य चानिनम ॥

पादं शोणनगुण्डे तु र्मिने कृति पट्टक ॥ ६६ ॥

धीश कान्नाभय देव वम्यातन्न च नन्यरुम ॥

मीनादयेमि त्रिन नरु कान्नाऽरीताऽधीकता ॥ ६७ ॥

यस्य मीनाशी अधीता कलाकृशला । के परमात्मनि धर्मिन्दा
 भावः कधीकता. न कधीकता यम्याम्मा अकधीकता ...
 हिता कान्ता नास्मि तं एमि जाश्रय.मि ॥

चतुष्कयन्धमन्धी तु आनयेदापशूनयो ॥

द्वे चैकं शून्यमध्ये वा तालशून्यप्रवन्धके ॥ ६८ ॥

जिन त्वयि जना मान्ति मदा मति नुदिप्रियाः ॥

शीलबालमताः सर्वेऽतो नः पाहि मदाऽदल ॥ ६९ ॥

सति प्रशस्ते त्वयि ॥

प्रतियन्त्र चतुष्क द्वे द्वे चोर्ध्वाधोऽन्तरं तथा ॥

मध्येऽप्येक लिखित्वैव नि माळ कन्वमुल्लयेत् ॥ १७० ॥

महानन्द दयादान नतगत ज्ञरान्तरु ॥

जनानन्द दमाधार रक्ष मामममाक्षकम् ॥ ७१ ॥

अम भक्तिमन्तम् ॥ आक्षक ने स्तुतौ व्यापकम् ॥

ब्राह्म्यन्ता त्रीणि च त्रीणि दलेष्वष्टसु कर्णिकाम् ॥

एकेनैवाष्टकृत्वोऽपि पर्येद्वरुदीपिके ॥ ७२ ॥

विजित्याननमभोज निन्ये जननवरिणः ॥

कक्ष माननेयागम्य सुपार्थ नक्षमीमि तम् ॥ ७३ ॥

न्मनः शत्रुभृतस्य यस्याननं स्पशोभया पर्धं जित्वा वरं निनाय तमिति
नम्बन्ध ॥

एकमन्धं तु पद्धारमेकमेकं द्विरानयन् ॥

श्रुते शिरामि च ग्रीवां त्रियुक्तां परशो पठेन् ॥ ७३ ॥

सोऽप्याच्छान्तिर्जितेना नो नोनोना गगनाङ्गनाम् ॥

नातमा नाऽऽतमा तथ्यां सभां नरत्ताऽन्तमातनाम् ॥ ७४ ॥

गनांगनां गगनन्वांगनं अंगणं यस्यान्नाम् । आनमां प्राप्तलक्ष्मीं अन्तो
मो मा लक्ष्मीर्यां ते अन्तमाः मुनयः । तेषामातमानां । विशाल्यं यस्य
भां । नातमाना ॥ ना ना पुमान् पुमान् धीप्सायां सर्वैः पुरुषः । नत्वा
तमाः अज्ञानराहितो भवेन् । यद्यं पुनः नोतो ना ना पुमान् ऊनो न
ई तु सर्वोऽपि जनो लक्ष्मीममेतो भवति । जितेनाः जितं एनः पापं
नारो । स शान्तिर्जिनः नः अस्मानज्यान् ॥

शृंगाप्रद्वयैर्भोगेषु चतुरश्रतुगे त्स्त्रिन् ॥

प्रवेशे निर्गमे चापि यानवन्धे प्रियावहे ॥ ७६ ॥

घनमागतिरम्फारी षायगन्धः सुभीरभीः ॥

धीरधीमुनुनाऽप्यात्तः सोऽजितः सुरसार्गपः ॥ ७७ ॥

अत्याकृत्यमलो परो मद्ययम कुर्वन्मनि तापसे ।

तत्त्राचिन्त्यमतीतिता तवदित स्तुत्यारराणिः पुनः ॥

जिष्णुतम्फुटकीर्तिवाग्ब्रह्ममः धेयोऽभिधे मण्डने ॥

धीर म्यापय मां पुरो गुरुवग् त्वं वर्द्धमानोऽर्भीः ॥ ७८ ॥

षडर चक्रमालित्यारमप्ये म्यापयेत्परी ॥

सोऽप्यादाग्नेमिधये तु चतुर्थं चक्रवृत्तके ॥ ७९ ॥

शनिनायिताकारोऽनयो भवान्नकः । तपस्विनि धिय कुर्वन् तत्परशब्-
त्यपिया मुनीनामीतो जिष्णुनेन्द्रेण उने पादितं विशद् यगोऽल
रम्य म ॥ अत्र समन्तान् शमो यम्य मः । एव मुदत्यलकारे मा म्यापय ।

गमनरूपमवग्रमणेन नात्रति न ग्रमति इति अतनानातनानानः तन्म -
धनम् ॥ तनावित तनौ इन लीन । सामर्थ्यान्मवसरणशरीरस्थित ।
आर्षी पृतनां कर्मसेनां त्रतो ना जयति इति तत् नौमीनिसम्बन्धः ॥

पादलितयमूर्ध्वाधः क्रमादालिम्ब्य चान्तिमम् ॥

पादं क्रोणचतुष्के तु लीनं कुर्वति पट्टके ॥ ६६ ॥

धीशं कान्ताभयं देवं यस्यानन्तं च नत्वहम् ॥

मीनाश्येमि जितातङ्कं कान्ताऽर्धाताकधीकृता ॥ ६७ ॥

यस्य मीनाशी अर्धाता कलाकुशला । के परमात्मनि धीर्यस्या -
भावः कर्धाकृता, न कधीकृता यस्यास्ता अकधीकृता
हिता कान्ता नास्ति तं एमि जाधयामि ॥

चतुष्कबन्धसन्धौ तु ग्रामयेदाद्यवृन्तयोः ॥

द्वे चैकं धृन्तमध्ये वा तालवृन्तप्रबन्धके ॥ ६८ ॥

जिन त्वधि जना भान्ति सदा सति नुतिप्रियाः ॥

शीलजालमता सर्वेऽनो नः पाहि सदाऽमल ॥ ६९ ॥

सन्ति प्रशस्ते त्वयि ॥

प्रतियन्त्रं चतुष्क द्वे द्वे चोर्ध्वाधोऽन्तरे तथा ॥

मध्येऽप्येक लिम्बित्वेव नि मालं बन्धमुन्नयेत् ॥ १७० ॥

महानन्द दयादान ननराज जरान्तक ॥

जनानन्द दमाधार रक्ष मामममाक्षकम् ॥ ७१ ॥

अमं भक्तिमन्त्रम् ॥ आक्षक ते म्नुता व्यापकम् ॥

ग्राम्यन्ता प्रीणि च प्रीणि दलेष्वष्टसु फर्णिकाम् ॥

एकेनैवाष्टकृत्योऽपि पृथ्येद्वस्तदीपिके ॥ ७२ ॥

वित्रिन्याननमम्भोज निन्ये जननशेरिणः ॥

कथ माननेयागम्यं मुपार्थं नक्षमीमि तम् ॥ ७३ ॥

.. शत्रुमृतस्य यस्यान्नं स्वशोभया पत्रं जित्वा चनं निनाय तमिति

. ॥

एकमन्धो तु पद्भवारमेकमेकं द्विरानयत् ॥

शृङ्गे गिरसि च प्रीवां त्रियुक्तां परशां पठेत् ॥ ७३ ॥

सोऽप्याच्छान्तिर्जितेना नो नीनोना गगनाङ्गनाम् ॥

नातमा नाऽऽनमां तथ्यां सभां नन्वाऽन्तमातनाम् ॥ ७४ ॥

गनागनां गगनन्यांगनं अंगणं यस्यालाम् । आतमां प्राप्तलक्ष्मीं अन्नो
र्षो मा लक्ष्मीयंवां ते अन्नमा. मुनयः तेषामातमानां । विशालां यस्य
मां । नातमाना ॥ ना ना पुमान् पुमान् यीप्सायां सर्वः पुरुषः । नृत्या
तमाः अज्ञानरहितो भवेत् । यद्य पुनः नीनो ना ना पुमान् ऊनो न
; तु सर्वोऽपि जनो लक्ष्मीममेतो भवति । जितेनाः जित एनः पापं
नासा । स शान्तिर्जिन. नः अम्मानव्यात् ॥

शृंगावद्वर्ध्वभागेषु चतुरध्वतुगे विसृजेत् ॥

प्रवेशे निर्गमे चापि यानमन्धे प्रियावहे ॥ ७६ ॥

धनमाग्निरस्फारी कायगन्धः सुधीरधीः ॥

धीरधीमुनुनोऽप्यान्न. सोऽजितः सुरसानेय. ॥ ७७ ॥

अत्याकृत्यमलो वरो भवयम कुर्वन्मति तापसे ।

तत्तत्राचिन्त्यमतीशिता तवसितः स्तुत्योरवाणिः पुन. ॥

जिष्णुतम्फुटर्फीनिवारवशम धेयोऽभिधे मण्डने ॥

धीर म्यापय मां पुरो गुरुवर त्वं बद्धमानोरुधी ॥ ७८ ॥

पडर चक्रमालिग्यारमध्ये म्थापयेत्कारिः ॥

त्रान्पादाक्षेमिमध्ये तु चतुर्थं चक्रवृत्तके ॥ ७९ ॥

तिशयिताकारोऽनयो भवान्तरु. । तपस्विनि धिय कुर्वन् तत्त्वेष्वाधि-
त्याधिया मुनीनामशो त्रिष्णुनेन्द्रेण ऊन पात्रिं विशद यशोत्रले
स्य म. ॥ अब ममन्तात् क्षमां यम्य स. । स्व सुवत्यलंकारे मा म्यापय ।

अथ एकाःसंकरमेव पश्यते मति आत्रिनवेनेन कृतचिन्त्यामनि भावयत
गीति गायते ॥ एते महागन्तव्येन द्विचिन्त द्विचिन्तमेवमिच्छेत् वदुः
पक्षान्ता जेयम् ॥

द्वे द्वे पादे च कण्ठे च गर्भेऽर्था विच्छिन्नेच्छति ॥

पाश्चोत्तरेत्यतदं तु निम्नेन भृगावन्धके ॥ १८० ॥

भामते हंसविषोन्नतद्योगतजसा मना ॥

साऽज ते गाये महन्तेनोऽत्रो मतिर्बनमान ॥ ८१ ॥

हंसकान्तिवच्छोभमान प्रसिद्धध्यानजनितपात्यर्दाहया । अत्र अनुत्पद्यमाना
गवि भुवि । एनमां पापानां । सहन्ता विनाशकः ॥

आदिः पादो द्वितीयो वा तृतीयो वा चतुर्थकः ॥

निगुह्यते चतुर्भेदे निगूढत्रयदीपिके ॥ ८२ ॥

भूमिपामरतुष्टचङ्गमाश्रितो मुदितोऽनिशम् ॥

अमुभृत्तावर्षाटात पातु ना मुनिसुवत ॥ ८३ ॥

गूढदीपिका ॥

इतिलं विदितार्थैष शीतीभूत म्नुमोऽनघं

सर्वं दृष्टीऽन्वये ॥ ११८ ॥

अथ सुन्दरकाण्डेन शोभेन शृणुमहे मदा ॥

यं शृणुमहे महाशक्तयेन सभारिणा विना ॥ ११९ ॥

सर्वेऽप्येतेन । सर्वेऽप्येतेन जयन्ते शक्तिः शम्भुना मया सर्वेऽप्ये
 शक्तिः ।

सुन्दरकाण्डेन शोभेन शृणुमहे मदा ॥ ११९ ॥

नमः शिखेभ्यः ॥

॥ १२० ॥ सुन्दरकाण्डे ॥

सुन्दरकाण्डेन शोभेन शृणुमहे मदा ॥

सुन्दरकाण्डेन शोभेन शृणुमहे मदा ॥ १ ॥

कान्ते दाम सुन्दरानिमग्नवृद्धते न. धाम मेतु कथ ।

विश्रुता य तन्नि कचिन् मधुन कि मयगर्वा बभेत् ॥

सुन्दे मा मुक्त तन्मति वनकुप तत्र शिरेक इवे ॥

१२. संकोचकृतिनोऽधम इह मान्दवराऽऽप्तं वर ॥ २ ॥

अतिदुःखित्यागात्सुम्ना वृत्ताधरभूर्ति ॥

वा सोऽनुमान इत्युक्त केविरानन्दरूपथा ॥ ३ ॥

सजसो विनयोपेन प्रीत. सजसविक्रम ॥

बंगे धीरोऽऽवरोऽनिन्द्यां वन्दो रक्षतु नोऽधर ॥ ४ ॥

अनुमान म बोद्धस्यो शिवा साटादिभेदत. ॥

नशाना सन्द. मोक्षशोभनां सोऽप्यनन्दः ॥ ५ ॥

सुन्दरकाण्डे-

सोई नाम्नि स्वतः शोभा भूषणैः किं प्रसोचनम् ॥

सकलयोगना शोभा भूषणैः किं प्रसोचनम् ॥ ६ ॥

छेकानाम्

रमणी रमणीयाऽपौ मरुदेवी मरुन्मता ॥

नाभिगज महानाभिगम्मुदवनेकशः ॥ ७ ॥

केचिदेवमिच्छन्ति

व्यञ्जनद्वन्द्वयोर्वत्र द्वयोरन्यवधानयोः ॥

पुनरावर्तन सोऽय छेकानुपाम उच्यते ॥ ८ ॥

गुगामुगानु रन्ध्याप्रिजिनाजिततमोद्युतिः ॥

घनाघनाभवाभयो मे मनो मनसि चोदतु ॥ ९ ॥

व्यञ्जनाना भवेदेकद्विध्वारीनां तु यत्र च ॥

पुनरुक्तिः य वृत्तपनुभासो भणितो यथा ॥ १० ॥

लटना कोकिलाढ्याया गुभद्रा विद्रुमाभराम् ॥

भरत गुगलोद्योगी वीक्षणे स्म स्मरानुरः ॥ ११ ॥

इत्यव्यञ्जनयोर्नियमेन पुनरावृत्तयमेकं । अनुपामे तु व्यञ्जनपुनरुक्तिर्नियमेन ।

इत्यपुनरुक्तिर्नियमेन ॥ अथ अर्थोद्देशनियमानियमाभ्यां च सर्वोक्तिः ॥

इत्यनुपामः ॥

श्लोकादप्यश्लोकार्थोत्थितानुपामाः ॥

निष्कारणार्थेनध्यान्तरेषवा समकं द्वि तत्र ॥ १२ ॥

स्वय शमयितुं नात्र विदिशा मत्तनम् मे ॥

विश्वय मरुनेऽर्थात्त्वमश्लोकगुग्नेऽनुच ॥ १३ ॥

स्वय शमयितुं नाऽत्र विदिशा मत्तनः स्तुते ॥

विश्वय मरुनेऽर्थात्त्वमश्लोकगुग्नेऽनुच ॥ १४ ॥

श्लोकात्तद ॥ १५ ॥ श्लोकात्तदः पृथक्त्वं द्रष्टव्यं ॥ इत्यव्यञ्जन । शमयितुं

नाऽत्र विदिशा । नाऽत्र विदिशा । विदिशाः मत्तनः । मत्तनः मत्तनः । गु

ग्नेऽनुच । मे स्तुते । विश्वय नियमः अश्लोकार्थेनियम वा । मरुने मरुने ।

र्व इत्यव्यञ्जनत्वं पृथक्त्वं द्रष्टव्यं । मत्तनः । अर्थात्त्वमश्लोकगुग्नेऽनुच ।

मत्तनः । मत्तनः । मत्तनः । मत्तनः । मत्तनः । मत्तनः । मत्तनः । मत्तनः ।

अन्वयोऽय- अशोषार्थं मासं कामयितुं विदित्वा गन्ताद् भो जिन अशो-
 क्तमहोत्सुः प्रभवते अघनिहन्तं कपयज्ञानर्शनये विराय तुभ्य अत्यर्थ
 स्वयं ततः ॥ इत्य कामयितुं नाऽऽदिदित्वा गजतः स्तुते ॥ विराय
 भवतेऽपीत्यमहोत्सुः शुभे ॥ स्वयं शोभनपुण्यं । शं मुक्षं । अयतुं
 गन्तुं । ना पुण्यः अतः दुःखं विद् शोषयान इत्या गत्या अनिकम्य । सन्
 विद्यमानः । अतः शम्मात् कारणात् स्तुते स्तुतिविषये । विराय चिरं
 अनन्तशालेन । अथवा अचिरं सत्कामात् । भवते प्राप्नुते भवेः
 प्राप्ताविणिरिति अमोपवृत्ता उक्तत्वात् आत्मनेपदं । अपि सम्भाषणे । हे
 ईश्वर पूज्य । महती उर्वी शीर्षाणी यस्यामी महोत्सुः । म एव रविः ।
 सम्य सम्बोधनं । शुभे शुद्ध । एतदुक्तं भवति- ईश्वर शुभे महोत्सुः
 भो जिन स्तुते स्तुतिविषये सन्, अत एव शं इत्या, शं गन्तुं विद् ना
 पुमान् चिराय स्वमपि पुण्यमपि भवते प्राप्नुते ॥ श्लोकस्य सम्पूर्णा-
 वृत्त्या संयुतदायमात्रः ॥

सुकृत्वाणोऽपुकृत्वाणो जिनः पायादमंगारिः ॥

अमुषु प्राणेषु रक्षणदक्षधरिणि । कस्यो नीरोगदधयोरित्यभिधानात् ॥

गमोमाभोजगर्भारोऽजरार्भारोः पुरोत्तमः ॥ १५ ॥

जनानां मबन्धुः सदा यस्य वाणी विभानूयमाना विभानूयैमाना ॥ १६ ॥

सनाभेयः श्वाभेयः सदाऽप्रायस् सदा पायति ॥ १७ ॥

सनाभेयः निव्यं भयरहितः सदा बोधेन ॥ भद्रेत् विशरणगत्यवसादनेषु

इति धानोर्गत्यर्थः शिष्यविधानात् ॥

महादधमध्यं प्रियं पश्य चन्द्रं । महोदधमध्यं तवात्प्रायमानम् ॥

गुविम्याधरेऽस्या नितम्बाम्बरेण । गिरिस्था लताया नितम्बाम्बरेण (१८)

अम्बरे सम्भूत आम्बरो मेघः ॥

विमानासितांगोऽमरेन्द्रो नुनाव ।

प्रभोरुक्तिमिद्धां विमानामितां गोः ॥ १९ ॥

विशिष्टलक्ष्मी अनाशितां अवाधितां । अम् क्षेपणे इति प्यन्तो धातुः । गे
स्वर्गादागत्य ॥

कामिनीर हितायते कामि नीराहितायने ॥

कामिनोराहिता यते कामिनोराहिताय ते ॥ २० ॥

क परमात्मन् ओमिनीर जानिन् नि काम । र पुमान् पायके कामे क्ष
षवे शिवे वृता इत्यभिधानात् । हित । आयते कोपपीडोपरम । के
विधात्रा अम्यतेम्म कथ्यतेम्म इति काम् वेदः तम्मिन्कामि । नीः मोः
मार्गम्य प्रणेता । आहितायते वेद्रे तन्निगकरणद्वारेण शश्रूयते भवान् इ
यतः । क रविभूत अमिनी भक्तिमती ई राहिता रात् क्षयात् हि
च्युता । ही गतिवृद्धयोः इति धातुः ॥ इति यतश्च ततः भो य
ने नमोऽद्विच्यत्याहार्पम् ॥

महीय ते महीयन्ते महीयन्ते पुरो जीवा ॥ २१ ॥

इय मही । ते मही शक्रहृतेऽन्मववान अतन्वामाश्रिता इयन्ते गर्ण
प्राप्यन्ते महीयन्ते । पृथयाश्च ॥

महाभारमते महाभाऽऽनीते ॥

वर्षि द्योतनेऽच्छमता भारती ते ॥ २२ ॥

इतमहाभा शश्रुमोऽन्मवमहती । अरतिभिन्ने बीतगणे । अच्छमहा
निमलनेत्रोगुणा । मरुतक्षेत्रे जाता ॥

सुरगोऽङ्गनया मुक्त । सुरगोऽंगसुरगोऽंग ॥ २३ ॥

अगनया मृद शोभमानरागम्यल्लः । भो पुरो स्वतः सुराया. ममागमाग
मुक्तं जीव. । अंगमेव सुरगो मेरुयम्य । अंग गच्छ । स्व । भाष्यस्येन
मम चेते भव ॥

त्रिनं तं नमामो प्रमादानक्षयं ॥

१ अयं लक्षणोऽस्ति चर्चने धातुः । वे वे नप्यथाऽने ज्ञानार्थाः २ सांज्ञिकप्रपञ्च
वर्त । अस्मिन्मते चर्चनेऽस्ति लक्षणोऽस्ति ॥

प्रमादानकार्यं प्रमादानकार्यम् ॥ २४ ॥

न अरुस्य दुःरास्य आयः प्राप्तिपस्य बोधशायिकेदानस्वरूपं उपमाच्छेदकपुष्पं
 ॥ नमामोहभेदं न मामोहभेदं न मामोहभेदं नमामो ह भेदम् ॥ २५ ॥
 नमस्य प्रणामस्य अमस्य भक्तेः ऊहस्य विचारस्य भाषाः कान्तेः ई
 संपत्तिं ददातीति तं । मायां राग्यादिसम्पत्ती । अमोहभेदं अज्ञानविशेषहीनं ॥
 मया परित्यक्त्वा अमन्ति स्तुनिमुग्धरा यदन्तीति मामः स्तोतारः ॥ न
 जहन्ति न त्यजन्ति रादा तत्रैव चरन्तीनि अहानि भानि नशत्राणि यत्र
 तदहमं गगर्नं तत्र समवसरणे स्थितम् ॥ न एनि धर्म न खण्डयतीति
 लदम् ॥ ह पादपूजे ॥ भेदं कर्मादिभेदने जिनं नपाम इति न न
 किन्तु नमाम एव ॥

विद्योतविद्योस्तममि स्वकाये । कामान्तकामान्तदृष्टीशिताऽमात् ॥

राजीवराजीव तनीं सुराणां । मेघाऽग्निनेलात्त्रिवादि तस्वम् ॥ २६ ॥

कामान्तकयोरमस्य दारिद्र्यस्य च अन्तवृत्त्वं विनाशकारी । यस्य तनीं प्रम-
 रमतिभनेप्रावली पन्नगोमिन्यां पन्निन्यानिव पुरदेमाभतनुप्रगतंगार् पन्न-
 पंक्तिरिय हेमपर्णा अभात् ॥ तेन नेत्रा उपदेशकेन जिनेन ॥

अमवधूर्ध्वमुदारमुदारव । सुरगणैरिहितो विहितो मियाम् ॥

धृतिमयो मुग्धरो गुहरोदितो । व्यथितमोजगतो जगतोऽरुगन् ॥ २७ ॥
 नेर्मरुधरं क्षीक्षार्थं गच्छति सति । भोजगत । मियां धुनि मयंवरध्वज-
 मुग्धादयन् गुग्गरोदित. मुग्गजगरोदध्वनि ॥

सामि पद्मतराजिनराऽजिन- जिन तनायुपक्षजलक्षण- ॥

तनिरिषेयमराजत गजतगिरिसितोक्तिनिरं जनरंजन ॥ २८ ॥

उपलक्ष्यन्ते हरयन्ते हनुवत्प्रमाणानि च तानि लक्षणानि च हल्लुक्तिगदीनि ।
 निर्मलया निरा निष्कण्ड. यथा भवति तथा जीवार्थं प्रवर्तते । पारावृत्तं
 दर्शितप्रयोगेन पशुव्यादाने बोद्धव्यमिति न कम्. कथ्यन्ते ॥
 प्रमदया गतया रहिते एषि प्रमदयानदया जिन भागते ॥

समजगतां सतिने नानेरायता सुमजगतां सदिने कृततः प्रिता ॥ २९ ॥

प्रकृष्टश्रीकृपागतेन । हितेन सुखेन युते । सुराणां हस्तप्रेरिता ॥

सारासारासारसमाला सरसीयं सारं कृजत्यत्र वनान्ते मुरकान्ते ॥

सारासारानीरदमालानभसीयं तारं मन्द्र निस्वनतीतः स्वनसारा ॥ ३० ॥

इह जहौ वसुधाशिविकासनं । पुरुतपोऽभि सुधाशिविकासनम् ॥

नभिसमः स शिलातलमायया— । वपगनार्थमिलातलमायया ॥ ३१ ॥

स नेमीश्वरः वसुधाशिविकादिकं हित्वा दीक्षार्थं शिलातलमाययौ ॥

सा राजते चन्द्रविमोरसाध्वसा राजते कान्तिततिः शरीरे ॥

सा राजते जन्तुगणातिमीमासा राजतेजोभिरभेयमूर्तिः ॥ ३२ ॥

राजतसमूहभूते । जन्तुगणस्यातिमीमामा वस्तुविचारणा यस्यास्तकाशत् सा
चन्द्रकिरणैः ॥

शुभा विभाति ते विभो महाविभाऽतिदेशक ॥

तनाविभातिमदगन्धिया विभाति मंडपे ॥ ३३ ॥

गजवदतिशयितमन्द्रगतिभिः मुरकान्तादिभिः स्त्रीभिः शोभमानेऽपि महती
विशिष्टा निर्विकारा भा कान्ति ॥

वभौ शचिःकृतसुमापहारः । स्नप श्रिय कण्ठसर्मापहार ॥

दीक्षावने ममृतितापहार । मुरामुगलीनतमोपहार ॥ ३४ ॥

भूभृति भूभृति तन्वति सेवा । श सति शमति तन्त्रतिरन्ध्र ॥

राजति राजनिरोभवकान्ति । सन्मतिसन्मतिगोऽनवनाथ ॥ ३५ ॥

भुव मङ्गल म्वात्मनि तोषवृद्धि वा विभर्ति पुष्यति । सत्ताया मङ्गले वृद्धौ
निवासे व्याप्तिसम्पदोः ॥ अभिप्राये च शक्तौ च प्रादुर्भावे गतौ च भूः ।
इति धानुदर्पणे ॥ राजनि श मुख शसति च सति । सन्मतिः प्रशस्तज्ञानी
वासौ वीरजिनश्च । अ. रत्नत्रयहेतुः । अकरो ब्रह्मविष्ण्वीशकर्मठेष्वंगणे
णे ॥ गौरवेऽन्तःपुरे हेतौ भूषणे इत्याभिधानान् ॥

ततान तानं खलु गायतीशे । ततान तालं च नटत्यधीशे ॥

ततादिवायेन सती सुमद्रा । तताऽस्य पद्मा पुरुषानुवृत्ता ॥ ३६ ॥

या घानरो भ्रान्तिगतः कुदृष्टः । काकायमानाः कुचरिप्रभाजः ॥
 माभारवृणोरुद्यपुधरिप्युः । सासादनस्स्याच्छुतदृष्टिरलः ॥ ३७ ॥
 बन्दते नरवरो जिनेदरं । बन्धदूरमकलहमच्युतम् ॥
 बन्धुमम्य जगतो दिदांवरं । बन्धुर्माति स न संसृता सदा ॥ ३८ ॥
 र्धातराग जिन्नार नमस्ते । पूततच्चपरवाक्य नमस्ते ॥
 नूतपादपरपत्र नमस्ते । जातरूपपर धरि नमस्ते ॥ ३९ ॥
 गायतो महिनाऽयते । गा यतो महिमाय ते ॥
 पद्मया न हि तायते । पद्मया सहितायते ॥ ४० ॥

गायतन्तुतिं सुर्वतः महिमा माहात्म्यं अयते गच्छति । गाः बाणीः धतः
 यस्मात् ॥ महिमानं अयते महिम्ना अयते स्म वा महिमायः तस्य
 सम्बोधनं ॥ ते तव पद् पादः । मया स हि तायते विस्तार्यते ॥
 पद्मया लक्ष्म्या । सहिता आयतिः शरीरायामः यस्यासौ । अथवा पद्मेषु
 जायतीति पद्मपादं हितेभ्यः तद् वर्तमाना अपाजिर्विस्तार्यते साहितायतिः ॥
 नतर्पिलासनशोक सुमनोऽवर्षभासितः ॥

मामण्डलासनाशोकसुमनोवर्षभासितः ॥ ४१ ॥

ननानां प्रणतानां पीडा व्यापय ताः अस्यतीति नतर्पिलासन । अशोकः
 शोकहर्ति सुमनः शोभनचेतः शोभनबोध । अव रक्ष । ऋषभ आसितः
 स्थितः सन् ॥

इत्यलङ्कारचिन्तामणौ यमकादिवचनो नाम तृतीयः परिच्छेदः ॥ ३ ॥

धीमदनन्तर्धिक्करेम्यो नमः

१ अथ चतुर्थे परिच्छेदे ॥

चारुवहेतुना येन वस्त्वलंक्रियतेऽङ्गवत् ॥

हारकांच्यादिभिः प्रोक्तः सोऽलङ्कारः कवीशिभिः ॥ १ ॥

श्रीमते सकृज्ज्ञानगात्रान्यपदनीपुणे ॥

धर्मचक्रवृत्ते मंत्रे नमः संसारर्षामुपे ॥ २३ ॥

अत्र ज्ञानमात्राज्यधर्मचक्रपदानां सामानाधिकरण्यात्प्रयोगान्यथानुसरत्ता
साम्यं प्रतीयत इति नोपमा । किन्तु रूपकालंकारः ॥

प्रतापी किमयं सूर्यः सुकान्तिः किमयं विभुः ॥

मेरुः किं निश्चलो वेति भरतो वीक्षितो जनैः ॥ २४ ॥

अत्र भरतेशस्य सूर्यादीनां चान्योऽज्यभेदप्रतीतेः संशयहेतुत्वान्यथातु-
षपत्त्या सादृश्यं लक्ष्यते इति नोपमा ॥ किन्तु सन्देहालंकारः ॥

चन्द्रप्रभं नौमि यदंगकांतिं ज्योत्स्नेति मत्वा द्रवतीन्दुकान्तः ॥

चक्षोरयथं पिवति स्फुटन्ति कृष्णेऽपि पक्षे किल कैरवाणि ॥ २५ ॥

अत्र चन्द्रप्रभांगकान्तौ ज्योत्स्नावुद्धिः ज्योत्स्नासादृश्यं विना न स्यादिति
सादृश्यप्रतीतौ भ्रान्तिमदलंकारः ॥

लक्ष्मीगृहामिति प्राज्ञा ब्राह्मीपदमिति प्रजाः ॥

कलाखनिरिति प्रीताः स्तुवन्ति सुपुरोः पुरीम् ॥ २६ ॥

अत्र पुरे गृहाधारोपः साम्यं विना न स्यादिति सादृश्यरूपनादुल्लेखा-
लंकारः ॥

न च मुक्तावली वक्षोलम्बमानाऽऽदिचक्रिणः ॥

वक्षोगृहनिवासिन्या लक्ष्म्याः सकवरीगता ॥ २७ ॥

अत्र वक्षोलम्बितमुक्तावलीमवलोक्य सगित्यारोपः साम्यहेतुरेवेति सा-
म्याक्षेपादपन्हवः ॥ एवं तुल्ययोगिता दीपकं प्रतिवस्तूपमा चेति दृष्टा-
न्तसहोक्तिव्यतिरेकनिदर्शनैष्वपि सादृश्यस्य गम्यत्वान्नोपमाशंका ॥ अतो
रेद्वेभ्यः साम्यहेतुभ्यो विलक्षणेयमुपमा ॥ सा तावद्विधा, पूर्णोपमा
उपोपमा चेति ॥

उपमानोपमेयोरुपर्यसादृश्यवाचिनाम् ॥

वा यथेवादिशब्दानां मता पूर्णा प्रयोगतः ॥ २८ ॥

एकस्य वा द्वयोर्द्वेषा त्रयाणां वा विलोपनः ॥

पुण्येणैव पुनर्दंष्ट्रा धीनी वार्धति भाषिणा ॥ २० ॥
 शास्त्रान्तादृश्यसंवावियथेसादिमयोगतः ॥
 धीनी वार्धति तु संवावयित्वाशादिमयोगतः ॥ २० ॥
 ते मन्देवं तिथा वावयसमागाभ्यां च तद्वितान् ॥
 पूर्णा वोटंति शुभा तु वदुषा वदिना मता ॥ २१ ॥

अथोदाहरणानि—

धीनी वावयगता पूर्णा यथा वद्व्यवष्टपादिनः ॥
 भरतस्य यथा धीनिश्चान्द्रोन्दोप्यसमवभूः ॥ २२ ॥
 धीनी ममागता पूर्णा यथा स भरतो यमी ॥
 भाष्यानिदोदयाद्रिभ्यस्तेजोनिवदभाष्यरः ॥ २३ ॥

अथ भाष्यानिवेति इवेन सद निर्यसमागः ॥

धीनी तद्वितगा पूर्णा यथा भरतचक्रिणः ॥
 दोषवत्पूर्ववद्वाही धुरीणि विवभौ धरा ॥ २४ ॥
 आर्धी वावयगता पूर्णा यथाऽधिजनमन्ततेः ॥
 अर्धीष्टपान्दवेन चकी कल्पवृणा समः ॥ २५ ॥
 आर्धी वावयगता पूर्णा यथा हेमाद्रिसञ्जिभः ॥
 जिनाभिविक्तगन्धाम्बुपवित्रत्वेन चक्रभृत् ॥ २६ ॥
 आर्धी तद्वितगा पूर्णा यथा तेजमि सूर्यवत् ॥
 गाम्भीर्येऽम्भोषिबत् सीगये मेरुवचक्रमर्त्यभात् ॥ २७ ॥

तेन ममन्तेन सदृश इति सदृशार्थे विहितस्य यत्प्रत्ययस्योपादाने आर्धी ॥
 सत्र तस्येवतीवार्थे विहितस्य यत्प्रत्ययस्य स्वीकारे धीनी ॥ एषामुदाह-
 रणेषु भरतस्य धीनिरित्याद्युपमेयवाचिनाग्निन्द्रोऽभान्द्रोऽत्याद्युपमानवाचिनां
 व्याप्तगर्भगूरित्यादिसाधारणधर्मवाचिनां यथेत्यादिसादृश्यवाचिना च चतुर्णां
 रचितत्वेन पूर्णात्वम् ॥

एता वावयगतानुक्तधर्मा धीनी मता यथा ॥

चूने यथा पिदा. गर्भं तथा चक्रिणि ते जनाः ॥ २८ ॥

लुप्ता समासगोऽनुक्तधर्मा श्रौती मता यथा ॥
पादपीठी नृपास्तस्य भेजिरे देवतामिव ॥ ३९ ॥

अत्र इवेन सह नित्यसमानः ॥

लुप्ता चाक्यगतानुक्तधर्मा चार्थी मता यथा ॥
क्षीरोब्धिध्वनिना तुल्यमादिचक्रिवचो वमौ ॥ ४० ॥
आर्था समासगा लुप्ताऽनुक्तधर्मा मता यथा ॥
पुरोर्वारोशिसुध्वानसदृशं नोनुमो ध्वनिम् ॥ ४१ ॥
लुप्ता तद्धितगाऽनुक्तधर्मा चार्थी मता यथा ॥
गौतमं निन्देशीयं नमामि गणितं मुदा ॥ ४२ ॥

एकस्य धर्मस्वानुपादानं नृसत्त्वभेदपूदाहरणेषु ॥

लुप्ता कर्मव्यचाऽनुक्तधर्मेवादिर्यथा तु सा ॥
भरतेशयशोचुर्न्द्रे कैलासीयति पर्यतान् ॥ ४३ ॥
लुप्ताऽऽधारव्यचानुक्तधर्मेवादिर्यथा पुन ॥
चक्री लतागृहे वासगर्हीत्यति मुमद्वया ॥ ४४ ॥
लुप्ता कर्मणमाऽनुक्तधर्मेवादिर्यथा मता ॥
पुरोग्ग मदाभेरदर्श पश्यन्ति गाधव ॥ ४५ ॥
लुप्ता कर्मणमाऽनुक्तधर्मेवादिर्यथा मता ॥
भरतेशयशो चोके श्योम्नाचार परम्यरथ ॥ ४६ ॥
द्विषा वाञ्छकधर्मेवादिर्यथा त्रिनशासनस ॥
पश्यन्ति मुदृष्टाना कालकृति दुर्दशास ॥ ४७ ॥

उदाहरणेषु लुप्ताऽनुपादान के लक्षणानि परानित्यस्य कर्मव्यचि के लक्षणानि च कर्मणो वासगर्हीत्यति वाधारव्यचि वासगर्हे इत्य वर्तन ई मेरुदशर पश्यन्तीति कर्मव्यचि लक्षणानि मति मेरुदशर पश्यन्तीति लक्षणानि च कर्मणो वासगर्हे मति पश्यन्ते चर्तन्ति ॥ अथ हा शब्दोऽन्तर् ॥ ४८ ॥

लुप्ता कर्मव्यचाऽनुक्तधर्मेवादिर्यथा मता ॥

एतद्दिनकानिरो लोके मुर्धापन्ति महात्मदानाम् ॥ ४८ ॥

एषा वयसाऽपि चानुक्तधर्मैर्वादिर्वधा मता ॥

कल्पवृषादने धर्मो जिगमोक्तः गुरुरार्थिनाम् ॥ ४९ ॥

एषाऽनुक्तोपमाना तु यावद्यथा सा मता यथा ॥

भरतस्य ममत्वाग्नी नाम्त्येव त्रिजगत्त्वपि ॥ ५० ॥

एषाऽनुक्तोपमाना वा यथा सा तु समासगा ॥

भरतेशमगो राजा नमिष्य नाम्त्येव विष्टपे ॥ ५१ ॥

यथा सासातगा एषा वाचयधर्मोपमानिका ॥

भरतेशदशस्तुल्य न विष्टिदरि भूतले ॥ ५२ ॥

अथ द्वये धर्मस्याप्यनुपादानम् ॥ अत्रोदाहरणचतुष्टये न प्रतीपालहारशब्दा
व्याश्रयामारादुपमानस्य चक्रियः ॥

एषा समानगाऽनुक्तेवादिः सम्भाषिवा यथा ॥

भरताधिपचारित्र्यं तर्ता जीतांशुशीतलम् ॥ ५३ ॥

एषा मनासगाऽनुक्तधर्मोपमानिका ॥

मनासगा वनो लोके सौधर्मोऽनुपादानम् ॥ ५४ ॥

अत्र नैव ननुपमानम् इव पदानां यथ्येति धर्मोपमानेन एषामिति
उक्तम् ॥ अत्रोदाहरणचतुष्टये द्वैविध्यमुपमयोपमानमत्वेन युगपदाप-
द्यते ननु अत्रोदाहरणचतुष्टये ननुपमानम् इति ॥ पुनः पृथगुपादानं द्विधा ॥
यथा ननुपमानेन निम्नं न विम्बनायेन चेत ॥ अथोदाहरणचतुष्टये
येन ननुपमानेन निम्नं न विम्बनायेन चेत ॥ अथोदाहरणचतुष्टये
येन ननुपमानेन निम्नं न विम्बनायेन चेत ॥ अथोदाहरणचतुष्टये

राज नो ननुपमानं मरुते भरतेश्वरम् ॥

गुणानामाकर पृथ्वी पुरु देवा इवाभित ॥ ५५ ॥

अत्र राजा देवानां च ननुपमानं इति युगपदेव सादृश्यमुक्तम् ॥ तथा
गुणानामाकर पृथ्वीर्गाय मरुतस्य पृथ्वी ममधर्मस्य मरुदेवोत्तम ॥

भूषितो मरुतेश्वरः स ननुपमानम् इति ॥

सुता कर्मवशात्पुण्यवशां वादी मया कथा ॥
 कदापी ॥ मया कथा भेदितो देवस्यैव ॥ ११ ॥

अथ इवेव गद् निवन्तश्च ॥

सुता कर्मवशात्पुण्यवशां वादी मया कथा ॥
 हीनोपवर्तिना कृत्यवर्तिनादिदशाः कथाः ॥ १० ॥
 आर्षी मन्त्रमया सुताऽनुकथनां कथा कथा ॥
 पुनोऽर्षीमन्त्रमया कथाऽनुकथनां कथा कथा ॥ ११ ॥
 सुता कर्मवशात्पुण्यवशां वादी मया कथा ॥
 गौतमी त्रिदशैर्वा नमस्ति गौतमी सुता ॥ १२ ॥

पृथग्य धर्मवशात्पुण्यवशां सुतानामनुकथनां ॥

सुता कर्मवशात्पुण्यवशां वादिदशाः कथा ॥
 मरुदेशवशात्पुण्यवशां वादिदशाः कथा ॥ १३ ॥
 सुताऽऽचारवशात्पुण्यवशां वादिदशाः कथा ॥
 कथा व्याख्ये वासुदेवादि सुतवशा ॥ १४ ॥
 सुता कर्मवशात्पुण्यवशां वादिदशाः कथा ॥
 पुरोवर्गं नदीभेदवशां पश्यन्ति माधव ॥ १५ ॥
 सुता कर्मवशात्पुण्यवशां वादिदशाः कथा ॥
 मरुदेशवशां लोके व्योम्नाचारं चरन्तम् ॥ १६ ॥
 क्षिपा चानुक्तवशां वादिदशा त्रिदशामनम ॥
 पीयूषति सुदृष्टानां कालकृति दुर्दृष्टाम् ॥ १७ ॥

उदाहरणेषु द्वयोऽनुवादनां कैश्चनैवति पर्वतानित्यत्र कर्मवशात् किं
 निव करंतीति वासुदेवादितीति आचारवशात् किं वासुदेवे इव इवेव इ
 भेदवशां पश्यन्तीति कर्मवशात्पुण्यवशां वादिदशाः कथा ॥
 चारमिति कर्मवशां सति व्योम्नेव चरतीति ॥ अथ इव इवेव इ
 इति सुतवशां ॥

सुता कर्मवशात्पुण्यवशां वादिदशाः कथा ॥

शादिनक्षत्रिगे लोके मुर्धावन्ति महात्मनाम् ॥ ४८ ॥

तुना वयसाऽपि चतुर्धर्मेवादिर्दया मता ॥

बलवृत्तायते धर्मो जिनमोक्षः सुरार्थिनाम् ॥ ४९ ॥

तुताऽनुनोपमाना तु वाचयमा सा मता यथा ॥

भरतस्य समस्त्यमी नाम्त्येष त्रिजगत्पि ॥ ५० ॥

तुताऽनुक्तेषुमावा या यथा सा तु समासया ॥

भरतेशसमो राजा नस्ति नास्त्येष विश्वे ॥ ५१ ॥

यथा सधातना तुता वाचयधर्मोपमानिका ॥

भरतेशयसस्तुल्यं न विधिदपि भूले ॥ ५२ ॥

अत्र द्वये धर्मग्राह्यनुपादानम् ॥ अत्रोदाहरणचतुष्के न प्रतीपालकाराद्वा
आर्षेयाभारादुपमानस्य चक्रियः ॥

तुता समासयाऽनुक्तेषुः सम्भाषिता यथा ॥

भरताधिपचारित्रं सत्तां शीतांशुश्रीतम् ॥ ५३ ॥

तुता समासयाऽनुक्तेषुधर्मोपमानिका ॥

भरतेशो यमी लोके सौधर्मेन्द्रपराक्रमः ॥ ५४ ॥

अत्र सौधर्मेन्द्रपराक्रम इव पराक्रमो यत्येति धर्मोपमानं - तुतामिति
तुतापमा ॥ साधारणधर्मस्वीकारे द्वैविध्यमुपमेयोपमानगत्वेन युगपत्साध-
र्मनिर्देश ॥ तद्व्यगत्वेन पृथगुपादानं वा ॥ पुनः पृथगुपादानं द्विधा ॥
यन्मुपनिषन्नुभावेन विम्बप्रतिविम्बभावेन चेति ॥ अर्थस्यैकस्यैव शब्दद्व-
येन कथनं यन्मुपनिषन्नुभावः ॥ अर्थद्वयस्य पृथगुपादानं विम्बप्रतिविम्ब-
भावः ॥ तत्र सङ्घाताधर्मनिर्देशो यथा ॥

राजानां नतमूर्धानः सेवन्ते भरतेश्वरम् ॥

गुणानामाकरं पूज्यं पुरुं देवा इवाभितः ॥ ५५ ॥

अत्र राजां 'देवानां च नतमूर्धानः इति युगपदेव सादृश्यमुक्तम् ॥ तदा
गुणानामाकरं पूज्यमिति भरतस्य पुरीष्य समधर्मत्वं सङ्घदेवोक्तम् ॥

सूषितो भरतापीशो रत्नैरुत्सुलप्रदैः ॥

गुणैरलंकृतः सर्वैरादिब्रह्मेव मास्वरः ॥ ५६ ॥

अत्र भूपितालंकृतशब्दाभ्यामेकार्थत्वाद्ब्रह्मप्रतिवस्तुभावः ॥

हारशोभितवक्षःश्रारदिचक्री बभौ तराम् ॥

महामेरुरिव श्वेतनिर्मलायतनिर्झरः ॥ ५७ ॥

अत्र हारनिर्झरयोः सादृश्येन चक्रिमेवौ, सादृश्यमिति विम्बप्रतिविम्बभावः ।

अन्यदपि द्वैविध्यमुपमालङ्कारस्य समस्तविषया एकदेशवर्तिनी चेति ।

देशो नाक इवाभाति विनीतेन्द्रपुरीव च ॥

पौराः सुरा इवामान्ति मध्वानिव चक्रिराद् ॥ ५८ ॥

एषा समस्तविषया ॥

गिरिभिरिव चलद्विवारणैः श्रीतरगै- १

रिव चलिततुरंगैर्यानपातध्वजैर्वा ॥

प्रतिरथमुरुशोभैः केतनैर्व्यालजालै- १

रिव धृतकरवालैश्चक्रिसैन्य प्रतस्ये ॥ ५९ ॥

अत्र सैन्यं समुद्र इवेति सामर्थ्यात्सिद्धेरेकदेशवर्तित्वम् ॥ इयमुपमा माल

रूपेण दृश्यते ॥

पुष्पनि हंसति हारति कैलासति कुमुदति क्षपाकरति ॥

रजताचलति मुकुन्दति यशोगणो भरतराजस्य ॥ ६० ॥

एकोपमेयस्यानेकोपमानप्रदर्शनेन मालात्वम् ॥ भेदाभेदसाधारणं साधर्म्यं

३. १. १. २ ॥ पुनरप्युपमाविशेषोऽयम्—

चन्द्रविम्बमिवात्स्यं ते पुंश्चक्रौरदृगुत्सवम् ॥

साक्षात्सादृश्यधर्मोच्चेरिति धर्मोपमा तु सा ॥ ६१ ॥

पल्लवाविव पाणी ते पादौ पद्माविव प्रिये ॥

इति या गम्यमानैकधर्मा वरतूपमा तु सा ॥ ६२ ॥

त्वद्भोष इव गर्भारः क्षीराब्धिर्भाति भो जिन ॥

पशुधंपरिच्छेद ।

विपर्यामात्प्रभिद्धम्य विपर्यामोपमा मना ॥ ६३ ॥
 स्वत्पदे इव नीरेजे नीरेजे इव ते पदे ॥
 इत्यन्योऽन्योपमाऽन्योऽन्यममुकृष्टत्वशंशिनी ॥ ६४ ॥
 त्वद्विषा दपणेनैष सदृ गान्धेन केनचित् ॥
 इतीतरसदृशत्वहाने सा नियमोपमा ॥ ६५ ॥
 चन्द्रोऽन्येतु मुग्य तारदस्यन्यद्यदि तादृशम् ॥
 तन्मादृश्यकरं तस्मादित्युक्ताप्रनियमोपमा ॥ ६६ ॥
 समुषयोपमा क्षीणसिन्धुमन्वेति केवलम् ॥
 न गार्भार्येण बोधस्ते नेर्मरुपेन च भो जिन ॥ ६७ ॥
 नेत्रे स्वय्येष दृश्येते फामारे ललितोत्पले ॥
 इयमेव मित्रा नान्या स्वादित्यतिशयोपमा ॥ ६८ ॥
 स्वयोपिदाम्यबुध्येन्दुमनुधावति नायकः ॥
 प्रामादतलमागृह्येत्पया मोहोपमा मना ॥ ६९ ॥
 भ्रमद्भ्रममममज किं किं ते लोलाम्बक मुखम् ॥
 मनां दोलायते मे भो इत्यंया मशयोपमा ॥ ७० ॥
 न पद्ये जडगे शोभा चंद्रे नापि कन्दर्किने ॥
 अतस्त्वदाम्यमंवेति मना सा निश्चयोपमा ॥ ७१ ॥
 युगन्धि परमाल्हादि विकारापरिमर्दितम् ॥
 शतपत्रमिवाभ्य ते इति शंयोपमा मृता ॥ ७२ ॥
 समानशब्दवाच्यत्वे स्वान्मन्तानोपमा यथा ॥
 यधु राजकर्मपक्षाद्विक्रवापर्वानीव सा ॥ ७३ ॥
 राजकर्म भूपतिहस्त चन्द्रविरणश्च ॥
 इ-त्तु धर्या रज पूर्ण पद्य ताभ्या मन्त्र तव ॥
 मम तथापि चोत्कृष्टमिति निन्दोपमोदिता ॥ ७४ ॥
 शशी शम्भुशिरोवर्ती पद्मोऽज्ञोत्पलिकारणम् ॥
 नौ वदनंनेति सा प्रशमोपमा मना ॥ ७५ ॥

सममाप्तं तवाब्जेनेत्याचिष्यासु मनो मम ॥
 सा दोषोऽस्तु गुणो वाऽस्त्वित्याचिष्यातोपमादिता ॥ ७६ ॥
 शरदिन्दुः स्फुटं पद्मं तवाशयमिति च त्रयम् ॥
 स्फुटान्योऽन्यविरोधीति सा विरोधोपमा मता ॥ ७७ ॥
 प्रतिगर्जितुमास्येन तवाब्जं जातु न क्षमम् ॥
 विपक्षण्टकस्राहीति प्रतिषेधोपमा मता ॥ ७८ ॥
 त्वद्राशयगोणदृशद्वेमेणेनैवाङ्कितो-विधुः ॥
 तुल्य एव, तद्वाऽप्येव नोत्कर्षीति चतुष्पत्ता ॥ ७९ ॥
 न शशीवक्षत्रमेवेद नोत्पले लोचने इमे ॥
 इति सुव्यक्तसाधर्म्यात्त्वाह्वयानोपमैव सा ॥ ८० ॥
 इन्दुपङ्कजयोस्साभ्यगतिकस्य तवाननम् ॥
 स्वेनैवाभ्युत्थमं चेति स्यादसाधारणोपमा ॥ ८१ ॥
 एकत्र सञ्चितो वेन्दुः सर्वकान्तिगुणो वरः ॥
 वदन ते विभातीति सात्वभूतोपमा मता ॥ ८२ ॥
 सूर्यादिव जल चन्द्राद्वाऽमिर्वा-विषतोऽमृतम् ॥
 त्वदास्यहृत्तरुषा वाणी चेत्यसम्भावितोपमा ॥ ८३ ॥
 उद्गतं चन्द्रविम्बाद्वा पद्ममध्यादिवोदितम् ॥
 भो सुभद्रे, शुभ वक्त्रमिति सा विक्रियोपमा ॥ ८४ ॥
 वस्तूपन्यस्य यत्किञ्चिद्भ्यासस्तत्सदृशस्य-तु ॥
 सादृश्यप्रत्ययोऽस्तीति प्रतिवस्तूपमा मता ॥ ८५ ॥
 पुरोर्बहुसुतेष्वेव चक्री भरत एव च ॥
 किं ज्योतिषां गण सर्वः सर्वलोकप्रकाशकः ॥ ८६ ॥
 जस्यां समानधर्मेणैव न्यसन । अर्थान्तरन्यासात्लंकारे तु प्रस्तुतार्थसाप-
 क्षमस्य सदृशस्य वा असदृशस्य वा न्यसनमिति सा भिन्ना तस्मात् ॥
 एकयाः क्रिययाः हीन समाहृत्याधिकेन तु ॥
 वदन्ति कवयो यस्मात्तुह्ययोपमा यथा ॥ ८७ ॥

गात्रम्येद्रं तु जागर्ति रक्षापाव भुषो निर्धात् ॥
 निरम्यन्नेऽनुगन्तेन रामानोऽनेन गविताः ॥ ८८ ॥
 मेघः र्धर्षेण फान्त्वेन्दुर्गाम्भीदेनाम्बुधि ररिम ॥
 तेजसाऽनुकरोतीनि क्ता हेरूपसा तु सा ॥ ८९ ॥

एतद्वारणेषु कश्चिजामनः कश्चिदधमो वा भेदोऽस्मिन् ॥
 न किमं न यत्नो भिद्यं नन्धिस्तद्वे न हीगता ॥
 हृष्यन्त्युपमां यत्र गोद्वेगो यदि धीगताम् ॥ ९० ॥
 स्वीय पण्डः प्रयात्प्रय र्गो पुमानिव भारते ॥
 धने योर्षाभिजा दिपा प्राणा इव मम प्रिया ॥ ९१ ॥
 इन्द्रदाभानि देवेन्द्रत्वं मेररिष राजसै ॥
 हृष्येवमादिकं योग्यं यर्षनीयं भर्गोपिभिः ॥ ९२-॥
 धनम्मतिः कश्चिउषो धीमद्भिः क्रियते यथा ॥
 हर्षाय चंद्रमाः शुभो नमः पञ्जाकरा इव ॥ ९३ ॥
 शुर्नाय गृहदेव्यस्ति स्वपोतो जिनयोधवत् ॥
 इत्यादिस्त्यज्यते सन्नित्तिन्त्यर्वा सत कारणम् ॥ ९४ ॥

इववायधाममाननिभतुष्यगद्वाशनीकाशपनिरूपकपतिपक्षप्रतिद्वन्द्वप्रत्यनीक-
 विरोधीमद्वसदृक्षमद्वसमसंवादिमजातीमानुषादिप्रतिविम्बप्रतिचन्द्रसरूप-
 रोम्भिनमन्त्रक्षणाभसपक्षप्रत्यमनितिधिगवर्णत्रुक्तिशब्दाः कल्पदिर्हीयदेश्यं-
 षदादिप्रत्ययान्ताश्च चन्द्रप्रभादिशब्देषु समासश्च ॥

दृष्टानि निन्दन्ति हसति प्रनिगर्जति मेरुजद्वि धिक्कुरुते ॥
 अनुद्दति जयति चेष्यति तनुते गूयति कर्धर्मति ॥ ९५ ॥
 स्पर्द्धने द्वेषि मुष्णाति विगृण्हात्यपिरीहति ॥
 तमन्वेति पदं घत्तं कक्ष्यां सस्य विगाहते ॥ ९६ ॥
 सच्छीलमनुवध्नाति सन्निकेषनि मुम्भति ॥
 लक्ष्मी साऽनुकरोतीन्दुरास्पब्धमी समृच्छति ॥ ९७ ॥

इत्याद्या षण्दशः सादृश्यवाचकाः ॥

द्वि विवर्धनेत्यर्थं वरैक्ये इत्यर्थे ॥

उपमानोपमेयत्वे मत्तं प्रत्यय इत्यर्थे ॥ ९८ ॥

यथा -

सुधागूणिगहसागुत्रकृत्वाद्युगद्वयः ॥

गन्तुं गत्यपि नापेवो नापि इव राजने ॥ ९९ ॥

वर्षावैशेषानामानोपमेयत्वमवगच्छते ॥

द्वयोपेव शक्यं सा स्यादुपमेयोपमा यथा ॥ १०० ॥

अर्थः काम इव स्त्रीतः कामोऽर्थ इव पुच्छतः ॥

धर्मस्त्वाविष संगिद्वस्ती धर्म इव चास्ति ॥ १ ॥

एषां केषाञ्चिदन्योऽन्योपमेव ॥

सदृशस्य पदार्थस्य सदृशस्त्वन्तरम्भूतिः ॥

यत्रानुभवतः प्रोक्ता स्मरणालङ्घनैर्विधा ॥ २ ॥

भरताख्यमहीशेन पालितोऽयं प्रजागणः ॥

पुरुराजस्य तां वृत्तिं स्मरति स्म जगद्गुरोः ॥ ३ ॥

भेदाभेदसाधारणसाधर्म्यहेतुकालङ्कारास्तूक्ताः ॥

अतिरोहितरूपस्य व्यारोपविषयस्य यत् ॥

उपरञ्जकमारोप्य रूपकं तदिदोच्यते ॥ ४ ॥

मुखं चन्द्र इत्यादौ मुखमारोपस्य विषयः आरोप्यशब्दः । अतिरोहितरूप-

स्येत्यनेन विषयस्य सन्दिग्धमानत्वेन तिरोहितरूपस्य सन्देहस्य भ्रान्त्या

विषयतिरोधानरूपस्य भ्रान्तिमतः अपन्हवेनारोपविषयतिरोधानरूपस्याप-

॥ पि च निरासः ॥ व्यारोपविषयस्येत्यनेनोत्प्रेक्षादेरव्यवसायगर्भस्योप-

॥ ॥ ॥ व्यावृत्तिः ॥ उपरञ्जकमित्येतेन परिणामालङ्कार-

॥ । तत्र प्रकृतोपयोगित्वेनारोप्यमाणस्यान्वयो न प्रकृतोपरञ्जकतया ।

॥ ॥ सर्वेभ्यः सादृश्यमूलेभ्यः ॥ तत्तु सावयवं निरवयवं

॥ ॥ ति त्रिधा । सावयवं पुनर्द्विधा समस्तवस्तुविषयमेकदेशवर्ति चेति ॥

॥ ॥ च केवलं मालारूपं चेति द्विधा । परम्परितमपि स्थित्वास्थित्यहेतु-

त्वेन द्विधा ॥ तद्वयमपि केवलमात्ररूपत्वेन चतुर्विधमित्यष्टविधं रूपकम् ॥
यत्र सामस्येनारयवानामवयविनश्च निरूपणं तत्समस्तवस्तुविषयं यथा—

देदीप्यमानचमघर्कमतापातप उज्वले ॥

मीलितनाशा रिपून्कृत्वा वनगुह्यगृहे स्थिताः ॥ ५ ॥

अवयवानिरूपणादवयविनो निरूपणं गम्यं यत्र तदेकदेशवर्ति यथा—

अनेकान्तात्मार्थप्रसवफलमारातिविनते ।

वच.पर्णाकर्णे विपुलनयशास्ताशतपुले ॥

शुमुषुङ्गे सम्यक्प्रततमतिमूले प्रतिदिनं ।

श्रुतस्त्रंभे धीमात्रमयतु मनोमर्कटमशुम् ॥ ६ ॥

अनेकान्तात्मार्था एव प्रसवच्छान्तीति वचांस्येव पर्णानीति विपुलनया
एव शास्ता इति प्रसवाद्यवयवकथनान् श्रुतस्त्रन्धस्य शास्त्रस्य फलवृक्षत्वं
गम्यत इत्येकदेशवर्तित्वम् ॥ अवयवितिरूपणादेव अर्थसमाप्तिर्यत् तन्निर-
वयवम् । अवयवितिरूपणमात्रेऽपि तदेव रूपकम् ॥ तत्र केवलं यथा—

धीमद्भरतराजस्य महाज्ञासुममञ्जरी ॥

अभान्मुकुटवद्भानां मणिराजितमौलिषु ॥ ७ ॥

मालानिरवयवं यथा—

दिष्मातहसुवर्णचामरततिः फल्पद्रुपुष्पावली ।

स्वस्य क्षौमवितानमुच्चहिमवच्चूत्त्रोत्थगङ्गानदी ॥

धीकान्तोरुकटाक्षजालमतुलधोभूपमौलिसगा- ।

दीशास्यात्मजकीर्तिविस्तृतिरभालैर्मन्यगा भूतले ॥ ८ ॥

ब्रह्मशिक्षजगत्याधिष्ठितमणिभ्योनिस्ततिर्भूवधू- ।

रागोद्रेकततिश्च दिक्करिलसत्तिन्दूरसान्द्र हृद्वं ॥

याभाच्छेषशिरोमणिश्रुतिततिर्भानूक्यालातपः ।

रो कौमुम्भवितानमुत्तमनि सचेजस्तति.शत्रिणः ॥ ९ ॥

परम्परित रूपककारणरूपकम् ॥ अस्य रूपकद्विनयमात्रपर्यवगितत्वेन सम

व्यस्तरूपकमिति चास्य नाम ॥

त्रिनाको दिव्यवार्दीहया भव्यचेतोन्मुजानि वै ॥

गुरुराकोकनमेऽथो व्यकासयदनुत्तरः ॥ १६ ॥

समासगतगिदं एवं सर्वं योज्यम् ॥ पुनरप्यस्य कश्चिद्विशेषो यथा—

भारतीमसरो परलचन्द्रस्यादिजिनैशिनः ॥

ज्योत्स्नाप्रसर इत्येतत्तमस्तव्यस्तरूपकम् ॥ १७ ॥

शोणांगुलिलसत्पत्रनरत्नभाभारकेसरम् ॥

पद्मम्बुजं निर्धीशस्य स्वोत्तमांगे धृतं गुह्यं ॥ १८ ॥

सकलरूपकदिदं तच्चयोग्यन्यानिन्यासात् ॥

लोचनेतरलमास्यं ते स्मितचन्द्रिकमुज्ज्वलम् ॥

इत्येतयोरमुक्तशब्दयुक्तं रूपकं मठम् ॥ १९ ॥

चलमेवद्विरेफं ते स्मितपुष्पोक्षयं मुखम् ॥

इति पुष्पाब्जिना योगाद्युक्तरूपकमिष्यते ॥ २० ॥

कामदरवेण कल्पद्रुमिर्गिरिर्धर्येण सौम्यतः ॥

त्वमिन्दुरिति हेतून्नेर्हेतुरूपकमिष्यते ॥ २१ ॥

नैतदास्यमयं चन्द्रो नाक्षिणी भ्रमराविमौ ॥

इत्यपन्दवपूर्ववार् सत्त्वापन्तुतिरूपकम् ॥ २२ ॥

गुम्बवादी नदी वासपद्मरगे तत्र विभे ॥

सालीलं मठनीत्येवमात्रं रूपकरूपकम् ॥ २३ ॥

गुम्बचन्द्रोऽपि ते वान्ते दन्दहीनि च माऽश्य ॥

दोष एष मर्मवेनि ग्यात्ममाधानरूपकम् ॥ २४ ॥

इत्यादिषुभेदं बोद्धव्यम् ॥

आरोपद्विषयत्वेनारोप्य यत्रोपयोगि च ॥

मठने परिणामोऽगौ द्विषैर्वायैत्तरादन ॥ २५ ॥

आरोप्यं मठनोपयोगीत्यनेन सर्वभ्योऽऽङ्कारभ्यो देवभ्यश्चकार ॥ २६ ॥

द्विधा नामानाधिकरण्यैःपधिकरणशाब्दात् ॥ वदेण २६ २७ ॥

चतुर्थपरिच्छेदः ।

आरोप्यानुभवो यत्र भ्रान्तिमान्स मतो यथा ॥ ३३ ॥
 चन्द्रप्रभं नीति यदहकान्ति ज्योत्स्नेति मत्वा द्रवतीन्दुकान्तः ॥
 चकोरयूथं पिबति स्फुटन्ति कृष्णेऽपि पक्षे क्लि कौरवाणि ॥ ३४ ॥
 मन्त्रारोपविषये जिनांगकांती चकोरादीना ज्योत्स्नानुभवः ॥
 इदं न स्याद्विद स्याद्वित्येषा साम्यादपहनुतिः ॥
 आरोप्यापन्हवारोपच्छलाशुक्तिभिद्रा त्रिया ॥ ३५ ॥
 आरोप्यापन्हव. अपन्हवारोपः छन्नादिशब्दैरसत्यत्ववचनं चेति त्रिया सा ॥

आद्यद्वय यथा—

नायं वायुमशुद्धिताम्बुधिमहानिर्घोषकोलाहलः ।
 श्रीवार्धसमासुरमहतसद्गैरिनिनादो महान् ॥
 नायं ब्रह्मसमासुरमहतगद्गैरिविराजध्वनिः ।
 श्रीवायुस्थितसारवारिधिमहानिर्घोषकोलाहलः ॥ ३६ ॥

अन्तिम यथा—

पुरो गुपार्धगुम्भेऽमृतुप्यवृष्टिच्छलादुरा ॥
 मुत्तिलःर्भाकटाक्षा श्रीधवर्कान्कनदिहमुखा ॥ ३७ ॥
 एकस्य शेषस्ययोगेऽप्येवमवत् ॥
 महीनृभेदात्तुल्येऽप्यवत् स मनो यथा ॥ ३८ ॥
 तन्मोमृग्मीनि प्राजा ब्राह्मी पदमिति प्रजा ॥
 कलास्वनिगिति प्रजा मनुबन्ति मृगं पुरीम ॥ ३९ ॥
 अत्र रच्यर्थयोगाभ्यामप्येव ॥ शेषेण यथा
 निगणु गिवो वैशिष्ट्येषु मीम ।
 कलासु राजा वमत् निगृह्य ।
 इतोऽचलेऽपि नवि भूमिभू मु ।
 इति मृगान्त म्म एव कर्वाण्डा ॥ १४० ॥
 उल्लिखन्ति स्वस्वभावनय. अत्रे पयन्ति बहूनि रूपाण्डास्मिन्नि-
 अध्यवसायगर्भात्कृतिद्वय यथा ॥ अध्यवसायो नाम विषयविष-

क्रियास्वरूपदोषेऽप्येव विगुणे चक्रिणि द्विषः ॥

वनमप्यददस्थानं शिरः कर्षति कण्टकैः ॥ ४६ ॥

अत्र अदददित्यत्र क्रियास्वरूपस्य हा हानं अमात्र इत्यर्थः ॥

क्रियाहेतुर्यथाऽप्येव प्रत्यहं द्विद्मदाङ्कुराः ॥

म्लानाश्चक्रिपताराङ्कतीयोप्याभिहतेरिव ॥ ४७ ॥

अत्र अभिहतेरिति क्रियाहेतुत्वम् ॥

यथा क्रियाफलोत्प्रेक्षा चक्रियानानकध्वनिः ॥

अन्वेष्टुं वा रिपुन्लीनान्गुहामध्यं विगाहते ॥ ४८ ॥

अन्वेष्टुं वेति क्रियायाः फलत्वम् ॥

क्रियाभावफलोत्प्रेक्षा तेजोदग्धे भुवां स्थले ॥

आस्थानुमिव चक्रीशद्विषो लोकांतरं गताः ॥ ४९ ॥

अत्रास्थानुमिवेति क्रियाभावस्य फलत्वम् ॥

गुणस्वरूपगोत्प्रेक्षा वचनुरास्याद्गणेशिनः ॥

कृपया प्रसूना घापी स्वशुद्धिरिव मूर्तिगा ॥ १५० ॥

अत्र शुद्धिर्बोधसम्यक्त्वरूपगुणः ॥

काव्यमौढगिरा यत्र विषयी सुविरच्यते ॥

विषयस्य तिरोधानात्साध्यादतिशयोक्तिता ॥ ५१ ॥

भेदे भेदस्वभेदे तु भेदः सम्बन्धके पुनः ॥

असम्बन्धस्त्वसम्बन्धे सम्बन्धस्ता चतुर्विधा ॥ ५२ ॥

तत्र भेदे अभेदे यथा—

इशानाद्गुरुत्ववारीशौ बभूव शिशिरघनिः ॥

महात्मन्मीषानिः सोऽयं चित्रं श्लाघ्यतमे भुवि ॥ ५३ ॥

भरतपत्रिचन्द्रयोरभेदाप्ययमायः लक्ष्मीचन्द्रयोः सोऽस्त्वेषरे पतित्वघनि-

पादनाशित्रत्वम् ॥

यद्वाऽन्याऽन्या तु विषया सान्निधिरपि परा दुस्तिरन्वा तपोन्य ।

स्ताऽनुपेक्षाऽपि भिन्ना चरितमपि परं स्युर्दशान्येऽपि यन्मां ॥

तर्गनिगरणात्मेदानीश्च ॥

यत्रापकृतसन्वन्धान्प्रकृतम्याः प्रकृतान् ॥

अन्यत्वेन विधीयेत मोक्षेऽपि कविनाम् ॥ ४१ ॥

अप्रकृतगुणक्रियान्मन्वन्धान्प्रकृतम्याः प्रकृतान् वेनागेषण यत्र मोक्षेऽपि ॥ अतश्च
तथ्यप्रतिमास्योम्यमुत्प्रेक्षन्ते उद्भावयन्त्यस्वामिनि उपेक्षा ॥ वाच्या गन्ध-
मना चेति सा च द्विधा ॥ विद्य मन्वे नून प्रायः इत्यादीनामारोपण-
विपादकानां प्रयोगे वाच्या । प्रयोगस्य प्रतीयमानत्वान् ॥

सम्प्रत्ययापा म्म इति प्रतीयै ।

वन्हाविवान्हाय मिथः प्रविष्टाः ॥

यत्कायकान्तौ फनकोज्वलायां ।

मुरा विरेजुमुपैमि शांविम् ॥ ४२ ॥

वन्हाविवेति कविश्रीदिकल्पितत्वात्तौपमाशङ्का ॥ तदुक्तं -

कल्पना काचिदौचित्याद्यत्रार्थस्य सतोऽप्यथा ॥

द्योतितेवादिभिः शब्दैरुत्प्रेक्षा सा स्मृता यथेति ॥

उत्प्रेक्षा बहुविधा संश्लिष्टा मन्थविस्तारमीस्त्वात् । अत एव सर्वत्र
संक्षेपः ॥ अस्याद्यप्रपञ्चो यथा—

इयं जतिफलोत्प्रेक्षा नूनं चक्रिमुजद्वयम् ॥

पद्मस्रष्टृधिर्वाहर्तृस्तम्भीभविनुमायनम् ॥ ४३ ॥

अत्र स्तम्भस्य जातित्वेन स्तम्भीभविनुमिति जातेः फलत्वम् ॥

जात्यभावफलो-प्रेक्षा सेयं चक्रेशर्वैरिणः ॥

गावोऽप्यथा इति प्रापुरनृत्वाय तदाकृतिम् ॥ ४४ ॥

मनुष्यत्वजातिः अनृत्वायेति जात्यभावस्य फलत्वम् ॥

क्रियास्वरूपगोत्प्रेक्षा सेयं चक्रेशर्वैरिणाम् ॥

महामूर्खगुरुमादिनिवासं प्रददाति वा ॥ ४५ ॥

।। नि क्रियास्वरूपमुत्प्रेक्ष्यम् ॥

चतुर्धररिच्छेदः ।

क्रियास्वरूपहोमेशा विमुक्ते चक्रिणि द्विपः ॥

घनमप्यददत्स्थानं शिरः कर्पनि कण्टकैः ॥ ४६ ॥

अत्र अदददित्यत्र क्रियास्वरूपस्य हा हाने अमान इत्यर्थः ॥

क्रियाहेतुर्यथोन्मेषा प्रत्यहं द्विस्मदाङ्गुराः ॥

स्थानाश्चक्रिभतावाहनीयोष्माभिहतेरिव ॥ ४७ ॥

अत्र अभिहतेरिति क्रियाहेतुत्वम् ॥

यथा क्रियाफलोन्मेषा चक्रियानानकध्वनिः ॥

अन्वेष्टुं वा रिपुर्न्लीनान्गुहामध्य विगाहते ॥ ४८ ॥

अन्वेष्टुं वेति क्रियाया. फलत्वम् ॥

क्रियाभावफलोन्मेषा तेजोदग्धे भुवां स्थले ॥

आम्थानुमिय चर्काशद्विपो लोकान्तरं गता ॥ ४९ ॥

अत्राम्थानुमिवेति क्रियाभावस्य फलत्वम् ॥

गुणस्वरूपगोन्मेषा वक्तुराम्याद्रणेशिनः ॥

कृपया प्रमृता दाशी म्यगुद्विषिव मूर्तिगा ॥ १५० ॥

अत्र गुद्विषोपमस्यत्वम् ॥ गुण ॥

कार्यपादगिरा यत्र विषयी मुद्विष्यते ॥

विषयस्य विषे वन नगाया इति शब्दे विषयः ॥ ५१ ॥

भेदे भेदस्त्वभेद तु भेद सम्बन्धके पुनः

यन्मध्य भेदसम्बन्धे सम्बन्धस्य चकारवधः ॥ ५२ ॥

न भेद अन्वयः

५३ ॥ ५४ ॥ ५५ ॥ ५६ ॥ ५७ ॥ ५८ ॥ ५९ ॥ ६० ॥

भक्तपरिचयः ॥ ६१ ॥ ६२ ॥ ६३ ॥ ६४ ॥ ६५ ॥ ६६ ॥ ६७ ॥ ६८ ॥

भक्तपरिचयः ॥ ६९ ॥ ७० ॥ ७१ ॥ ७२ ॥ ७३ ॥ ७४ ॥ ७५ ॥ ७६ ॥

प्रज्ञाश्रयाऽऽद्या तु विद्या समितिर्गपि एव सुमिच्छते ॥ ७७ ॥

७८ ॥ ७९ ॥ ८० ॥ ८१ ॥ ८२ ॥ ८३ ॥ ८४ ॥ ८५ ॥

किं मिथ्या स्थापसे त्वं सफलमुरुजगत्तुमिन्द्रोऽवतीर्णो ।

गोराहृतो मयेति स्वजनि वरकथाऽऽर्दीशनागेशयोस्सा ॥ ५८ ॥

अत्र आर्दीशनागराजयोरेषाविधकथासम्बन्धेऽपि सम्बन्ध उक्तः ॥ इन्द्रेण चक्रिणोऽमेदाध्यवसायः ॥ कार्यकारणयोर्विपरीतरूपाध्यवसायरूपत्वाभावेन भिन्नाऽपि मौदोवत्याऽतिशयोक्तिरिष्यते ॥ सा यथा—

कथं प्राग्भो निर्धीदृष्टेः शराः स्माराः पतन्त्यमी ॥

स्मरोऽप्यस्य मुरूपेण जितस्तक्तिङ्करोऽभवत् ॥ ५९ ॥

कार्यभूतस्य स्मरशरपातस्य हेतुभूतास्त्रियावलोकनादुक्तम् । पूर्वकालत्वमिति पौर्वापर्यकृतं विपरीतत्वम् ॥ लक्तिसाम्यालङ्कारमस्तावे अतिशयोक्तिहेतुका सहोक्ति कथ्यते—

यथान्वय महार्थेन मोच्यतेऽतिशयोक्ति ॥

औपम्यकरूपनायोम्या सहोक्तिरिति कथ्यते ॥ ६० ॥

यत्रैकस्य प्राधान्येनान्वयं मत्यन्त्यस्य महार्थेनान्वयंऽतिशयोक्त्या उपमानोपमेयश्च परिकल्प्यत सा महार्ति ॥ कायकारणपौर्वापर्यविपर्ययरूपानिशयोक्तिमूला अभेदरूपानिशयोक्तिश्लेषगमा चारूत्वानिशयहेतुरिति सा द्विधा ॥ कर्मण यथा—

चक्रेशमुद्योक्तमटप्रयुक्तकृपाणधारा रिपुममनकेषु ॥

पतन्ति साकं गुरचाहनार्गुरप्रमुक्ताः ममप्रताने ॥ ६१ ॥

अत्रामिपानोत्तरकालभाविनाऽमरमुमजपानस्य समकालत्वमिति पौर्वापर्यविपर्यय ॥

नेजालर्ष्मि॥नर्धाशस्य प्रतिवासरमृच्छति ॥

उदयं दानिनाशेपादगन्ता मनुना मह ॥ ६२ ॥

उदयमृच्छतीति श्लेषेणादयाद्यभ्युदयस्याभेदो निश्चित ॥ सहोक्तिप्रतिपक्षभूता विनोक्तिरुच्यते—

असन्निधानतो यत्त कस्यचिद्वस्तुनो परम् ॥

यस्तु रम्यमरम्य वा सा विनोक्तिरिति द्विधा ॥ ६३ ॥

अरम्यता यथा—

सम्यक्त्वेनशुद्धस्य विनोरुगुणवर्णनाम् ॥

कृतिः काव्यस्य कीदृशा शृण्वन्तु कविकुञ्जराः ॥ ६४ ॥

मतेन वा सम्यक्त्वेन वा मद्रपरिणामेन वा शुद्धस्य गुणवर्णनया विना काव्यसम्पदोऽशोभनत्वम् ॥ एतेन काव्यशोभामिच्छता कविना तादृगस्य राज्ञो गुणा वर्णनीया इति विधिरेव द्योतितः ॥ रम्यता यथा—

प्रकाशमाने भरताधिनाथे विना कलंकेन मुलःशममाजि ॥

कलाप्रपूर्णे जगति प्रसन्ने नमःस्थितोऽर्पान्दुरभून्मनोज्ञः ॥ ६५ ॥

चक्रिणि प्रकाशमाने शशिनः कलंकेन विना रम्यता ॥

प्रस्तुतं वर्ण्यते यत्र विशेषणमुसाम्यतः ॥

अप्रस्तुतं प्रतीयेत सा समासोक्तिरिष्यते ॥ ६३ ॥

श्लिष्टविशेषणसाम्या साधारणविशेषणसाम्या चेति द्विधा ॥ क्रमेण यथा—

चक्रिद्रत्नगुणारूढधर्मयुक्मुखगश्रिया ॥

आलिङ्गितोऽरिवर्गोऽगाद्भाव कमपि चेतासि ॥ ६७ ॥

विभ्रमविलासशीलादिगुणस्वभावयुक्तसौख्यप्रापणलक्ष्म्याश्लिष्टाः रिपवः स्वेदानंदाश्रुदृष्टिनिर्मलनादिभावमगुरित्यप्रस्तुतं मार्व्यारूढधनुःप्रयुक्तशोभनबाणश्रिया शतच्छिद्राकृतांगा मूर्च्छादिभावमगुरिति प्रस्तुतोक्त्या प्रतीयते ॥

श्रीडानिद्राभिमानच्युतिगललपनादाशितस्वेदबिन्दु- ।

श्लिष्टांगं सस्तसर्वाभरणवरमहावस्त्रमाकम्पितांगम् ॥

निर्यद्वाप्याम्बुभाषास्खलनयुतिमद्वार्भीभिरालिङ्गितास्ते ।

सदूपोषापुष्टनं श्रीनिधिपतिबलतस्तर्जिता रेमिरेऽरम् ॥ ६८ ॥

शृंगारभयानकसाधारणविशेषणबलादरीणां नायकत्वप्रतीतिः ॥ समा-

स्यै द्वयोर्विशेषणविशेष्ययोः स्वीकाराभावात् श्लेषाभेदः ॥ इयमपि

ोक्तिः—

मन्दं यातुं गृहीतुं कचमधरमुघां पातुमामोदमाशु ॥

प्रातुं वक्षो विधातुं स्वमुजशुभमहापञ्जरे चाटु वक्तुम् ॥

अन्यां वृत्तिं च कर्तुं समरत पतिना षण्ड तस्मिन्मृगाश्या ।

बन्धावर्ते मुममे रतमुत्सजलधौ स्थीयते किन्तु तूष्णीम् ॥ ६९ ॥

उक्तं च— उच्यते वस्तुनिष्ठस्य प्रतीतिजननक्षमम् ॥

सधर्मं यत्र वस्त्वन्यत्तमासोक्तिरियं यथेति ॥

अन्यथोदितयावयस्य काका वाच्यावलम्बनात् ॥

अन्यथा योजनं यत्सा वक्रोक्तिरिति कथ्यते ॥ ७० ॥

आसक्तो निर्भरत्वेन श्रियां मे वल्लभः सखि ॥

अथ न्यूना श्रियोऽपि त्वं किं करोषि लघुं स्यकाम् ॥ ७१ ॥

त्वमपि श्रियः मकाशात् न्यूना न भवामि अतस्त्वमपि पतिरासक्त एव
किमिति स्वकां लघुं करोषीति काका प्रतीतिः ॥

स्वभावमाश्रयपदवल्गुतिः । सा या स्वभावोक्तिरियं हि जातिः ॥

जातिक्रियाद्रव्यगुणप्रभेदा । नीचांगनाप्रस्तमुनापिरम्या ॥ ७२ ॥

अहना मातृहारम्भे वनकीडापरायणा ॥

घनाघनध्वनेर्भाताऽऽलिलिक्तात्मपतिं दृढम् ॥ ७३ ॥

हुंमारयं वितन्वानाः कुर्वाणा वल्गनं गवाम् ॥

पुरो वत्सास्मुष्टाहा गोकुले भान्ति चारवः ॥ ७४ ॥

यत्र प्रकाशित वस्तु साम्यगर्भत्वतः पुनः ॥

कुतोऽपि च्छाद्यते व्याजात् सा व्याजोक्तिरितीष्यते ॥ ७५ ॥

भूमिपाणिमदकालजात- । रोमाद्यवृन्दे सति चक्रघुदासः ॥

राजाऽभिषिक्ताम्बुकणमजः किं । कर्तव्य इत्यैक्षत मन्त्रिवर्गम् ॥ ७६ ॥

भूमिपाणिमदजनित रोमदर्पण धीरोदासतया भरतचक्रिणा महाभिषेक्ता-
म्बुकणव्याजेन मच्छाद्यता मन्त्रिणो वीक्षिताः ॥ व्याजोक्त्या क्षिपित्ता-
भ्यान्मीलनं कथ्यते—

वस्तुना मीलनं यत्र मच्छाद्येता-यवस्तुवत् ॥

सहजागन्तुकाभ्यां सतिरोपानामिथो द्विधा ॥ ७७ ॥

वस्तुना वस्त्वन्तरं यत्र मच्छादिनं स मीलनालङ्कारः ॥ स द्वेषा

न्तुकतिरोधानं आर्गतुकेन सहजतिरोधानं चेति ॥ क्रमेण यथा—

श्रीमद्विम्बिजयाभिमुख्यवति सचकेश्वरे शत्रुपु ।

कापि त्रस्तवपुष्पु लीनतनुपु प्रचवानकैर्दुन्दुभैः ॥

गम्भारैः परिगर्जितेषु जनिताः कामज्वरालिङ्गिताः ।

शत्रूणामरुजोष्णतां न च विदन्त्यङ्गेषु लमामपि ॥ ७८ ॥

सहजेन रिपुवधूगतेन स्मरानलौप्प्येन मार्गवशादागन्तुकं मरुम्भिजाते
ष्णत्वं तिरोहितम् ॥

श्रीमच्चकेश्वरस्य प्रथितमुजमहातेजसाऽन्तर्मयानां ।

नित्यं स्वेदाश्रुकम्पाद्युपचयमपि सत्कामगोष्ठ्यां प्रजातम् ॥

प्रेम्णोद्भूतं भवेदित्यवधृतमतितो विश्वसन्ति स्म नारम् ॥

काम्याकृष्टिक्षमश्रीहसितयुतगुणश्रीकटाक्षा वधूत्र्यः ॥ ७९ ॥

भयजातेन स्वेदादिना आगन्तुकेन सहजं प्रेमजातं स्वेदादिकं तिरोहितम्

वस्त्वन्तरैकरूपत्वं सामान्यालङ्कतिर्यथा ॥ ८० ॥

भरतयशसि लोके जृम्भमाणेऽतिशुभ्रे ।

शशधररजताद्रिर्क्षारवारीशिमुख्ये ॥

भुवि जनतनिरीक्ष्याऽदृश्यमानेऽद्भुताढ्या ।

प्रमदमुलपितास्याऽन्योऽन्यमस्वादतीद्वा ॥ ८१ ॥

यशसि जृम्भिते सति शशिप्रभृतीनां निर्भलवस्तुना गुणसाम्येन तदैकान्त्यं

। अन्यगुणसन्निधानातिशयसाम्यात्तद्गुणः कथ्यते—

विहाय स्वगुणं न्यूनं सन्निधिस्वितवस्तुनः ॥

यत्रोत्कृष्टगुणादानं तद्गुणालङ्कतिर्यथा ॥ ८२ ॥

जिनांघ्रिनखरुक्चान्द्या नम्रत्रिदशमौलयः ॥

पद्मरागमणिघोताः शुभिमाढ्यतमीकृताः ॥ ८३ ॥

तत्पतिपक्षोऽतद्गुण उच्यते ॥

यत्र सन्निधिरूपे तु हेतौ सत्यपि वस्तुनः ॥

नेतरस्य गुणादानं सोऽलङ्कारो षट्गुणः ॥ ८४ ॥

आदानवापुदल्यहम्यर्णगारुमनन्विषा ॥

सांके किं मीरिते चक्रिकीर्तिः शीघ्रं न चान्यत्र ॥ ८५ ॥ १)

पुरजिनस्य भुजवन्दिदेवदिनश्च कायप्रमादावहिते जगति सर्वत्र ध्यातस्य च-
क्रियणमः स्वकीय एव धयतिमा नृम्भितः ॥ विरोधस्यातद्रूपेण किधित्वा-
रन्धताद्विरोध उच्यते ॥

यत्राभासतया पूर्व विरुद्धं प्रतीयते ॥

परिहृयेत पर्यन्ते विरोधात्कृतिर्यथा ॥ ८६ ॥

चतुस्त्रिद्वैकजात्याद्यै स्तद्वंशधतुरादयः ॥

जातिक्रियागुणद्रव्यविरोधे प्रमत्तो दश ॥ ८७ ॥

ज्ञानेर्जातिक्रियागुणद्रव्यविरोधे चत्वारो भेदाः । क्रियायाः क्रियागुणद्रव्यैर्वि-
रोधे त्रयो भेदाः ॥ गुणस्य गुणद्रव्याभ्यां सह विरोधे द्वौ भेदौ । द्रव्यस्य
द्रव्येण सार्धं विरोधे चैको भेदः ॥ एव विरोधभेदा दश ॥

पद्माकरोऽपि चक्रेशो जडाशय इति स्तुत ॥

ज्ञानेर्जात्या विरोधोऽयं भेदेणनि निरूपित ॥ ८८ ॥

धीवर्गोऽपि न मीनाद्वर्षाधाकारा निरूपितः ॥

ज्ञाने क्रियावर्गोऽयं भेदेणनि निरूपित ॥ ८९ ॥

धीवर्गोऽपि रथागेश स्यादज्ञानीति नोदिन ॥

ज्ञानेगुणविरोधोऽयं भेदेणनि निरूपित ॥ ९० ॥

गन्ताकरोऽपि गन्तागो भवताहयचक्रमृत ॥

ज्ञानेद्रव्यविरोधोऽयं भेदेणनि निरूपित ॥ ९१ ॥

गन्तागोस्य गगनस्यैवत्वन द्रव्यत्वं कथञ्चित् ॥

तत्र सत्त्वादिना येन नैकेनाप्यवधारितम् ॥

तद्विनाप्यमावेव स गुणाद्वर्षाऽमु मे गुरु ॥ ९२ ॥

सत्त्वादिना अस्ति-वनास्ति-त्वादिना धर्मण एकैनापि नावधारित किञ्चिदपि
न ज्ञान तथापि तत्रैवैदी सवथास्ति-त्वादिना न वेत्ति कथञ्चिदस्ति-
त्वादिना जानानीति परिहारः ॥ अनिश्चयक्रियाया विरोधः ॥

विबुधेशविहारोऽपि गोत्रवात्सल्यमण्डितः ॥

क्रियायास्तु गुणेनात्र विरोधः श्लेषतो मतः ॥ ९३ ॥

इन्द्रविहारस्य पर्वतवात्सल्यामिति क्रियागुणयोर्विरोधः ॥ विबुधानां विदु-
षामीशोऽभीष्टदायी चक्री ॥

विकासमपि पद्मानां कुर्वन् राजा निधीश्वरः ॥

द्रव्येणात्र क्रियायास्तु विरोधः श्लेषतो मतः ॥ ९४ ॥

चन्द्रस्य परमतापेक्षयैकत्वे न द्रव्यत्वं ॥

रञ्जिताऽपि त्वया राजन् भूमिः शुभा बभूव मोः ॥

गुणेनात्र गुणस्यास्ति विरोधः कविसम्मतः ॥ ९५ ॥

रक्तत्वशुभ्रत्वयोर्विरोधः ॥

वेषप्रतापयुक्तोऽपि कलानिधिरितिस्तुतः ॥

द्रव्येणात्र गुणस्यास्ति विरोधः कविभाषितः ॥ ९६ ॥

धर्मराजोऽपि चक्रेशो राजराज इति स्तुत ॥

द्रव्येणात्र विरोधोऽस्ति द्रव्यस्य श्लेषतः स्फुटम् ॥ ९७ ॥

एवं दशधा विरोधो दर्शितः श्लेषाश्लेषाभ्यां च विचारणीयः ॥ अथ
विरोधगर्भालङ्कारतयः कथ्यन्ते ॥ आधारं विना यत्राधेयं विरच्यते स एवै-
विशेषः । एकमनेकविषयमिति द्वितीयो विशेषः ॥ प्रकृतस्याशक्यवस्त-
न्तरकरणमिति तृतीय इति विशेषालङ्कारस्त्रिधा ॥ क्रमेणोच्यते ॥

आधाररहितोधेयविशेषालङ्कारतिर्यया ॥

पुरुभाषाश्रिता मैत्री वाभाषाश्रितगिरा चिरम् ॥ ९८ ॥

अन्तर्दीप्तस्य मार्चानस्याधारभूतस्य परममुक्तिं गतस्य तिरोधानेऽप्याश्रिता-
या उक्तेरुत्तरकालवर्तिचक्रिभाषया सह स्थितिः ॥

एकस्थानेकधात्वे तु विशेषालङ्कारतिर्यया ॥

चक्रभालोकेन सर्वत्र धावन्तिस्मारयो भयान् ॥ ९९ ॥

अत्र भयभ्रान्तानामरीणां सर्वत्र पुरोभागे पश्चाद्भागे पार्श्वयोरपि गृहस्य बहि-
रन्तर्वां धृतसङ्गमरतेऽदृशनाद्वाचनमिति एकोऽपि चक्री अनेकः प्रतीक्यते ।

अशक्यमनुनिष्पत्तिर्विशेषालं कृतिर्यथा ॥

चक्रिदृष्टः सुरेन्द्रोऽपि कृतार्थः किं जनः परः ॥ २०० ॥

चक्रिजः कृपाकोमलदृष्टिनिरीक्षितः शक्रोऽपि कृतार्थः । साधारणजनस्तस्य-
सादृष्टः कित्त प्रामोतीति अशक्यमवस्त्वन्तरकरणम् ॥

आधाराभेयवैचित्र्येणऽधिकालं कृतिर्यथा ॥

यत्र नास्म्यनुरूपत्वमाधाराभेययोर्मता ॥ १ ॥

अधिकालं कृतिर्द्वेषा साधारण्यबहुत्यतः ॥

ऊर्ध्वोपोमध्यभेदत्रिभुवनभीरता कृतिरादीशसूनोः ।

स्वैरकीडां विपातुं निवृत्तितनुद्य गूढमूर्त्यो मृषा ॥

इन्दुन्योमापगार्धादिमबदुरुगिरिक्षीरवारांशिमुस्यै- ।

स्तत्सान्द्रीभावरूपैः प्रकटिततनुका मध्यलोके ररात्रे ॥ २ ॥

अत्राधारस्य भूम्याकाशजठम्यात्पत्व भाषेयस्य चक्रियशसो विपुलत्वम् ॥
प्राच्योर्दीच्या मतीच्या इदितनूपनयो दाक्षिणात्याश्च सर्वे ।

हस्त्यादिस्वसेनाविभवगणममाकान्तकाष्ठान्तराता ॥

निमेषादे बले र्थाभरतनिधिपते क्षीरमिन्ध्यमाने ।

लीना पूर्णत्वमापूर्णे च बलजलधेरस्पर्शोऽपि विधम् ॥ ३ ॥

आधारस्य चक्रिमेनाभेयवैपुस्यमाधेयाना माच्यादिगजसेनानामरूपत्वम् ॥
प्रसिद्धकारणाभावे कार्योत्पत्तिर्बभावना ॥

विशेषोक्तिस्तु सामडया सत्या कार्यस्य जोद्भव ॥ ४ ॥

चक्रिर्नीजितशत्रूणामुत्पेदेऽसादिऽ तमः ॥

दिवसेऽपि तेजासि नोद्भवुस्त्वस तदा ॥ ५ ॥

निर्मगत्पादस्य प्रसिद्धस्य काण्य रात्रि तदभावेऽपि तदुत्पत्तिरुक्ता अत्रसि-
द्धहेतुना भीतिशोकादिना दिग्भूदत्वादिरूपस्य तमस सद्भावात् । दिवसे
दिग्गाना बाहुस्येऽपि नेत्रमामनुत्पाद इति विशेषोक्तिः । अत्रापि कोशद-
पदार्थ्यादिविरहाऽप्रसिद्धो हेतुरस्त्येव ॥ कार्यकारणविरोधप्रस्तुतेरसग-
तिरुच्यते—

कार्यकारणयोरेकदेशगंधर्त्तिनोरपि ॥

भिन्नदेशस्थितिव्यत्र तत्रासन्नत्यलंकृतिः ॥ ६ ॥

धुंयं चक्रिणि पट्पण्डमारं वहनि म्मुजि ॥

राजानः शमितात्मानो बभूवुर्नतमौलयः ॥ ७ ॥

भारमन्यास्मिन्नधीशो विघ्नति सति तदन्येषु रिपुषु नमनमिति ॥ सिं

स्तुतेर्विचित्रमुच्यते—

स्वविरुद्धफलाप्त्यर्थमुद्योगो यत्र तन्यते ॥

विचित्रालंकृतिं प्राहुस्तां विचित्रविदो यथा ॥ ८ ॥

पुरोरभे त्रिलोकेशा मुमुचुः सम्पदोऽभिलाः ॥

सुनिर्बाधनमादातुमलिलाः सम्पदोऽनिशम् ॥ ९ ॥

अत्रादातुं त्यजन्तिस्मेति विपरीतफलप्राप्त्यर्थः प्रयत्नः ॥ विरोधमूलत्वा

न्यस्यान्योन्यं कथ्यते—

परस्परक्रियाद्वारमुत्पाद्योत्पादकत्वकम् ॥

यत्र स्वरिभिरुक्ता सावन्योन्यालङ्कृतिर्यथा ॥ २१० ॥

पुरुणाऽऽरोहता मेरुं सिंहासनमलङ्कृतम् ॥

नानारत्नभृता तेन पुरुरापाधिकां श्रियम् ॥ ११ ॥

जन्माभिषेकावसरे आरोहता नाभिशिशुना हेममयवपुषा सिंहासनं

तेनायमिति पुरुषीठयोरन्योन्यभूष्यभूषकत्वम् ॥ विरोधमूलं विषमं निरूप

हेतोर्विरुद्धकार्यस्य यत्रानर्थस्य चोद्भवः ॥

विरूपघटना त्रेधा विषमालंकृतिर्यथा ॥ १२ ॥

फालेरगाभखड्गेन कीर्तिर्गणोपमोदभूत् ॥

- जयाशाऽऽस्तां द्विपो युद्धे चक्रशालोकात्पतन्त्यमी ॥ १३

नीलवर्णायुधेन गंगाशुभ्रं यशो जातमिति कारणाद्विरुद्धकार्योत्पत्तिरिति

विषमालंकृतिः ॥ न केवलस्य रणोद्योगफलस्य जयस्य अनुत्पत्तिः

प्राणनाशरूपस्यानर्थस्योत्पत्तिरपीत्यकार्यभूतस्यानर्थस्योद्भवे द्वितीयं विषम

निःशेषनिवृत्तेन्द्रशेखरशिखारत्नप्रदीवावलिः ।

सान्द्रीभूतमृगेन्द्रं विष्टरतटीमाणिद्वयदीपावली ॥

केथं र्थाः क्व च निस्पृहत्वमिदमित्यूहातिगस्तादृशः ।

सर्वज्ञानदृशश्चरित्रमहिमा लोकेऽश्लोकोत्तरः ॥ १४ ॥

सस्पृहत्तयोत्प्यायाः धियो निस्पृहत्वस्य घटनमिति विरूपयोर्षस्तुनोत्संपट्टने
सूतीये विषमम् ॥

यत्रान्योऽन्यानुरूपानामर्थानां घटना समम् ॥

मुमद्रा भरतेशस्य लक्ष्म्या सममभूदरा ॥ १५ ॥

लक्ष्मीमुमद्रादेव्योरनुरूपयोर्योग इति समालंकारः ॥ विषमपर्यन्तं विरोधग-
र्भालंकारा दक्षिताः ॥ विषमवैसादृश्यात्सममुक्तम् ॥ इदानीं गम्यमानौपम्या-
लंकारा उच्यन्ते ॥

केवलप्रस्तुतान्येषामर्थानां समधर्मतः ॥

यत्रौपम्यं धर्तीयेन भवेत्सा तुल्ययोगिता ॥ १६ ॥

केवलमकरणिकाणा यथा—

भग्ने मिष्टपीठस्थे र्कान्तयो द्विपद्दृग्मना ॥

निन्यध्रान्तिपुत्रो यान्ति मिनिमान प्रतिक्षणम् ॥ १७ ॥

यद्यमा मिषुयोपिता च प्रस्तुतः मुमद्रा यान्तीति समानधर्म ॥ अन्येषां
केवलाप्रस्तुताना यथा

दन्द्रनागेन्द्रं नितालिभिर्दिन्द्रन्ति तुल्यपर्यन्ता ॥

चर्कीणि भ्रातमानेऽत्र निषो नि माग्ता गता ॥ १८ ॥

दन्द्रानां नामधर्म्भूत रत्न । नि माग्ता गता इति समानधर्म । अत्र गम्यमा
नौपम्यं यवदिके न यान्ति र्कान्तं यद्विदुः । स न कविः । च यामुनो नि-
माग्ता गता इत्यपि रत्न शक्यं रत्नत्वे । इत्यस्य तुल्ययोगिता ॥

नाकस्थेऽत्र मुनागतं रक्षणं यं भुवे निर्धाय ॥

निगम्यन्तेऽमुग्मानेन च तनोऽनेन गता ॥ १९ ॥

तथाचोक्तः

उपमेयं समीकृतं सुषमानेन पुञ्जये ॥

तुल्यैककालक्रियया यत्र सा तुल्ययोगिता ॥ २२० ॥

तमसा लुप्यमानानां लोकेऽस्मिन्साधुवर्त्मनाम् ॥

प्रकाशनाय प्रभुता भानोस्तव च दृश्यते ॥ २१ ॥ इति

सामस्त्ये प्रस्तुतान्येषां तुल्यधर्मात्प्रतीयते ॥

औपम्यं दीपकं तत्स्याद्वादिमध्यान्ततस्त्रिधा ॥ २२ ॥

प्रस्तुताप्रस्तुतानां समस्तानामेव यत्र समधर्मयोगेनौपम्यं तद्दीपकम् ॥

भात्यधोविष्टपे नागराजः स्वर्गे सुरेश्वरः ॥

आनन्दमन्दिरे क्षेत्रे भरते भरतेश्वरः ॥ २३ ॥

पद्मादिवर्तिनो मातीतिपदस्य प्रत्येकमभिसम्बन्धादादिदीपकम् ॥

मौक्तिकैरुदधिर्भाति ज्वलत्तेजोभिरशुमान् ॥

शीतलैः किरणैरिन्दुः स्वगुणैर्भरतेश्वरः ॥ २४ ॥

मध्यदीपकम् ॥

ज्योत्स्नया वरुणा चन्द्रः सुरनद्या महाम्बुधिः ॥

सजेन्द्रो दिव्यया चक्री क्रीर्या चारु विराजते ॥ २५ ॥

अन्यदीपकमिदम् ॥ श्लोकत्रयं यथातथैव्यौपम्यं गम्यते ॥ क्वि-

म्यामावेऽपि दीपकं यथा

कैलामार्द्रा मुनीन्द्रः पुरुषपदुग्निनो मुक्तिमात्र प्रपूतः ॥

चम्पाया वामुगूज्यश्चिदशपतिनुतो नेमिरप्यूर्जयन्ते ॥

पादायां वर्द्धमानस्त्रिभुवनगुरवे विंशति नीर्धनाथाः ।

सम्मेदाद्रा प्रजग्मुर्दशसु विनमना निर्वृति नो जिनेन्द्राः ॥ २६ ॥

इदमलङ्कारद्वयं पदार्थद्वयगतम् । अधुना यावन्त्यां तत्र तत्र

निरूप्यते ॥

वाच्ययोरेषां सामान्यनिर्देशः पृथगुक्तयोः ॥

प्रतिशम्भूतना मर्त्यापत्या द्वेषाऽवयान्यतः ॥ २७ ॥

पृथगुक्तवाक्यद्वये यत्र सम्भूतावेन सामान्यं निर्दिश्यते तदर्थमाभ्येन सम्भू-

तना प्रतिशम्भूतः । अन्यव्यतिरेकाम्यां गा त्रिधा क्रमेण यथा—

अनेश्वर एवैकः शक्तः स्वलोकपालने ।

भरतेश्वर एवैकः क्षमः पद्मण्डपालने ॥ २८ ॥

शृणुमेश्वर एवैकः शक्तो भव्यप्रतोषणे ॥

सूर्याद्विना क्षमो नान्यः सरोजपरितोषणे ॥ २९ ॥

उभयत्र यथातथैशैपम्यं गम्यते ॥

पुगेर्बहुनुतेष्वेव चरन्नि भरत एव च ॥

किं ज्योतिषां गणः सर्वैः सर्वलोकप्रकाशकः ॥ २३० ॥

उक्तं च--

अनुशासविनादीनां दस्तुनः प्रतिबन्धगुणा ॥

यत्न मतीयेत साम्यं प्रतिबन्धनूपमा तु सा ॥ ३१ ॥

बहुवीरेऽप्यभावेको यदुवेशेऽद्भुतोऽभयत् ॥

किं केतक्या दलानि स्युः सुरभीष्यसिलान्यपि ॥ ३२ ॥

वाक्ययोर्यत्र चेद्विम्वप्रतिबिम्बतयोदितम् ॥

सामान्य सह दृष्टान्तः साधर्म्येतरतो द्विधा ॥ ३३ ॥

शृङ्गाश्चादय र्धाफलकुमुदगुम्बे स्वाधिनारामोपकार ।

फेभिन् कुर्वन्तु फोऽपि स्फुटतरमहिमा बल्पशृङ्गस्य दातुः ॥

सर्वगीण्टस्य भूषाविभववितरण कुर्वता चक्रपाणे ।

जीवाजीशोरहरत्नप्रवरनिधिभूत फोऽपि सम्पद्देशः ॥ ३४ ॥

कल्पशाशिनश्चक्रिणश्च बिम्बप्रतिबिम्बभावादौपम्यं गम्यते ॥

पुरुभाषोदयेनेव जाता सम्यक्त्वमम्पद ॥

तावदब्जानि निद्रान्ति यावन्नोदेति भास्कर ॥ ३५ ॥

इयथा भानुद्भयमात्रेण पद्मान्नीलन तथा पुरुजितदिव्यध्वन्द्वदयमारोण सम्प-

वत्त्वानि जातानि भग्यानामिति यैधर्म्येण बिम्बप्रतिबिम्बभावः ॥ वाक्यार्थ-

योरमुद्रानिष्पादितयोर्बस्तुनेरिव स्फुटे सादृश्ये प्रतिबन्धनूपमा ॥ बिम्ब-

प्रतिबिम्बयोरेव द्विशिदस्फुटे तु दृष्टान्तः ॥ न हि बिम्बप्रतिबिम्बयोः

स्फुटतरं सादृश्य नियमेन परस्परश्रेष्ठतादिदृशतत्वात् ॥ प्रतिबिम्बस्य हानो-

पादानयोग्यताविरहाद्य ॥ अथ गम्यमानोपमेयस्तावानिदर्शनेन्यत्र ॥

उपमानोपमेयस्यै यत्रधर्मावमम्भयी ॥

संयोज्याक्षिप्यते विम्बक्रिया द्वेषा निदर्शना ॥ ३६ ॥

उपमानोपमेयधर्मयोरुपमेयोपमानाभ्यामन्वयाभारतदन्वयसाम्यन्वयार्थं प्रतिवि-
म्बच्छरणमाक्षिप्यते यत्र सा निदर्शना द्विधा । उपमानधर्मस्य निरद्वयत्वोपमे-
यगन्तव्यतामम्भवात्प्रथमा । उपमेयधर्मस्योपमानगत्वेनामम्भवाद्द्वितीया ॥ सा
क्रमेणोच्यते ॥

सुमनोनिनयम्बुगो भूमृदीशो निर्धधरः ॥

रत्नमानोरभिष्यां स धत्ते विधम्भराभृतः ॥ ३७ ॥

मेगे. शोभायाश्चक्रियमम्भवात्तदभिष्यां महशशोभा धरतीति प्रतिविम्ब
द्विधाश्रयः ॥

कार्त्तव्यनिधिचक्रेशर्दीर्निधावन्यमम्भदः ॥

दृग्भाञ्जिमुकुंशे शम्भे हृदयन्ते विम्बुनरामनि ॥ ३८ ॥

वदन्तेऽप्यस्य शोभायावमम्भवात्तदभिष्यां महशशोभा धरतीति प्रतिविम्ब
द्विधाश्रयः ॥

यत्र नदप्रथम न महप्रथम मयनमा ॥

प्रथमं नदप्रथमं न महप्रथमं मयनमा ॥ ३९ ॥

यत्र नदप्रथम न महप्रथमं नदप्रथमं न महप्रथमं मयनमा ॥
यत्र नदप्रथमं न महप्रथमं नदप्रथमं न महप्रथमं मयनमा ॥

कटस्थ लक्ष्मिचन्द्रोर्ध्वं शोभायेनानु सुख्यया ॥

द्विन्दुं चरत न ईर्ध्वं वृद्धिं पुन मत्तः ॥ ४० ॥

यत्र नदप्रथमं न महप्रथमं नदप्रथमं न महप्रथमं मयनमा ॥
यत्र नदप्रथमं न महप्रथमं नदप्रथमं न महप्रथमं मयनमा ॥

यत्र नदप्रथमं न महप्रथमं नदप्रथमं न महप्रथमं मयनमा ॥

द्विन्दुं चरत न ईर्ध्वं वृद्धिं पुन मत्तः ॥ ४१ ॥

यत्र नदप्रथमं न महप्रथमं नदप्रथमं न महप्रथमं मयनमा ॥
यत्र नदप्रथमं न महप्रथमं नदप्रथमं न महप्रथमं मयनमा ॥

द्विर्गोत्रमिदं वाच्यं यत्रैवमेव हि ॥

प्राचीनोपासकान्ते वा वेदां मदिता यथा ॥ ४२ ॥

विचारोन्नेकार्थं वाच्यं यत्र दक्षिणं वा वेदां यथा ॥

मन्वाद्दक्षे हृदि पारिजातमालम् ॥

दक्षिणोत्तरी वेजे मनुश्चरिभृदिदः ॥ ४३ ॥

पश्चे भूवर्षे अधिजातये मृदया सुगतायाम् ॥ द्वितीयवेदे यथा ॥

राज्याययोश्चे मोचरैरनारटैः परैः ॥

मिन्नुनाऽथो महावेदां मास्य संवृषे ताम् ॥ ४४ ॥

विशेषैर्विषयैस्तुपरिहारः वाच्यते ॥

विशेषेण स्वामिप्राप्तये परिहारो यथा ॥

इदमोश्च विष्णुमापमहतेनुमुर्वा वधः ॥ ४५ ॥

नारदादिषु हन्तुमुर्वाणि विशेषणं सामिप्राप्तम् ॥

विशेष्ये सामिगन्धी तु मनः परिकराद्दुरः ॥

अपुर्णामनुयोगाना मपोताऽर्मा अतुर्मुन्व ॥ ४६ ॥

अतुर्मुन्व इति विशेष्ये अतुर्मुयोगोपदेशेन सामिप्राप्तये परिकराद्दुरः ॥

परिकरादेशया किञ्चित् मृदत्यालङ्घनं ॥

वश्यमाणोक्तयोश्च निषेधाभासम यथा ॥

विशेषप्रतिपत्त्यर्थं माऽऽश्रयात्कृत्निर्यथा ॥ ४७ ॥

उक्तविषये वस्तुनिषेधं वधनिषेधश्च वश्यमाणविषये सामान्यप्रतिज्ञयाः

विशेषनिषेधः । अंगोक्तावनातरनिषेध इत्याशेषश्चतुर्धा प्रमेण यथा ॥

अत्रोदन्नाजमन्देशहरा न वयमीश्वर ॥

त्रितोऽर्कीवान्धवे नारिष्ययि कश्चिदिति कथ्यते ॥ ४८ ॥

गिपुनृपगन्धिप्रदपरिवचोहराणामुर्ता न वयं सन्देशहरा इति वस्तुनिषेधः ।

स च सन्देशः कृतोचितकपटवचनपरिहाणेन सत्यवचःपर्यवसानः । भोः

मदोक्तोक्तश्च त्वया मे राजानः शत्रोः नावलोकनीयाः ॥ किन्तु मे भूत्या

इति पालनीया इत्यादिविशेषं सूचयति ॥

मां पाठि विनयेत्युक्तिर्ज्ञापटीनि कथं रसयि ॥

स्वस्य द्विधिरनुदिरय त्रिलोकीरक्षके पुरी ॥ ४९ ॥

अथ मां पाठित्पुनः कथननिषेधाभागात्त्रियमेन रत्नप्रयत्नविनोदितमेव
पाठित्पुनःतयोऽशुभिति विज्ञेय आशिष्यते ॥

पृच्छामि द्विधिशिमान तवापे पुनरेव भोः ॥

द्वि पृच्छयनेऽथवा विश्वसन्नुचिद्योतमाच्छर ॥ ५० ॥

पृच्छामि कथननामान्यमनिजया विज्ञेयकथननिषेधामामनादुदमथर्षेण-
संनत परिद्विःशुभयोऽशुभित्यादिविज्ञेयो गम्यते ॥

तामश्रिता वयं देव त्रिलोकीपाठनशाम् ॥

अतिद्वेषमन्दिगुणेन बहुना कष्टमोषिमा ॥ ५१ ॥

नामत्रिण इति अर्शांशो बहुनेःकन द्विभिति अनाज्जातनिषेधाभावात्पु-
नरतिने त्वेवकथयतनन रथागीया वयमिति अस्यादिस्यविज्ञेय अतिशयो ॥
दुःखयवरा ननेष्ट इ य म न ७५ ७७ इष्ट ॥ निव रस्याःपुनरपमानोऽपि-
५२ ५३ ५४ ५५

५२ ५३ ५४ ५५ ५६ ५७ ५८ ५९ ६० ६१ ६२ ६३ ६४ ६५ ६६ ६७ ६८ ६९ ७० ७१ ७२ ७३ ७४ ७५ ७६ ७७ ७८ ७९ ८० ८१ ८२ ८३ ८४ ८५ ८६ ८७ ८८ ८९ ९० ९१ ९२ ९३ ९४ ९५ ९६ ९७ ९८ ९९ १०० ॥

५६ ५७ ५८ ५९ ६० ६१ ६२ ६३ ६४ ६५ ६६ ६७ ६८ ६९ ७० ७१ ७२ ७३ ७४ ७५ ७६ ७७ ७८ ७९ ८० ८१ ८२ ८३ ८४ ८५ ८६ ८७ ८८ ८९ ९० ९१ ९२ ९३ ९४ ९५ ९६ ९७ ९८ ९९ १०० ॥

५७ ५८ ५९ ६० ६१ ६२ ६३ ६४ ६५ ६६ ६७ ६८ ६९ ७० ७१ ७२ ७३ ७४ ७५ ७६ ७७ ७८ ७९ ८० ८१ ८२ ८३ ८४ ८५ ८६ ८७ ८८ ८९ ९० ९१ ९२ ९३ ९४ ९५ ९६ ९७ ९८ ९९ १०० ॥

५८ ५९ ६० ६१ ६२ ६३ ६४ ६५ ६६ ६७ ६८ ६९ ७० ७१ ७२ ७३ ७४ ७५ ७६ ७७ ७८ ७९ ८० ८१ ८२ ८३ ८४ ८५ ८६ ८७ ८८ ८९ ९० ९१ ९२ ९३ ९४ ९५ ९६ ९७ ९८ ९९ १०० ॥

५९ ६० ६१ ६२ ६३ ६४ ६५ ६६ ६७ ६८ ६९ ७० ७१ ७२ ७३ ७४ ७५ ७६ ७७ ७८ ७९ ८० ८१ ८२ ८३ ८४ ८५ ८६ ८७ ८८ ८९ ९० ९१ ९२ ९३ ९४ ९५ ९६ ९७ ९८ ९९ १०० ॥

६० ६१ ६२ ६३ ६४ ६५ ६६ ६७ ६८ ६९ ७० ७१ ७२ ७३ ७४ ७५ ७६ ७७ ७८ ७९ ८० ८१ ८२ ८३ ८४ ८५ ८६ ८७ ८८ ८९ ९० ९१ ९२ ९३ ९४ ९५ ९६ ९७ ९८ ९९ १०० ॥

६१ ६२ ६३ ६४ ६५ ६६ ६७ ६८ ६९ ७० ७१ ७२ ७३ ७४ ७५ ७६ ७७ ७८ ७९ ८० ८१ ८२ ८३ ८४ ८५ ८६ ८७ ८८ ८९ ९० ९१ ९२ ९३ ९४ ९५ ९६ ९७ ९८ ९९ १०० ॥

६२ ६३ ६४ ६५ ६६ ६७ ६८ ६९ ७० ७१ ७२ ७३ ७४ ७५ ७६ ७७ ७८ ७९ ८० ८१ ८२ ८३ ८४ ८५ ८६ ८७ ८८ ८९ ९० ९१ ९२ ९३ ९४ ९५ ९६ ९७ ९८ ९९ १०० ॥

६३ ६४ ६५ ६६ ६७ ६८ ६९ ७० ७१ ७२ ७३ ७४ ७५ ७६ ७७ ७८ ७९ ८० ८१ ८२ ८३ ८४ ८५ ८६ ८७ ८८ ८९ ९० ९१ ९२ ९३ ९४ ९५ ९६ ९७ ९८ ९९ १०० ॥

६४ ६५ ६६ ६७ ६८ ६९ ७० ७१ ७२ ७३ ७४ ७५ ७६ ७७ ७८ ७९ ८० ८१ ८२ ८३ ८४ ८५ ८६ ८७ ८८ ८९ ९० ९१ ९२ ९३ ९४ ९५ ९६ ९७ ९८ ९९ १०० ॥

६५ ६६ ६७ ६८ ६९ ७० ७१ ७२ ७३ ७४ ७५ ७६ ७७ ७८ ७९ ८० ८१ ८२ ८३ ८४ ८५ ८६ ८७ ८८ ८९ ९० ९१ ९२ ९३ ९४ ९५ ९६ ९७ ९८ ९९ १०० ॥

६६ ६७ ६८ ६९ ७० ७१ ७२ ७३ ७४ ७५ ७६ ७७ ७८ ७९ ८० ८१ ८२ ८३ ८४ ८५ ८६ ८७ ८८ ८९ ९० ९१ ९२ ९३ ९४ ९५ ९६ ९७ ९८ ९९ १०० ॥

एष द्वेषा निगद्येव स्याज्जगुतिरियं यथा ॥ ५६ ॥

विश्वानुरेण स्तुतिरेव येष मनीषेण सा एता । स्तुतिगुणेन निन्दैव गम्यते
एव सा द्वितीया स्याज्जगुतिरिति द्विधा प्रमेयोच्यते—

गर्वैर्ज. पश्यन्नाह. पुरम्भ. गीषमे कथम् ॥

येन ध्यानमिना धानिषेभिषुन्दे विदारितम् ॥ ५७ ॥

सद स्याद्गदिना देव द्विर. मादमिका अटो ॥

दरिद्रापोवनी. गर्दो नि महायाः प्रयात्पराय ॥ ५८ ॥

गणधनुनेरप्रभुतत्त्वात् कथ्यते—

महान एष गणधनुःकृतस्य निरूपणात् ॥

अधनुतप्रसंगात् सा गारुड्यादिरनेकथा ॥ ५९ ॥

गारुड्यान्तामान्यविशेषमायात् कारककारणभावात् प्रभुतप्रतीतिरप्रभुतकथ-
नादित्यनेन गमानोभिष्यवच्छेदः ॥ न च कार्यादेः कारणादिप्रतीतिवस्तुमा-
नान्तर्भावशङ्का द्रव्योपि गम्यगमकयोरनुमानालंकारे प्रकृतस्वोपगमनात् ॥
एतेन पर्यायोक्तपिच्छितिरिति ॥

पन्नागे कौटिल्य माध्वं गुभ्यादुफलवर्जिते ॥

आध्वं पणकलानमे सहकारे गुणप्रदे ॥ ६० ॥

अत्र कौटिल्यकलानेनाप्रकृतेन सर्वानात्ताभागात्विहायानन्तगुरुरप्रदः पुररेक
एव मध्यं सैव्य इति प्रकृत गम्यते ॥ सारोपा तु—

भूषात्पुञ्जराः श्रेष्ठा. शीर्षैर्भवशालिनः ॥

बेधमो महती सृष्टिं सर्वमान्या प्रचक्रिरे ॥ ६१ ॥

चक्रिणो गुणमहत्त्वे प्रकृते नृपसामान्यविशेषप्रतीतिः ॥

चक्रुःकामाऽपि न वृते द्रष्टुकामा न पश्यति ॥

सृष्टानि स्मृष्टुकामाऽपि न जान्ता साऽवतिष्ठते ॥ ६२ ॥

गुणध्वनिणा नूतनराश्रमे महति लभ्येति सामान्ये प्रकृते विशेषात् स
मान्यप्रतीतिः ॥

येऽनेना इत्यनुधा निष्काञ्चिन्ति ————

भरतेगमर्हानाथे शोभमाने मुधि स्फुटम् ॥ ६३ ॥
 सूर्यादिरतेजस्त्रादिभिः कार्यमूतैः कारणमूतं च प्रदापादि गम्य
 कार्याङ्कारणप्रतीतिः ॥

भरतेगमर्हामर्तुः कामधेनोरनश्वराम् ॥

स्वितां मयि दयादृष्टि पश्यन् विस्मयसे कथम् ॥ ६४ ॥
 पूर्वं दरिद्रस्त्वमिदानींर्मादृशैश्वर्यवान् कथं भवसोति कार्यं पृष्ठवते
 गताय मित्राय कारणभूतचक्रिकृपादृष्टिरुक्तेति कारणात् कार्यप्रः
 गम्यत्वप्रस्तुतेः पर्यायोक्तं दीयते—

प्रस्तुतस्यैव कार्यस्य वर्णनात् प्रस्तुतं पुनः ॥

कारणं यत्र गम्येत पर्यायोक्तं मतं यथा ॥ ६५ ॥

शत्रुदानमहापकृच्छत्तृताः क्षुधार्तयः ॥

चक्रिमेनाचरा युध्दे शान्ताः शौर्यातिशालिनः ॥ ६६ ॥

रिपुपुरोदानपक्कलानुभवेन चक्रिमेनाचरकृतेन कार्येण रणप्रारम्भ
 स्वपुगाणि त्यक्त्वा पलायिता रिपव इति कारणं गम्यते ॥

आक्षिप्तिरुपमानस्य केमर्थवयाग्निगर्भे ॥

तस्योपनेयता यत्र तन्प्रतीपं द्विधा यथा ॥ ६७ ॥

दोकोत्तरस्योपमेयस्योपमानाक्षेपो यत्र तदेकं । यत्र चोपमानस्योप
 रचना तद्विनीयमिति प्रतीपं द्विधा यथा ॥

त्रिलोकीं द्यांतयत्येता त्रिनेशे दिव्यभाषया ॥

निलंज किमुदत्येष मदधकिरणोऽधुना ॥ ६९ ॥

गुभाणुपुत्र एवैष त्रिजगत्त्रयि दुर्लभः ॥

अल्पज्ञैः कथ्येतेन हंमाद्रिपरमायने ॥ ६९ ॥

अल्पज्ञैः कथ्येतेन हंमाद्रिपरमायने—

गाथनान्वाच्यविज्ञानमनुयातेमिदं यथा ॥

पदवाक्यार्थगो हेतुं द्वाव्यन्त्रिं मतं यथा ॥ २७० ॥

षट्प्रभं नीमि यदीयभामा । नूनं जिता चान्द्रमसी प्रभा सा ॥

नो धेनुष्य तर्हि तरुमिस्त- । नत्वच्छन्नादिन्दुकुटुम्बमासीन् ॥ ७१ ॥

इदमनुमानम् ॥

प्रियमाग्रीऽपि भव्योपः पुनरुज्जीवनं गतः ॥

पुरेदेवममादधीजीवनैपपानयान् ॥ ७२ ॥

नरदादिषोऽपि मरुत्पशुतिमात्मानां मरणानां पुनरुज्जीवने पुरुजिनधर्मप्रणीतिरूप-
पमतादर्जावनीपधं हेतुः ॥ पदार्थगतहेतुरिति काव्यलिङ्गमिदम् ॥ तस्य
विशेषणमावेन पदार्थगतत्वम् ॥

ममः सिद्धेभ्य इत्येवं शुभा पद्याशरायनी ॥

विभ्रतो हृदि यां भव्या लोकाप्रपदमाधिताः ॥ ७३ ॥

अप्यार्थगतो हेतुगम्यम् ॥

सामान्यविशेषत्वात् कार्यकारणभावेनः ॥

प्रकृतं यत्प्रमथ्येताथान्तरन्यमनं गतम् ॥ ७४ ॥

सामान्यविशेषभावेन कार्यकारणभावेन च प्रकृतस्य समर्थनं यत्र सोऽर्था-
न्तरन्यासः ॥ सामान्याद्विशेषमर्थनं यथा—

पलायमाना निविधिरिभूषा । भीताश्च चञ्चलपुरुषेभ्य आगान् ॥

अचेतनेभ्योऽपि तथाहि मर्क । मन्तर्भयानां भयमातनांति ॥ ७५ ॥

अन्तःकरणे चक्षितानां सर्व भय करतीति सामान्य तृणकृतनरेभ्यो गीता
इति विशेषं समर्थयति ॥

महापुरुषमंसर्गादधीरपि सुधीर्भवेत् ॥

पुरेदेवपदाधित्वा निर्यग्जीवो मुनीयते ॥ ७६ ॥

जिनपदाश्रयेण निर्यग्जीवो मुनीयत इति विशेषेण अधीरपि सुधीः स्यादिति
सामान्यं समर्थयते इति विशेषात्सामान्यसमर्थनम् ॥

कण्ठम्यः कालकूटोऽपि शम्भोः किमपि नाकरोत् ॥

सोऽपि दन्द्रयते स्त्रीभिः स्त्रियो हि विषमं विषम् ॥ ७७ ॥

अत्र स्त्रियो हीति विशेषात् स्त्रीभिरिति विशेषसमर्थनमिति विशेषाद्विशेष-

समर्थनं च ज्ञेयम् ॥ अथवा सामान्याद्विशेषमर्थनमेव त्रियोर्हीति सर्वो-
सामान्येन गिरिजादिर्वाविशेषस्य दाहकदममर्थनात् ॥ कार्यकारणता-
वेन यथा—

मक्ता भवन्तु भो जीसा न निर्भक्ता त्रितेश्वरे ॥

सोऽभक्तसमभावोऽपि भक्तान् भाग्ये नयत्यरम् ॥ ७८ ॥

भक्तिकार्येण भाग्यनयनेन भक्तत्वं कारण ममार्थनम् ॥ कारणान् कार्यममर्थ-
तु फलव्यलिङ्गे अन्तर्भूतमिति नोक्तमनोऽर्थान्तरन्यामस्य त्रयो भेदाः ॥

उद्दिष्टा यैः कर्मरथाः पूर्व पश्चाच्च तैः कर्म ॥

निरूप्यन्ते तु यत्रैतद्यथामस्यमुदाहृतम् ॥ ७९ ॥

चित्ते मुखे शिरसि पाणिपयोजकुम्भे ।

भक्तिं स्तुतिं विनतिमञ्जलिमञ्जसैव ॥

चेक्रीयते चरिकरीति चरीकरीति ।

यश्चररीति तत्र देव स एव धन्यः ॥ २८० ॥

यत्र कस्यचिदर्धस्य निष्पतावन्यदापनेत् ॥

वस्तु कैमुत्यमत्रयायादर्थापतिरिय यथा ॥ ८१ ॥

यत्रैकस्य वस्तुनो भावे तत्त्वमानन्यायेन किमुनेत्यादिनाऽर्थान्तरमापत्ति-
साऽर्थापत्ति ॥

यात्रामात्रेण चक्रचक्रयो धणता मागधादय ॥

सुरेशा कम्पितात्मानः किमन्ये नृपमानिनः ॥ ८२ ॥

अपि च ।

अवदृनटमटति झटिति स्फुटचटुवाचाटवृत्तेजिह्वा ॥

वादिनि समन्तमद्रे स्थितवनि मनि का कथाऽन्येषाम् ॥ ८३ ॥

सर्वत्र सम्भवद्वस्तु यत्रैक युगपत्पुन ॥

एकत्रैव नियम्येत परिसर्या तु सा यथा ॥ ८४ ॥

ग प्रभ्राप्रभपूर्वकन्वभेदान् ॥ तद्वयमपि द्विधा वर्ज्यस्य शाब्दत्वार्थ-

२ ॥ तत्र शाब्दवर्ज्या प्रभ्रपूर्वा यथा—

आधारः कोऽस्ति जीवानां पुण्येवो न विष्टम् ॥

अन्तर्कारमिनोक्त्वाः कः पुरुर्न च सुरालयः ॥ ८५ ॥

अर्थवर्ज्या प्रश्नपूर्वा यथा—

तमोनिवारकः कोऽत्र वर्द्धमानजिनेश्वरः ॥

शीतलीकुरुते लोकं को दिव्यध्वनिरहंतः ॥ ८६ ॥

अप्रश्नपूर्वा शाब्दवर्ज्या यथा—

गौष्ठी विद्वत्सु न ग्रीषु दया सत्त्वे न धेनसि ॥

चिन्ता सत्त्वे न कामादौ भरताह्वयस्थाकिनः ॥ ८७ ॥

अर्थवर्ज्या प्रश्नपूर्वा यथा—

परम्यासु स जात्यन्धो निष्कायेषु सदाऽन्तः ॥

मूकः परापवादेषु पद्गुः प्राणिवेषु च ॥ ८८ ॥

संज्ञेनाऽपि चारुत्वानिदायस्था परिमद्गन्या यथा—

यजान्वचनं फलिताटवीषु । पलाशिता द्वौ कुमुमेऽपरागः ॥

निमित्तमात्रे विगुनत्प्रमामी- । त्रिगोष्ठयकाऽय्येवपवादिना च ॥ ८९ ॥

क्रतुः प्राप्त आगामटर्वानां आनन्दाम्नामा भाव । आनन्दतो दुःखरतो
भावश्च ॥ द्वौ द्रुमे पर्णवत्ता मामभक्षित्व च ॥ पराग पृष्पज अपराग
स-तोषाभाव परेषामागोऽपरागो वा ॥ शुभाशुभकार्यमूचक च वर्णवपत्त्र
च ॥ पद्म पद्म पथी आर्दी येषां ते परादय । परादय चोष्ठवर्णा न
एषां तानि अरवादीनि तेषां भावमन्ता निन्द र दिना च ॥

प्रश्नोत्तरे निश्चयेन बहुरा चोत्तरादपि ॥

प्रश्न उत्तरायने यत्र मोलगाऽहकिया द्विधा ॥ ९० ॥

यत्राभेदवारमुत्तर प्रश्नविरुजणपूर्वक तदेकमुत्तर यत्र च निश्चयमानादुत्तर-
रात्प्रश्न उत्तरे तदुत्तरं द्वितीयम् ॥ क्रमेण यथा

को लघुर्वाचकः कोऽरि पाप्मा वो बन्धुरागमः ॥

को निद्रा गूढता धर्मं वखाता जगत ॥ " ९१ ॥

किमप्य श्रान्त्यं मुषवरमहाभाग जगति ।

मधुः श्रीशिराम्योऽजनि भुरि यदा कल्पविट्सी ॥

तदा जानो धर्मः परमशिवः कामगुरभिः ।

महाजैनाशोयद्विभिन्नरिनाः प्रादुरमग्न ॥ ९२ ॥

यदा वीरजिनो जानस्तदा धर्मः मुख्यो जातः ॥ जैनोत्तनाथ नानाकृति-
माजो बहवो जाताः ॥ किं पृच्छयेने त्ययाऽतुनेत्युत्तगत् श्रीवीरप्रभौ क्वे
ममोदितोदितत्वमस्ति किं! किं जैनाथ सम्पनिभातः संतीनि! प्रश्न उक्तं
अथ वाक्यन्यायमूलप्रस्तावेन विकल्पः प्रमूयते—

विरोधे तु द्वयोर्यत्र तुल्यमानविशिष्टयोः ॥

औपम्याद्युगपत्प्राप्तौ विकल्पालंकृतियथा ॥ ९३ ॥

आज्ञा मन्दारमालाऽस्य धियनां मूर्ध्नि मो नृपाः ॥

सद्गजातामिसन्दीप्तज्वालामालाऽथवा ध्रुवम् ॥ ९४ ॥

चक्रिणि प्रभवति मूपानां सन्धिविग्रहनामाभ्या तुल्यप्रमाणाम्यामात्रं
मधारित्वकृपणामिज्वालामालाधागित्वे युगपदेव प्राप्ते विरोधाद्यौगपदापमने
विकल्पः ॥ एतत्प्रतिपक्षभूत समुच्चय उच्यते—

क्रियाणा चामलत्वादिगुणाना युगपत्तनः ॥

अवस्थान भवेद्यत्र सोऽलङ्कार समुच्चयः ॥ ९५ ॥

निष्कामनि पुरु स्वामी म्नुवन्ति म्नुनिपाटकाः ॥

अनुयान्ति महीपाला बहन्ति शिविका मुरा ॥ ९६ ॥

उदिते भामनि ज्ञानदीधितौ पुरुभर्तारि ॥

विशद भयचेतोऽहक्यूकाना कल्प मनः ॥ ९७ ॥

उदाहरणद्वयमुक्त भिन्नविषयत्वे ॥ एकविषयत्वे यथा—

अद्वित्रर्षाहिनोपदेशविमुखा मिथ्यादृशा जन्तवः ।

अश्रेषु प्रभवन्ति यान्ति दलन वाञ्छन्ति सौख्यास्पदम् ॥

अदयन्त्युत्पतनं च यान्ति निहता क्रन्दन्ति मूर्छन्ति ते ।

पूर्णन्ते प्रलपन्ति दु म्निवह ते भुक्षन्ते सर्वदा ॥ ९८ ॥

आदिब्रह्मणि सूदिते विदग्धहृत्कौतूहलं निर्मल- ।

स्फाराक्षं बदनाविन्दविकल्पं भेरीरवव्यापनम् ॥

नानामूषणकान्तिपुञ्जवितरव्याप्ताशमिन्द्रादयः ।

साक्रेतं ययुरुत्तमाङ्गविनतिं कुर्वन्त आरादराः ॥ ९९ ॥

अनेकेषां कारणानामहमहमिकया यत्रैकं कार्यं साधयितुमुद्यमः सोऽपि समु-
च्चय एव ॥ यथा—

शौचं सत्यं क्षमा त्यागः प्रागल्भ्यं मृदुताऽऽर्जवम् ॥

वृष्टं चारु विवेकित्वं दयां पुष्पान्ति चक्रिणः ॥ ३०० ॥

शौचादीनां कृशामम्पादने प्रत्येकं कारणत्वेऽपि युगपदहमहमिकया सम्बन्धः ॥

कार्यसिद्धयर्थमेकस्मिन्हेतौ यत्र प्रवृत्तिके ॥

काकृतालीयवृत्तोऽस्य समाधिरदितो यथा ॥ ३०१ ॥

कार्यसिद्धये यत्रैकस्मिन्कारणे वृत्ते काकृतालीयन्यायेन कारणमन्यदागत्य
तत्कार्यं सुष्ठु करोति स समाधिः ॥

चक्रचाष्टेभिर्यं कर्तुं विसस्तकुचवाससि ॥

वध्यां पारावतस्तापच्छुक्ल मणितध्वनिम् ॥ २ ॥

तल्लब्धितचक्रिणः परिस्मरणधीजनार्थं कान्तया कुचवस्त्रविसंस्तने प्रवर्तिते

काकृतालीयनया जातेन पारावतध्वनिना आलिङ्गनलक्षणकार्यस्य मुक्तरत्वम् ॥

लोकन्यायमूलालकाराः कथ्यन्ते—

यत्रात्यद्भुतचारिप्रवर्णनाद्भूतभाविनोः ॥

प्रत्यक्षायितता प्रोक्ता वस्तुनोर्भाविकं यथा ॥ ३ ॥

न चार्तितानागतयोः प्रत्यक्षवदवभासित्वं विरुध्यते! अत्याश्चर्यार्थवर्णनया

भावकानां चेतसि भावनोत्पत्तेः ॥ तथाच प्रत्यक्षायमाणत्वं भावनया सैनः-

पुन्येन चेतसि निदर्शनादप्युक्त एव ॥

विहिते कारागारे समभि च सूचीसुखाप्रनिर्भवे ॥

मापि च निर्मीलितनयने तथापि कान्ताननं व्यक्तम् ॥ ४ ॥

इत्यापदरूपगानार्थेऽपि प्रत्यक्षायमाणत्वसम्भवान् ॥

चक्रिसेनाप्रतो रेजे चक्राब्जमरसद्दलम् ॥

दलाप्रे यस्य दार्ढ्येन्दुरिवालक्ष्यत सर्वम् ॥ ५ ॥

सकलद्वीपसागरयुक्तायाः सर्वमुवश्च धारायां जलविन्दुरूपतेति अद्भुतवर्ण-
नया तत्र सा विन्दुर्ग्वेति भावनया भावकस्य प्रत्यक्षवत्प्रतीतिसम्भवः ॥
न चैयं स्वभावोक्तिरस्या विषयस्याद्भुतत्वेन भाव्यत्वाभावात् ॥ नाप्युत्प्रेक्षा
भाविनोः प्रत्यक्षत्वेनाध्यवसायाभावात् ॥ नेयं रसवदादलङ्कृतिः अत्र
विभावानुभावानुसन्धानेन रसादेर्भाव्यत्वेन अद्भुतत्वाभावात् ॥ भावनया
अभ्रान्तिनिरूपणान्न भ्रान्तिमानपि ॥

यत्रेष्टतरवस्तुक्तिं मा प्रेयोऽलङ्कृतिर्यथा ॥

शृङ्गारादिरसात्पुष्टिर्षत्र तद्रसवचया ॥ ६ ॥

भो भग्वाः पिबताद्राच्छरुतिपुष्टैः कल्याणवार्तासुधा- ।

मादिन्नप्रजिनेशिनः मुग्गिरौ जन्माभिपेक्षोत्मवः ॥

जानन्तेन मुगलयोऽजनि गिरिः स्वर्गायिता भूरपि ।

देवा पावनमूर्तयो जनवरा सर्वे कृतार्थाकृताः ॥ ७ ॥

विश्वयोक्तपियनस्य पुरुजिनजन्माभिपेक्षस्य प्रतिपादनं

रहन्तु वस्त्रहरणे प्रवृत्ता । महाभगवताः क्षितिपालवध्याः ॥

स्वकोपकन्दर्पवनु समुक्त । शंभुद्वारात्वा द्वाभुः ॥ ८ ॥

अत्र शृङ्गारस्य पोषणम् ॥ एव रमान्तरैरपि मोज्यम् ॥

यत्रान्मभाषनागिहो यथा मोज्जस्वलाक्रिया ॥

प्रत्यनीक गिवु वमाशर्का तन्नक्तिदूषणम् ॥ ९ ॥

यत्र समर्थस्य प्रतिपन्नस्य निराकरणे ॥ मन्थं तन्मन्थनिराकरणं प्रत्यनी-
कालङ्कारम् ॥

यत्रेजोऽनन्दमरनाकपदिमाचठि रस्यदेवाधिवा । -

यत्नादपुनिवागिमिच्छामिता मेपेध्रगच्छ्या मनः ॥

तद्गतां मम गर्जितेन पतिता भूर्मा कुरुःमामृत- ।

शेकरमश्रिभमेरमाप्ररदिता भाषाऽन्यपानेन का ॥ ३१० ॥

- अत्र जपुमारम्यात्मभाषा ॥
 चक्रिणीतिपरिष्कूर्तिनिजितम्बमहिमा शशी ॥
 तलाम्बधिमहापद्मे पद्माकरमपास्वति ॥ ११ ॥
 चक्रिणम्बन्धिनी महालक्ष्मीर्यस्य अथवा महापद्मा निधयः । पक्षे अम्बु-
 ज्ञानि । तस्याद्यादितुस्यपद्मजानां सम्बन्धित्वं वा ॥
 यद्गन्तु केनचित्कर्ता येन साधितमन्यथा ॥
 तत्तेनैवान्यकर्त्रा चेष्टापातः सम्भाव्यते ॥ १२ ॥
 यद्गन्तु येन केनापि कर्त्रा येन साधनेन साधितं तेनैव साधनेन तद्वस्तु
 अन्येन कर्त्राऽन्याथाक्रियते चेत्तस्य व्यापानः ॥
 बाहुभ्यां लब्धमैश्वर्यं गर्वपर्वतैरिषिभिः ॥
 निःसारीकृतमैताभ्यां महता चक्रराणिना ॥ १३ ॥
 क्रमेणानेकभेदस्मिन्नेकं वा यदि वर्तते ॥
 अनेकस्मिन्मन्यदाधेयं पर्यायः स द्विधा यथा ॥ १४ ॥
 अनेकमाधेयमेकस्मिन्नाधारे यदि वर्तते एकः पर्यायः । क्रमेणेत्यनेन समु-
 पपादद्वारव्यवच्छेदः । तत्रैकत्वानेकेषां युगपद्वर्तनात् ॥ यत्रानेकस्मिन्नेकं
 यदि स द्वितीयः । अत्रापि क्रमेणेत्यनेन विशेषालङ्कारविच्छेदः । तत्र
 अनेकत्र एकस्य युगपद्वर्तनात् ॥
 कुवादिनः स्वकान्ताना निकटं परुषांक्तयः ॥
 समन्तभद्रयत्यधे पाहि पाहीति सूक्तयः ॥ १५ ॥
 अत्र विजिगीषोक्तिर्दैन्योक्तीनां एकत्वाधारे अनेकेषां क्रमेण प्रवृत्तिः ॥
 लक्ष्मीः पद्माकरस्या जडगृहमिदमित्याश्रिता चन्द्रमत्र ।
 म्पित्वा दोषाकरोऽयं त्रिवृति च पुनरतः सन्धिना मेरुमत्र ॥
 स्थित्वा गर्वाजनोऽयं भवति पुनरिति प्राप्य तस्मान्निर्धीशः ।
 तस्य श्रीवक्षसीद्धे स्थिरतरमहसि स्वैर्यभागात्तदृष्टि ॥ १६ ॥
 कस्या लक्ष्म्याः सारःपभृत्यनेकत्र क्रमेण प्रवर्तनम् ॥
 विशुधमालवोऽयस्य वस्तुनो यत्र भासनम् ॥

धर्मेण पुण्यगम्याभिः दुष्येनार्यस्य सम्भवः ॥
 अधेन कामभोगश्च क्रमोऽयं चक्रिणि स्फुटः ॥ २६ ॥
 यथोत्तरोत्तरं पूर्व पूर्व प्रति विशेषणम् ॥
 क्रमेण कल्पते स्वेकावल्पलङ्कार इष्यते ॥ २७ ॥
 पुरुरेपपुरी चारुश्रावकमजशीभिता ॥
 श्रावकाः स्थितधर्माणो धर्मो यत्र प्रयात्मकः ॥ २८ ॥

इदमुदाहरणं स्थापनेन ॥ अपोदेनापि स्थापथा—

न सा गभा कविःवादिगुणिविद्वज्जनोऽभिज्ञता ॥
 विद्वज्जना न ते श्रद्धामग्यज्ञानविबर्जिताः ॥ २९ ॥
 यथोत्तरोत्तरं मन्मुनृष्टत्वावहता भवेन् ॥
 पूर्वपूर्वस्य धे चैतन्मात्वादीपदमिष्यते ॥ ३० ॥
 आदिब्रह्माऽऽप सद्बोधं बोध मापार्थसद्ययम् ॥
 पदार्थनिबद्धोऽप्याप लोकात्मैकस्वरूपताम् ॥ ३१ ॥

यथोत्तरोत्तरात्कर्ष मा सागलं कृतिर्यथा—

तत्त्वे जीवोऽत्र मव्यम्भसपरिणमनाऽत्रापि पञ्चाक्षशी ।
 मर्योऽगो विवेकी धनिक उम्कुलोऽत्रापि मय्यमृगत्र ॥
 कारुण्यादो मनाद्वोऽत्र च मरुत्यमो धर्मस्यानकोऽत्र ॥
 शुक्रध्यान्यत्र कर्मक्षपक इह नर केवली मिद्ध एव ॥ ३२ ॥

विश्वलोकधारभूत मिद्धपरमंष्ठिन विषयावयंन साग इत्यस्यालङ्कारस्यान्व-
 येमन्ना ॥ इत्यर्थालङ्कारान् निरूप्यतानीं समृष्टिमकरो कथ्येते । यथा
 लौकिकानां कनकमयाना च पृथक् पृथक् मीन्द्र्यरुगणामपि हागलङ्कारा-
 णामन्योन्यसम्बन्धेन स्म्यता दृश्येते तथैव रूपकादीनामलङ्काराणामन्योन्य
 सम्बन्धेन स्म्यतानि शयो गम्यते ॥ निलतात्र न्यायेन सयोगरूप क्षीर-
 नीरन्यायेन समवायरूपध्वनि म च सम्बन्धे द्विधा । आद्येन न्यायेन
 समृष्टिरन्त्येन सहर ॥ शुद्धिरकपधानत्वेमका कारप्रधान्यरूपा म्यादिति
 शुद्धिमिच्छन्ति समृष्टिमकरयो पृथक्त्व नैच्छन्ति । इह तृतीयो पृथक्वा-

लुप्तपर्वताः भृगोपद्माश्च । इन्द्रो जयर्षिर्नद्यः । अग्निः पवित्रश्च । उरुवा-
 र्जविवृतव्रतश्च । नैर्ऋत रक्षनीनि रक्षा र्थिर्वस्य । वरि जरस्वे वेति
 वेद्वलितलुप्तत्वात् । वरुण प्रकृष्टं चेतो यम्य च । वायुः लोकं प्राक्व-
 युर्जीवयतीति च । अनेकानाश्रितान्पारतीति । कं मुत्रं च्छतीति कच्छः
 इन्द्रिस्तं पतीति च । सर्वमुक्त्वा पालका धर्ताश्च ये त एव चक्री ॥

शून्यत्वतापहृच्छिन्ता स्वैष्टानभिगमन्मृतिः ॥

प्रियानुषद्दक्षिणा सा न पश्यति न वक्ति च ॥ ३१ ॥

स्वेदोद्धर्षणकृतस्वेदो मार्गस्त्वादिजः श्रम ॥

स्विश्रांभ्यनिलवान्छाऽग्नाद्रतान्ते लुलिनालका ॥ ३२ ॥

वासगेहाद्दहिर्गता ॥

बोधार्थिष्टागमाद्येन मनोनिःस्पृहता घृति ॥

भरते कृतकृत्वा सा मन्यते तृणवज्रगन् ॥ ३३ ॥

इष्टानिष्टागमोद्भूता जाड्यमप्रतिपत्तिर्धिः ॥

चक्रिण्यभ्यागते तुष्टा नाम्युत्थानोपचारकृत् ॥ ३४ ॥

आत्मोत्कर्षोऽप्यधिकारादूर्ध्वः शौर्यबलादिजः ॥

ममाग्ने नृपक्षीष्टानां स्वितिः केति जयोऽगदीत् ॥ ३५ ॥

निर्वेदोऽफलर्धुःरोऽर्थात्तत्त्वप्रज्ञतादितः ॥

दैव्यचिन्ताश्रुनिश्वासाः सम्भवन्त्यत्र तद्यथा ॥ ३६ ॥

फर्पूरेण कृत्नं दिग्गानुक्तिरणैः किं चन्द्रनैः किं विसैः ।

पर्याप्तं मृगनाभिभिः किमल्यैः किं मन्दवातेरलम् ॥

दारेणालमले कुशेशयदलध्नीनालवृन्नेन किं ।

सं चक्रेश्वरमालि सार्यगुणिनं क्षीप्रं त्यमाकारय

कार्यं स्यादनीद्वार्यं दैन्यं सत्त्वतिः

मद् पिच्छवर मा मा कृत्न पारायत स्थं ।

चिरय स्यादि ॥

अनिष्ट सगारमे स्थं ।

सर पदनतिगेम्यानेनुमाली गनेशम् ॥ ३८ ॥

क्रोध. कृतापराधेषु पुनः प्रज्वलनं यथा ॥

रे धायन्तु विदिक्षु दिक्षु यदि नो विशिष्यतेऽत्रोत्तरः ।

धीर्काभेयककुक्षियोदनभवो भक्ष्येत पदयादिभिः ॥

इत्याद्युक्तिफटोरसामकटितक्रोधानलाः सद्गदा- ।

ध्वकेशो द्विपतोऽखिलास्तत इतः संक्रमयन्ति स्म ते ॥ ३९ ॥

ईर्ष्या सा म्यान् परोत्कर्षामहिष्णुत्वं स्फुटं यथा ॥

तस्यां सर्वाऽपि सम्पत्तिः किमत्रागम्यते सर ॥ ४० ॥

स्वेदकम्पादिशुद्धर्षः प्रसादस्तूत्सवादितः ॥

कृतार्थाऽद्य भवाम्यस्य संगस्योत्सयतोऽचिरान् ॥ ४१ ॥

तर्जनादिशुद्धमत्वं घण्टताऽऽगसि धीक्षिते ॥

घण्टताधर गच्छेति सर्जितोऽस्याः पदे नतः ॥ ४२ ॥

स्मृतिः पूर्वानुमूलार्थविज्ञानं फथितं यथा ॥

चक्रितानित्यमहोरसधर्मीगुलं कोऽनु पर्णयेन् ॥

यत्सवृत्परिरब्धाया मे गुरं वर्णनानिगम् ॥ ४३ ॥

गरणाय प्रयत्नो यः सा मृनिः कविता यथा ॥

रथाक्केद्वियोगासहा फानिनी सा । विपत्ते श्रुती कोक्किन्नावजक्ते ॥

दद्याविन्दुदृष्टी तनु मन्दयागृ । स्पृशं प्राणमभोरहाप्राणशक्तम् ॥ ४४ ॥

मद्यादिविहितो मोहदृष्टिष्यनिकरो मर. ॥

अयुक्तसज्जल्पनयान् प्रमथ. । मभ्रन्तिरस्या गभुवः सुवशः ॥

प्रविष्टवात्रागमतः सलीळं । यथा विगिन्या गभुषोऽन्तरङ्गम् ॥ ४५ ॥

उद्धोषश्चेतनाप्राप्तिर्मुग्धाऽगुन्मीडनारिङ्गम् ॥

राश्युग्मिपन्ति सन्मार्गं गते गुणलयाक्षिण ॥ ४६ ॥

चेतोनिर्मूलनं निद्रा स्वप्नेक्षितनृपाधरम् ॥

व्यादत्ते बुग्मिगुं स्यार्थं गगने मीनिनाश्यती ॥ ४७ ॥

अथदिरथाऽऽहनेर्गुणिः -

शरत्पथ विवेकात्प्रमत्ताः । प्रपश्यन्ति प्रेमभेदप्रतिपत्ते ॥
 कुप्येः नान्यथा हृदयविज्ञया । शीतान्तेन स्पृष्टितां व्यापत्त ॥

सत्पत्तदुद्धरणम् ॥

गच्छे मद्योऽन विवेकीया मद्यगच्छयाऽपि ॥ ५१ ॥

मद्यमिवैशानि भावनी य वदने वादी य कीरेन्द्रिय ॥

कृपाया इति पृष्टया वस्यशोकृप्या निरिना येने ॥

मद्यगच्छान्तिनां न भवि मन्वय प्रोक्तकम् ।

कीदृशम् दिवान् दिव्यमदवापि कोऽय निरन्वय म्यिता ॥ ५० ॥

प्रेमोपथं पठ मयाऽजानि नथावप प्रम प्रमत्तः ।

देवी न त्यजनीनि दुम्भजकरी म्यान देवः प्रमत्तः ।

नो चेन्नममवेऽस्य वारिकलनम्माऽऽर्त्तः ॥ ५१ ॥

कीरेरेवमार्भष्टनी निरिपनेऽप्युतमाङ्गननम् ॥

चेन मम्भ्रम आवेग इष्टानिष्टममोऽव

कृप्या दिभिजय पुगी प्रविशानि व्रमन्मने क व

यमस्तोरुकुचांशुका मणिमयन्मम कृगन्था वृत्तन ।

माल्यम्यर्णगतं स्थनायकमिव प्रोत्तुगपीनन्तना ।

श्रीकामागमवेदिनी यमधूगरुद्य तं प्रेक्षते ॥ ५२ ॥

भट्टि स्वावेशचिन्ताभिः म्यान्मोहो मूर्च्छनें यथा ॥

सम्प्रेक्ष्य दूर्तीश्चिरयत्यधीशे । तदेन्दुपादैः प्रहता लतांगी ॥

सम्प्रेषिता सान्तसखीव त ताः । सन्तर्जितुं मूर्च्छितमूर्धिरासीत् ॥

मतिरथेविनिर्णीतिस्तस्वमार्गानुसन्धितः ॥

प्रतापश्चक्रिणः सोऽयं बह्निरेव न संगयः ॥

यत्प्रवेशनमात्रेण निर्दग्धा रिपुसन्ततिः ॥ ५४ ॥

अलक्षत्वं तु कर्तव्ये या मन्दोचमता यथा ॥

समास्तां गृहव्यापृतौ क्विवदन्ती । स्वकायोपचरन्ती ॥ ५३ ॥

पिङ्गीपंचमोक्तिश्रुतिप्रेरिता सा । यत्प्रकारेण ॥

त्यारोगोन्मादहीनाः शोभाः ॥ धीरे निर्वेदमद्रिगा रीत्रोक्ताः सर्वे ॥ मयतके
धृतिमदर्माहागर्वमुमिनिद्रादृषादिस्थामतीत्योप्रनागहिनाः शोभा ॥ वीर्यम-
द्भुते च मयनिन्नादयो यथामम्भवमूषाः ॥ शान्ते धृतिनिर्वेदा ॥

रसमाराभिनेतृत्वेऽभिहिते नर्तके रगा. ॥

भावा न किन्तु मध्येषु स्मृतपूर्वरमादिषु ॥ ६३ ॥

उद्देशकमाभावेऽपि रसनिरूपणस्य भावनिरूपणपूर्वत्वात् भारा उक्ता. ॥
अथ दशावस्थाः शृङ्गाररसस्य अङ्कुरितत्वपञ्चवित्तत्वेतव. कथ्यन्ते ॥

रन्युष्ठाससमुद्र वाः खलु दशावस्थाश्च चक्षुर्मन.- ।

प्रीत्यासक्तियुग पुनर्भुवि तथासङ्कल्पको जागरः ॥

सम्प्रोक्ता तनुता तथा च विषयद्वेषत्वपानाशन ।

मोहो मूर्च्छनमप्यतो मृतिरिति प्रोक्ता दशा विच्युते. ॥ ६४ ॥

आदरमेक्षणं यत्र चक्षुः प्रीतिर्यथा पुनः ॥

सकिर्मुहुर्मुहुश्चिन्ता प्रतिकृत्यादिभिर्यथा ॥ ६५ ॥

अधरस्तननाभ्यन्तश्रोणाचरणवर्षाक्षणे. ॥

परावृत्तेक्षितैश्चके सा तस्य स्मरदापनम् ॥ ६६ ॥

त्वद्रूपसाम्यमनसा करिसत्करो च ।

मेरोः प्रवाहशिखरे शशिन च पद्मम् ॥

मेहे नितम्बमुभयं विलिलेख कान्ता ॥

त्वां लज्जिता मन पुरो विलिखन्त्यर्पाजम् ॥ ६७ ॥

वाङ्मया शुभाप्रियावासी संकल्पो भणितो यथा ॥

निद्राक्षयः प्रियाऽलाभादनिश जागरो यथा ॥ ६८ ॥

तावारूढौ च दुर्भोचप्रेमबन्धौ मनोरथम् ॥

दुर्लभाश्लेषसम्भोगफललामार्थमार्थिना ॥ ६९ ॥

कामिनी विरहतस्तवाव्रवी. । दित्यसौ निशि मुजागगदपि ॥

आलि मां रविकारात्सुतापिनी । रक्ष रक्ष नृपमानभानुना ॥ ७० ॥

कामज्वरेण फायस्य तापने तनुता यथा ॥

पद्मपरिच्छेदः ।

भिन्नदम्बमदिष्णुत्वं, दिपमद्वेषणं यथा ॥ ७१ ॥

नीलकण्ठमण्डनुरते वनिनेन्दुरेग्या । तन्वंगिनी विबुधनुत्यमृतप्रपाना ॥
पशद्वेषेऽपि विरहात्परिवृद्धिर्हाना । किं ते मनःकुमुदमीप्सन्ति मुपवेद्युम् ॥

सर्जातसक्तिरममौ मुनिशम्य भीता ।

सग्न्यास्यदर्पणयुगं न च पश्यतीयम् ॥

मुग्धा न निधमिति कोकिलचन्द्रविम्ब- ।

मन्दानिलाशयगता नृप मन्मथार्ता ॥ ७२ ॥

प्रपानाशो गुरुत्वस्यागणनान्मानमोचनम् ॥

मनोवैकल्यतो मोहः स्यादुन्मादो यथा द्वयम् ॥ ७४ ॥

मन्दानिले वहति गुञ्जनि च द्विरेफे ।

मत्ते निकृजति पिफे कलकूजनाब्जे ॥

पारावते च नृप सा विजहाति मान ।

गन्तु पदे तव समिच्छति मन्मथार्ता ॥ ७५ ॥

माकन्दमन्नुकलनामवलम्ब्य मुग्धा ।

जल्पे हि पश्य वचनादनुर्नीय खिन्ना ॥

आनेतुमक्षमतया गलदश्रुनेत्रा ।

कोपेन सा दमति मो धरचक्रपाणे ॥ ७६ ॥

मूर्च्छा सेन्द्रियवैकल्यान्मुहुरज्ञानृता यथा ॥

प्राणदानि. प्रियालाभात्तक्षणं च मृतिर्यथा ॥ ७७ ॥

आर्मलिताम्बकयुगा मलयोद्भवोरु- ।

चर्चा स्खलत्प्रलपिता गलितोरुहारा ॥

मूर्च्छायुता कलयते मुरतान्त्यसौख्यं ।

श्रीराजराज वनिता परिरम्यतां सा ॥ ७८ ॥

अश्रान्तरे यदि न गच्छसि तरसमीपं ।

श्रीब्रह्मगुणुनृपते मदनः कृशाङ्गीम् ॥

नेप्यत्यशेषवनितातिलकायमाना- ।

भावक्रेष्वनुभावाः स्युराक्षिविस्फालनादयः ॥ ९८ ॥

सात्त्विका अश्रुवैवर्ग्यवैस्वर्वाद्या निरूपिताः ॥

करेणाक्षिविक्रामि म्यादुत्तमे मृदुभाषणम् ॥

विदीर्गाम्यगिरःकम्पि मध्यमे हसितं मतम् ॥ ९९ ॥

गिरःकम्पाश्रुमस्फायचलं सद्भ्रमविन्दुकम् ॥

आनन्दशपनध्वानमधमे हसितं मतम् ॥ १०० ॥

पृष्ठ शोको विभाषाद्यैः स एव करुणो द्विधा ॥

इष्टनाशादनिष्टासोर्जातिरालम्बनं यथा ॥ १ ॥

हा जगत्पुमग हा जगत्पते । हा जनाश्रयण हा जनार्दन ॥

हाशय गतगतनि क मां । हाऽनुजिदि लघु हेति चारुदत् ॥ २ ॥

इष्टस्य विष्णोर्नाशनात् ॥

हा निर्भीश करुणाकर स्वया । मोचयतां मम पतिः कुर्भीग्यम् ॥

त्वद्भयेन विदितामिषजं । लक्ष्मिप्रहृतयाऽनिदुःखितः ॥ ३ ॥

अत्र निवृत्त्यर्थात् अत्रानवस्य प्राण्या ॥

अत्रानवस्यर्थात् अत्रानवस्य प्राण्या ॥

अत्रानवस्यर्थात् अत्रानवस्य प्राण्या ॥ ४ ॥

अत्रानवस्यर्थात् अत्रानवस्य प्राण्या ॥

अत्रानवस्यर्थात् अत्रानवस्य प्राण्या ॥ ५ ॥

अत्रानवस्यर्थात् अत्रानवस्य प्राण्या ॥

अत्रानवस्यर्थात् अत्रानवस्य प्राण्या ॥ ६ ॥

अत्रानवस्यर्थात् अत्रानवस्य प्राण्या ॥

अत्रानवस्यर्थात् अत्रानवस्य प्राण्या ॥ ७ ॥

अत्रानवस्यर्थात् अत्रानवस्य प्राण्या ॥

अत्रानवस्यर्थात् अत्रानवस्य प्राण्या ॥ ८ ॥

अत्रानवस्यर्थात् अत्रानवस्य प्राण्या ॥

अत्रानवस्यर्थात् अत्रानवस्य प्राण्या ॥ ९ ॥

पद्मपरिच्छेदः ।

अन्यागोचरगम्पदग्नि मम ता धृतां च सत्तापधो ।
 नो गृहन्ति प्रदाक्ष्मी च कनमः पूज्यो महामम्पदा ॥
 ये माणुनवपृषयो गृह्यिराम्ने तर्पणीया धने- ।
 रित्पाचिन्त्य धनित्त्वमेपु कृतवांध्रगचन्यजन्मन्यरि ॥ ११० ॥
 शेषोमार्गानभिज्ञानिह भवगहने जान्वलद्दुःखदाव- ।
 र्गन्धे संश्रम्यमाणानतिचक्रिमिमानुद्धरेय वराकान् ॥
 इत्यारोहत्तरानुग्रहगनविजसद्भावनेषाठपुण्य- ।
 प्रकल्लैरेव यावथै. निवपपमुचिनान् शान्ति योऽर्हत्त नोऽव्यात् ।
 यजेज्ज्वाऽनलदग्धनाकपतिगायविधिम्यंश्वाधिपा ।
 यनाद्दुनिवारिच्छशमिता मेषम्बराख्यां गतः ॥
 तदृषा मम गर्जितेन पतिता मूर्ध्ना कुलदमामृत- ।
 श्वकर्मज्ञिभमेरुमात्रगदिताः क्षायाऽन्यघानेन का ॥ १११ ॥
 आरुम्बन्तत्रये पात्रदीर्घैरिषयं क्रमात् ॥
 उदीपो दानमुम्नोऽश्रदानोक्त्याजिम्बनादयः ॥ ११२ ॥
 अनुभाव प्रसादोऽग्रमहोऽन्ये पुलकादय ॥
 भो पुष्टा या विभावर्षिर्मयानवरसो यथा ॥ ११४ ॥
 चकिर्वाग्निजन्विन्द्य मृ-दनेऽतनन्तना ॥
 गृहाया नेत्रभामा तमोऽग्रममुक्षत ॥ ११५ ॥
 वैश्विभल्लुकेऽर्पाया नावा आलम्बना मना ॥
 उदीपना विनाऽस्य ३ नाम्नद्रावतादय ॥ ११६ ॥
 अनभात विनाऽस्य ३ नाम्नद्रावतादय ॥ ११७ ॥
 यथा च मा ११७ ॥ ३ नाम्नद्रावतादय ॥ ११८ ॥
 जुगुप्सव च त यथा ३ नाम्नद्रावतादय ॥ ११९ ॥
 जुगुप्स्य लोकेऽग्रममेदाऽन्या म क ३ यथा ॥ १२० ॥
 नृप न्यवाद्गमेवाविमुग्गिपुगजम्बन्कृपाजतान ।
 प्राद्भूनाह सबच्छोजितमहितमहापूनिपूयाद्रकाय ॥

नीराग्यो यत्र तत्र प्रसवति जनता दुर्जुगुप्स्यथ तस्मा- ।

घस्मान्निष्क्रासितोऽभूत्तनुमलकलितो विसयन् सर्वकृष्णः ॥ १९ ॥

वर्चोगृहं विषयिणां मदनायुधस्य ।

नाडीघणं विषमनिर्वृतिपर्वतस्य ॥

प्रच्छन्नपातुकमनङ्गमहाहिरन्ध- ।

माहर्बुधा जपनरन्ध्रमधः सुदत्त्याः ॥ २० ॥

आलम्बनविभावा ये जुगुप्स्यपुरुपादयः ॥

उद्दीपनविभावाः स्युर्भ्रमणगन्धादयस्त्विह ॥ २१ ॥

नासाच्छादनवेगाद्या अनुभावास्तु सात्त्विकाः ॥

पुलकाद्यास्तु निर्वेदप्रमुखा व्यभिचारिणः ॥ २२ ॥

विभावाद्यैस्तु यः पुष्टो विस्मयः सोऽद्भूतो यथा ॥

चक्रे नेत्रे च सूतोऽपरपरसमयो वाजिनः सूतभेदाः ।

सूताभिन्नो रथी च त्रिजगति नियता ज्या रथो वायुनत्त्वम् ॥

बाणःस्थेमस्थसूतो मनसिजजनकः कार्मुकं सूतदृश्यं ।

स्वादृश्यं लक्ष्यचक्रं रणमिदमवतु प्रस्तुतं प्राणिवृन्दम् ॥ २३ ॥

नेत्रे दृष्टी भेदाभेदसम्यक्त्वे च । अपरपरसमयः पूर्वापरकालः ॥ अपरस्य

स्वमतस्य परस्य परमतस्य समयो ज्ञान श्रुतज्ञानमित्यर्थः ॥ सूतभेदाः श्रुत-

विकल्पा शुद्धाशुद्धसद्भूतासद्भूतनिश्चयव्यवहारा नयाश्चत्वारः ॥ सूताभिन्नः

श्रुतात्कथंचिदभिन्नो भाविजिनः ॥ त्रिजगति नियता सर्वत्र नियमेन वृत्ता दया ।

वायुतत्त्वं वायोरिव निस्सङ्गत्वमात्मनः स्वरूपं । स्थेमस्थसूतः स्थिरतरश्रुत-

बोधः ध्यानमित्यर्थः ॥ मनसिजजनकः विष्णुः पक्षे मनसिजो विशुद्धिप-

रिणामस्तदुत्पादकश्चित्तविशेषः विशिष्टं मन इत्यर्थः ॥ सूतदृश्यं श्रुतज्ञान-

प्राद्यं । स्वादृश्यं स्थेन रथिना ध्यात्राऽदृश्यं कर्म चक्षुराद्यगोचरत्वात् ॥

शास्त्रिणां चिद्धमत्कारि वस्त्यालम्बनमीरितम् ॥

उद्दीपनविभावोऽरमहोजरुपादिवर्णनम् ॥ २४ ॥

अनुभावाः कपोलाक्षिविकासाद्यास्तु सात्त्विकाः ॥

षष्ठमपरिच्छेदः ।

मस्येदपुनःकायाःस्युः प्रोक्ता हर्षादयः परे ॥ २५ ॥
 दमः पुष्टो विभावार्परेव शान्तरसो यथा ॥
 पुत्रं पौत्रं कलत्रं श्रियमपि निखिलां प्राणिनां भ्रान्तिहेतुं ॥
 मुक्त्वा लोलायमानं कपिवदपि मनः श्रीपुरोरप्रियुग्मे ॥
 रुष्याऽऽर्हन्त्यं मुस्ताद्व कनुपततिहरं भावयन्पापक्षत्रुं ।
 जेतुं कोणे वसामि क्वचिदुरक्षमतः किं परैः पापिसहैः ॥ २६ ॥
 आलम्बनविभावाः स्युरार्हन्त्यपदवीप्सुः ॥
 उर्दीपनास्वनेकान्त्रशान्तिस्त्रिभाषणादयः ॥ २७ ॥
 अनुभावोऽत्र भाष्येत सर्वत्र समदर्शिता ॥
 निष्पन्दतादयः सूक्ताः सात्त्विका मुनिमत्तैः ॥ २८ ॥
 निर्वेदो धृतिरुद्धोऽथस्तर्कः स्मृतिमती तथा ॥
 इति सद्यारिणो भावाः स्युः शान्तरसनायके ॥ २९ ॥
 उभौ शृङ्गारधीभत्मी द्वौ च वीरभयानकी ॥
 शृङ्गारजनितो हास्यो रीत्रात्थ करुणो मतः ॥
 अद्भुतो जायते वीरगद्दिभस्माच्च भयानक ॥ ३० ॥
 शान्तं सर्वान्कृष्टत्वान् केनचिन्मैत्री विरोधं च न लभते ॥
 जीवस्य परिणामत्वात्स रमो रक्ततादिभाक् ॥
 श्यामामो विष्णुर्गिन्दुर्गुनिर्भवदनम्बित्कफपायो यमो वै ॥
 रक्तो रुद्रोऽपि गौगन्विडपि गुरुर्यातपूषवणा महादि ॥
 कालो नीलश्च नन्दो कनकरुचिरज गुम्भवर्ण परादि- ।
 ब्रह्मा शृङ्गारमुख्ये क्रमन इह मतो वर्णभेदोऽर्पिदैवम् ॥ ३१ ॥
 गुणसन्निष्टशब्दोपमन्दर्भो रीतिरिष्यते ॥
 त्रिविधा सेति वैदर्भी गौडी पाशादिका तथा ॥ ३४ ॥
 मुक्तसन्दर्भपारुष्याऽननिर्दोषमामिका ॥

उज्जिता कटिणैः शब्दैर्वैदर्भी मणिता यथा ॥ ३५ ॥

प्राज्ञः प्राप्तममस्तशास्त्रहृदयः प्रव्यक्तलोकस्थितिः ।

प्रान्ताशः प्रतिभापरः प्रगमवान्प्रागेव दृष्टोत्तरः ॥

प्रायः प्रश्नसहः प्रभुः परमनोहारी पराऽग्निन्दया ।

ब्रूयाद्धर्मकथां गणी गुणनिधिः प्रस्पष्टमृष्टाक्षरः ॥ ३६ ॥

ओज कान्तिगुणापूर्णा या सा गौडी मता यथा ॥

श्रीमन्नमसुरामुराधिपचलन्मौलिप्रभास्वन्मणिः ।

श्रेणीश्राणितसन्ततार्प्यविभवो यत्पादपीठितटः ॥

वाचोयुक्तिविविक्तयस्तुविनरो दुष्कर्मनिर्मूलनो ।

जीयात्सूरिसुभाषिताजितमहः सोऽयं जिनेन्द्रप्रभुः ॥ ३७ ॥

उत्करीत्युमयात्मा तु पाञ्चालीति मता यथा ॥

न खेहाच्छरण प्रयान्ति भगवन्पादद्वयं ते प्रजा ।

हेतुस्तत्र विचित्रदु खनिचयः संमारघोरार्णवः ॥

अत्यन्तस्फुरदुग्रदिमनिकरव्याकीर्णभूमण्डलो ।

ग्रैष्मः कारयतीन्दुपादमलिलच्छायानुरागं रविः ॥ ३८ ॥

प्रसादादिसर्वगुणपूर्णा अममभन्ता द्वित्रिपदममस्ता वा वर्गद्वितीयाक्षरप्रचुरा

स्वल्पघोषाक्षरा वैदर्भी ॥ समस्ताऽत्युद्धटपद्म महाप्राणाक्षरा कान्त्योजो-

गुणा गौडी ॥ समस्तपञ्चपदा ओज कान्तिमौकुमार्यमाधुर्यान्विता पाञ्चाली

॥ सकलरीतिसम्मिश्रा मृदुसमासा बहुयुक्ताक्षररहिता स्वल्पघोषाक्षरा

लाटी । इति रितिचतुष्टयमिच्छन्ति केचिन् तदपि ज्ञेयम् ॥

अथ शय्यापाकौ कथ्येते ॥

पदानुगुण्यरूपा या मैत्री शय्येति कथ्येते ॥

पाकोऽर्थानां गभीरत्वं द्राक्षापाकोऽपरो द्विधा ॥ ३९ ॥

प्रावृट्काले सविश्वत्पतितसलिले वृक्षमूलाधिवासा ।

हेमन्ते रात्रिमध्ये प्रतिविगतभयाः फाष्ठवत्पक्वदेहाः ॥

श्रीष्मे सूर्याशुतप्ता गिरिशिखरगतस्वानकृटान्तरस्थाः ।

मे मे धर्मं प्रदत्तुं निगजवृषभा मोघनिश्रेणिभूताः ॥ ३० ॥

जव वन्धत्य पदविनिममामहस्त्रेन पदान्वोन्यमैतोरूपा शय्या ॥

द्राक्षायाकः स भण्येत वाद्याम्बन्न स्फुरद्रतः ॥

स्वात्तान्तिकेरप.शोयमन्तर्गृहरसो यथा ॥ ४१ ॥

रहस्यु धम्माहरेणे प्रवृत्ताः । सहाभगर्जा. क्षितिपालवध्याः ॥

सद्योपकन्दर्धनु प्रमुक्त- । शराघणुकाररथा इयाभुः । ४२ ॥

श्रेयोनागानभिजानिह भवगहने जाञ्चलद्गु खदाव- ।

स्कन्धे चट्कम्बमाजाननिचकिनमिमानुद्धर्यं वराकान् ॥

इत्यारोहन्परानुमहरसविलम्बद्भारनोपात्तपुण्य- ।

प्रकान्तैरेव वार्यैः शिवपयमुचितान्शान्ति योऽर्हन्स नोऽव्यान् ४३

धन न शीघ्रमर्थपर्वीतिः ॥ एव चम्बलङ्कारप्रतिपत्तापि पाकद्वयमिदं

द्रष्टव्यम् ॥ पुनरन्येऽपि पाका यथाभ्यभवमूष्याः ॥ अथ सामग्री निरू-

प्यते ॥

शोभा साहायकश्चत्प्रकृतय इव शोकरूपेण गीतय स्युः ।

शौर्याद्या वा गुणा स्युः पदमदनुगुणच्छेदरूपा तु शय्या ॥

शब्दोऽशब्दः क्रिय.श्याभरणवदपि वा वृत्तयो वृत्तये वा ॥

पाका पाकान्नाम्बादनामिदं इति सः साव्यन्ताभ्यस्यसौ स्यात् ॥ ४४

साहायक विना शोभा भान्नाम्कपावत् रवाभा इव गीतयः शौर्यादय इव

शेपादयो गुणाः सम्यक् पदानुगुण्यविधानि भवन्ति ॥ अर्थनिरूपणात्पूर्वं

वचनं विनायते ॥ तच्च

शब्द एव च वाक्यं च गुणद्वयम् तथा पुन ॥

महावाग्म्यानि प्रोक्ता वचन वाक्यकौर्विदं ॥ ४५ ॥

विभव-पुत्रपितृभ्यां य शार्भाय शब्द उच्यते ॥

रुद्रयोर्गर्भमश्रेभ्यो भेदेभ्य उ विधा पुन ॥ ४६ ॥

शास्त्रीय इति शब्दकालान्तरनिवृत्तिः ॥ एतावता दिग्गपानुस्वरूप

प्रकृति शब्दः ॥ अतो यथा -

निर्योगास्फुटयोगाम्यां योगाभासाभिधाऽऽदिमः ॥

ते च भूवादिवृक्षादिमण्डपाद्याः क्रमान्मताः ॥ ४३ ॥

प्रकृतिप्रत्ययविभागो योग इष्यते । यस्माद्धेयं शब्दो गुञ्ज्यते स योग इति
च्युत्यते ॥ निर्योगो भूवादिः । न हि सद्यायां क्वचिद्बुद्ध्युत्पत्त्या भूषणः
प्रवर्तते ॥ योगः क्वचिद्विद्यमानोऽप्यस्फुटः । स हि वृक्ष इत्यत्र भ्रष्टं
वृक्षतीति व्युत्पत्तिः कस्मचिज्जायते ॥ योगाभासो मण्डपादिः ॥ मण्ड-
पिचनीति विद्यमानोऽपि व्युत्पत्तिर्यासङ्गतेराभासरूपा ॥ मण्डपायित्वा-
ण्डपो न हि । अपितु मडु भूषायां मण्डनं मण्डः तं पातीति व्युत्पत्ति-
र्धरं घटने ॥

शुद्धतन्मूलमग्निप्रमेदस्येधा स यौगिकः ॥

ते च स्थितिलमर्दीतिमार्कण्डेयादयः क्रमान् ॥ ४८ ॥

स्याने स्थितिरित्यत्र शुद्धो योगः ॥ निर्योगः प्रकृतिप्रत्ययोत्पत्त्यात् ॥
लमर्दीतिरिति यौगिकमूल । लमर्दीतिशब्दाभ्यां शुद्धयौगिकाभ्यां निर्यो-
गित्वात् ॥ अयं नृ विभेष ॥ समामशब्दे प्रकृतिमात्रत्रय्यो योगः ।
अथवा प्रत्ययोरयोगस्तत्राप्यस्ति ॥ मार्कण्डेयशब्दस्य सग्निप्रः ॥ शु-
ण्डवा अन्यामिति योगस्य अव्यक्तयोगमूलमृच्छण्डशब्दनिर्नासत्वात् ॥
ऋद्यौगिकयोर्विश्र लशयति ॥

तन्निधोऽप्यो-यमामान्यविभेषपरिवृत्तिरुः ॥

जलधिरंजलं दूधवारिधि स्वर्गभृद्दः ॥ ४९ ॥

अन्येन्द्रमिति कोऽर्थः । सामान्यस्य विभेषनया परिवृत्तिरुः विभेष-
नृ सामान्यरूपनया ॥ अयमेक एव भेद परिवृत्तिद्वयं नृ हेतुवशात् ॥ तत्र
जलधिरं धीयन्नेन्द्रमिति योगस्य सामान्यभयत्वेऽपि विभेषपरिवृत्ति-
समुद्भ एव न लयाद्वादि । जलजशब्देन नृ पदमेव न शास्त्रादिः ॥ शिर्व-
रवृत्तिरिति शब्दि । परिभारणविभेषस्य सामान्यरूपनया परिवृत्ती वा विभेष-
शब्देन समुद्भववृत्तये ॥ दूधवारिधिरित्यत्र यदि दूधमयमन्त्रं च वरिधि-
मिति च विभेषदेवचक्षणः ॥ एवं यदि जलमयमन्त्रं च भृद्द इति ॥

दुर्जनं परं परं । वदन्तुतोऽर्थमसाभिनां वाचयम् ॥ उदाहरणम्—
 विद्यायां दुर्जनः पुण्यदुर्गाती मुनिमात्र मज्जत ॥ अर्थमसाभिनुपा-
 र्णदुष्कृतानुः शब्दवाचयम् । अर्थमसाभिमुक्त इत्यनेन वाचयनि-
 र्णयः । दुर्गादीनामुक्तः इत्यनेन समामपदनिराम ॥ समामोपयुक्तः
 समानन्दपरिचयः सुकार्यता ॥ उदाहरणम्— देवानां विष इति
 एव परमदुष्कृतमायादेशमेव न शब्दवाचयम् ॥ चम्पादा वायुभ्य
 च्छास्ति शब्दवाचयानि सुविभाषेत्यन्वय एव वाचयानीति स्थितिः ॥
 एवार्थविधानान्यनेकानि वाचयानि महावाचयम् ॥ उदाहरणम्—

चन्द्रमर्धं भौमि यदह्वयान्ति । ज्योत्स्नेति मरुता द्ववतीन्दुकान्तः ॥
 चक्षुःशून्यं विवर्ति श्चुटन्ति । शून्येऽपि वक्षे च्छिन्न कैरवाणि १५०

वाचयन्त्यन्वयान्यभेदेन त्रिविधोऽर्थः । वाचयन्त्यन्वयजनकत्वेन श-
 क्तानां प्रविध्यात् ॥ अर्थान्यार्थ एव तात्पर्यार्थः । न पुनश्चतुर्थः ॥
 शब्दवृत्तयस्त्रिधा अभिधाऽलक्षणाऽव्यञ्जनाभेदात् ॥ लक्षणाविशेष एव गौण-
 इति । तयोस्मम्बन्धमूलकविशेषात् ॥ गद्गा मुष्यन्ततो लक्ष्यो व्यंग्यः
 र्तिव्यादिषु ॥ मिहं माणवक इति केचिदिच्छन्ति ॥ अत्र तु मुख्यो
 वाच्य एव ॥ मिहं माणवक इति सादृश्यसम्बन्धविशिष्टमाणवकप्रतीने-
 र्गौणो लक्ष्य एव ॥ मद्गुतिनाथविषया शब्दव्यापृतिरभिधा । सा रूढा-
 देभेदानुक्ता । वाच्यार्थघटनेन तन्मम्बन्धिनि समारोपितशब्दव्यापारो
 लक्षणा ॥ सा द्विधा सादृश्यहेतुका सम्बन्धान्तर्हेतुका चेति ॥ सम्बन्धा-
 न्तर्हेतुकाऽपि द्विधा । जहद्वाच्या अजहद्वाच्या चेति ॥ सादृश्यहेतुका द्विधा ।
 उग्रेषा माव्यवसाया चेति ॥ एव लक्षणा चतुर्धा ॥ सत्र जहद्लक्षणा यथा—
 उत्पन्ने पुरुदेवेऽत्र त्रिलोकांरक्षणक्षमे ॥

मृत्यद्रायज्जगज्जात रोमहर्षणमृम्भितम् ॥ ५१ ॥

इततोऽचेतनस्य नाट्यगानरोगाद्यासम्भवाद्वाच्यम्याभावः ॥ अजहद्लक्षणा
 यथा—
 परो समवमृत्यन्तराद्यत सिद्धविहरम् ॥

अलङ्कारकुः किरिटाणि नानारत्नमरीचिभिः ॥ ५२ ॥

अत्र अलङ्कारनिर्द्धयं किरिटीराश्रयमूना इन्द्रादयो लक्ष्यन्ते ॥ विषयवि-
दिषोःरुत्तयोरभेदनिश्चिनिरारोपः सारोपलक्षणा यथा—

चक्रिकुण्ठाखः शौर्यसम्पदन्वितविग्रहः ॥

परिषन्धिमहादन्तिनियहभ्रमण व्यधात् ॥ ५३ ॥

अध्वयसायो विषयनिगमणेनाभेदप्रतीतिः । साध्यवसायलक्षणा यथा—

इन्द्राकु कुलवार्गसिद्धेः शिशिरच्युतिः ॥

अभूदेव प्रजानोपकरणशममत्कठः ॥ ५४ ॥

मानेश इन्द्रुवेताऽध्वयसीयने । इन्द्राकु कुलवार्गशीत्यारोपश्च ॥ अनुगतो
यम्तुपु वाक्यार्थोपपत्काराय भिन्नार्थगोचरः शब्दव्यापारो व्यञ्जनावृत्तिः । सा
विधा । शब्दशक्तिमूला अर्थशक्तिमूला उभयशक्तिमूलैति क्रमेण यथा—

वादिन्यो व्यातभेदिभ्यश्चक्रिणः कृतमम्भमाः ॥

कवन्धापूर्णमानेन प्रत्यायवत्त्ववार्गविम् ॥ ५५ ॥

अत्र अर्थप्रकृत्यादिने ५५ ॥ ५५ ॥ ५५ ॥ ५५ ॥ ५५ ॥ ५५ ॥ ५५ ॥ ५५ ॥ ५५ ॥ ५५ ॥
यापुक्तुर्गर्गपुन ५५ ॥ ५५ ॥ ५५ ॥ ५५ ॥ ५५ ॥ ५५ ॥ ५५ ॥ ५५ ॥ ५५ ॥ ५५ ॥
प्रर्वचन इति व्यञ्जनात् ५५ ॥ ५५ ॥ ५५ ॥ ५५ ॥ ५५ ॥ ५५ ॥ ५५ ॥ ५५ ॥ ५५ ॥ ५५ ॥
जातिनुन गतोति । प्रकृत्या ५५ ॥ ५५ ॥ ५५ ॥ ५५ ॥ ५५ ॥ ५५ ॥ ५५ ॥ ५५ ॥ ५५ ॥ ५५ ॥
यवत् । व्यञ्जनात् ५५ ॥ ५५ ॥ ५५ ॥ ५५ ॥ ५५ ॥ ५५ ॥ ५५ ॥ ५५ ॥ ५५ ॥ ५५ ॥

अभेदप्रकृत्यादिने ५५ ॥ ५५ ॥ ५५ ॥ ५५ ॥ ५५ ॥ ५५ ॥ ५५ ॥ ५५ ॥ ५५ ॥ ५५ ॥

कृत्वादिनाः ५५ ॥ ५५ ॥ ५५ ॥ ५५ ॥ ५५ ॥ ५५ ॥ ५५ ॥ ५५ ॥ ५५ ॥ ५५ ॥

कृत्वादिनाः विषयः ५५ ॥ ५५ ॥ ५५ ॥ ५५ ॥ ५५ ॥ ५५ ॥ ५५ ॥ ५५ ॥ ५५ ॥ ५५ ॥
नदहा न कर्तव्यः । व्यञ्जनात् ५५ ॥ ५५ ॥ ५५ ॥ ५५ ॥ ५५ ॥ ५५ ॥ ५५ ॥ ५५ ॥ ५५ ॥ ५५ ॥
कृत्वादिनाः विषयः ५५ ॥ ५५ ॥ ५५ ॥ ५५ ॥ ५५ ॥ ५५ ॥ ५५ ॥ ५५ ॥ ५५ ॥ ५५ ॥

अभेदप्रकृत्यादिने ५५ ॥ ५५ ॥ ५५ ॥ ५५ ॥ ५५ ॥ ५५ ॥ ५५ ॥ ५५ ॥ ५५ ॥ ५५ ॥

कृत्वादिनाः ५५ ॥ ५५ ॥ ५५ ॥ ५५ ॥ ५५ ॥ ५५ ॥ ५५ ॥ ५५ ॥ ५५ ॥ ५५ ॥

अभेदप्रकृत्यादिने ५५ ॥ ५५ ॥ ५५ ॥ ५५ ॥ ५५ ॥ ५५ ॥ ५५ ॥ ५५ ॥ ५५ ॥ ५५ ॥

आस्थानादनन्तघोषेन इत्यत्र शब्दशक्तिमूलत्वम् ॥ सर्वलोकभासकविग्रहः
सर्वलाप्यमानमहागुण इत्यर्थशक्तिमूलत्वमित्युभयशक्तिमूलः पुद्गरव्योरुपमाल-
कारणानिः ॥

रसावस्थानसूचिन्यो वृत्तयो रचनाश्रयाः ॥

शौशिकी चारभट्टान्या सात्वती भारती परा ॥ ५८ ॥

वृत्तयन्तु चतसो रचनाश्रितत्वेन रसावस्थितिसूचिताः । रसरहितवर्णनरच-
नाया दोषत्वेन भसिद्ध रचनाया अपि रसव्यञ्जकत्वम् ॥

द्वावत्यन्त्यनुकोमलौ च करुणः शृङ्गार इत्याह्वयौ ।

द्वौ धीमत्सरसोऽपि रौद्र इति तावत्सुद्धतौ भाषितौ ॥

ईषत्प्रौढरसौ भयानकरसो वीरोऽपि सम्भाषितौ ।

सुः क्षिप्रित्युकुमारभावनियता हास्यश्च शान्ताद्भूतौ ॥ ५९ ॥

अत्यन्तमृदुसन्दर्भः शृङ्गारकरुणौ रसौ ॥

वर्णयेते यत्र धीमद्भिः शौशिकीवृत्तिरिष्यते ॥ १६० ॥

वृषभनृपतिकायः दान्तसूराशुहारी ।

मृदुललिततनूना लोचनं कामिनीनाम् ॥

स्यलमृदुलमगोजे साग्गन्ध किरद्भिः ।

सुरधरणिधरो वा मन्वभौ हेमकान्ति ॥ ६१ ॥

वर्णयेत गैर्द्वीभर्तुः रत्नं यत्र कवीश्वरे ॥

अतिप्रौढैस्तु मन्दर्भैर्भवेद्धारभटी यथा ॥ ६२ ॥

मूर्जच्छात्रविविच्छिदारुडनलज्वालौघमावर्षणा ।

मूर्जन्वटग विषट्ठनोद्गपलमत्स्फारम्फुल्लिङ्गवज्रे ॥

गर्जनंघनिभेरुद्धवपुषा धीमज्जयेन द्विप ।

दिच्छलाक्ता सवदधजालकालिना भूनाघर्जाणि व्यधु ॥ ६३ ॥

ईषत्प्रौढः निरूप्येत यत्र वीरभयानको ॥

अनतिप्रौढसन्दर्भात्सात्वतीवृत्तिरुच्यते ॥ ६४ ॥

विश्वलाणममर्थजैतूनिधिपप्रस्थानभेरिध्वनि ।

श्रुत्वा घोरमहाशनीयितममी प्रत्यर्थिनः पार्थिवाः ॥

सन्त्रासज्वरपूर्णकर्णविधिराः शीघ्रं गताश्चक्रमृ- ।

चेजोदुन्दुभिनादवाडवमहानिर्घोषमप्यम्बुविम् ॥ ६५ ॥

हास्यशान्ताद्भुता ईपत्सुकुमारा निरूपिताः ॥

यत्रेपत्सुकुमारेण सन्दर्भेण हि भारती ॥ ६६ ॥

त्वं शुद्धात्मा शरीरं सकलमलयुतं त्वं सदानन्दमूर्ति- ।

देहो दुःखैकगेहं त्वमसि सकलवित्कायमज्ञानपुञ्जम् ॥

त्वं नित्यश्रीनिवासः क्षणरुचिसदृशाशाश्रुतैकाग्रमहं ।

मा गा जीवात्र रागं वपुषि मज निजानन्दसौख्योदयं त्वम् ॥ ६७ ॥

मध्यमारभटी मध्यकौशिकी द्वे इमे पुनः ॥

वृची रसेषु सर्वेषु स्यातां सापारणे मते ॥ ६८ ॥

अनतिप्रौढसन्दर्भो मृदुलार्थेऽपि मध्यमा ॥

कौशिकी विपरीताऽतो मध्यमारभटी यथा ॥ ६९ ॥

ईपत्प्रौढरचना अतिमुकुमारयोः शृङ्गारकरुणयोर्न दुष्यति किन्त्वतिकठि-

रचना मध्यमारभटी ॥ अतिप्रौढयोरपि रौद्रवीमत्सयोरल्पमुकुमारसन्द-

न दुष्यति । किन्त्वतिमृदुरचना विरुध्यते ॥ मध्यमकौशिकी यथा—

सर्लासमायां चतुरत्रकेऽथै । चुचुम्ब सरशितुमादृतस्य ॥

हयस्य याच्त्रा कपटेन कामी । मुहुर्मुहुः स्मेरमुक्षी कपोले १७

मध्यमारभटी यथा—

यस्यानिधाराविनिपातमीना- । स्यजन्तु पञ्चाकरसङ्गमानि ॥

निगुक्तवन्त द्रिळ राजहमाः । स्वमुत्तराशाश्रितमानसं च ॥ ७१ ॥

एवं रसेषु सर्वत्रोदाहार्यम् ॥ वैदर्भाभिभृतिरीनामार्थविशेषनिरपेक्षत्वे-

शब्दगुणाश्रयानां केवद्रचनामीकुमार्यमीदृशमाश्रमाचरत्तान् कौशिकया

दिवृत्तिभ्यो भेदः । अमंगुक्तदोमलाशरवन्धोऽनियुक्तुमारमन्दर्भ उच्यते ।

परवशरविद्वटपन्थरवमनिप्रौढत्वम् ॥ संयुक्तगुणुमारवर्णरवमीपन्मृदुरम् ।

हृत्प्रौढत्वमभिरुद्रमन्दमं परवर्णना ॥ शोभाभाद—

शोभा तित्थोऽपि चेदोपो गुणयुक्त्या निषिध्यते ॥

दृया निन्दनि संसारं यत्र यत्नी प्रपूजयते ॥ ७२ ॥

तित्थोऽपि संसारस्य दोषो भरतेशमनूजागुणसर्कार्त्तनेन निषिध्यते ॥

गौणगौणास्फुटत्वम्यो ध्यंम्यार्धम्य निगद्यते ॥

ध्यास्य तु विगोपोऽयं तेषा मध्यो वरोऽपरः ॥ ७३ ॥

ध्यास्यस्तुल्यत्वेन मध्यमकाल्य गुणीमृतव्यंग्यमित्युच्यते ॥ प्राधान्ये
उत्तरं ध्यानं ध्यनिरितीष्यते ॥ अस्फुटत्वे अधम तत् चित्रमिति निरू-
प्यते ॥ तथादि ।

परगुणधूम्रानितां नरोद्गा- । मालोकमाने निधिषे सुर्षाठे ॥

विद्ययशोपरवनीधरैस्त- । त्कार्य व्यधायि प्रमदोऽस्य येन ॥ ७४ ॥

उपरान्यानिषेकस्य भरतेशिनोऽप्रेऽयानिदानां शरणाधिनां स्वोचितकार्पण्य-
वचनं प्रगमनादिक व्यंग्य तत्कार्य व्यधायीति वाच्यादतिशयामावेन
गुणीमृतव्यंग्यत्वम् ॥

चन्द्रम्य निष्कलम्याब्धेर्गाधम्य कुलभूभृताम् ॥

नी, किं कारणेनेति स्पष्टधर्या विरचिता ॥ ७५ ॥

चकिमश्चन्द्रानिशाधि मकलकटापूर्णत्वमम्बु प्रतिशाधि गार्भार्थि कुटाचला-
तिशाधि समुत्तुगन्ध च व्यङ्ग्येन ॥ कृतानिधिजलनिधिवुलाचलनिर्मा-
पसम्भ्रमानिशाधिनश्चकिनिर्माणविनर सरसम्भर्षाति व्यङ्ग्येन ॥ चित्र
शब्दाधोभयभेदेन त्रिधा यथा—

किं मर्नाप्यभिनज भं कर्तरो दुष्कर्मगर्भरण ।

किं तु खञ्जलनावलीविलसितैर्नीलेहि देहश्चिगम् ॥

किं गजंयमतुर्यैभग्वरव नाकर्णयतिर्णय ।

येनाथ न जडाति मोहविहिता निद्राममन्दा जन ॥ ७६ ॥

अर्थचित्र यथा—

निपीड्य श्शीमपहृत्य चक्रिरे । ठकाः स्वकं जीवनमात्रशेषकम् ॥
 वर्षादिमायान्त्यपहर्तुमित्थगा- । दपांनिधिर्वेषधुमूर्तिभिर्न तु ॥ ७७ ॥
 वन्माभिषेकाय क्षीरानयनार्थं सुरेष्वगच्छत्सु सत्सु वारिधिरेवममृत ॥
 अरिष्टहर्म्यस्य सवज्ञवेदे- । बालाङ्गनीलसुतिपूरितस्य ॥
 मध्ये विरेजुर्नवर्दापमाला । माला मर्गानामिव वारिराशेः ॥ ७८ ॥
 अनुप्रासोपमाभ्यामुभयाचित्रता ॥ घ्वनिविशेषं न ह्रमो विस्तरस्तत् ॥
 संयोगादिभिरनेकार्थवाचकः शब्दोऽभिधामूलः अवाच्यं व्यनक्तीति व्यञ्ज-
 नविशेष उच्यते ॥

संयोगोऽर्थविरोधिते प्रकरणं स्यात् विप्रयोगौचित्ये ।
 सामर्थ्यं स्वरसाहचर्यपरशब्दाभ्यर्णताव्यक्तयः ॥
 देशो लिङ्गमतोऽपि काल इह चेष्टायाः कर्तव्या मताः ।
 शब्दार्थेष्वनवाच्छिदे स्फुटविशेषस्य स्मृतेर्हेतवः ॥ ७९ ॥
 मदम्भोलिर्हरिर्मान्तित्यस्यसंयोगतः सुरेद् ॥
 स म्याद्वादे त्रिन मेव्य इत्यर्थाद्दार्हनी मतिः ॥ १८० ॥
 हरिः पद्मविरोधीर्ना विरोधाच्चन्द्रमा मतः ॥
 मा वेत्ति देव इत्युक्ते प्रस्तुतान्मत्स्यता गतिः ॥ ८१ ॥
 अश्विर्हरिरित्यस्माद्योगात्कृष्ण प्रतीयते ॥
 औचित्यात्त्रिनोऽप्याद् इति सम्मुच्यता गतिः ॥ ८२ ॥
 कोट्टियो रीति चेत्युक्तिमामध्यान्मनुमासधीः ॥
 वेदे स्वरोप काव्येऽर्थार्थानं चेति कुट्टयः ॥ ८३ ॥
 साहचर्येण कृष्णः स्यात्मीरिमाश्वयोरिति ॥
 राज्ञा सम्योऽग्नि इत्यस्य शब्दमातिष्यतो विधी ॥ ८४ ॥
 अमान्निव्रतिरिति व्यक्त्या सुहरो निधयो मतः ॥
 अमान्निव्र इति व्यक्त्या एषंनष्टलनिधयः ॥ ८५ ॥
 देतोऽत्र भक्ति पेष्युक्ते देसादवनिरसृतिः ॥
 अंगत्रो मानकेतुः स्तुतिरिति त्रिणात्परसृतिः ॥ ८६ ॥

वानिति वचनात् ॥

यदुक्तमप्रसिद्धार्थे तद्दुर्दार्थमिदं यथा ॥

मित्रोदयोऽञ्जसद्घातं विकासयति सर्वतः ॥ ९६ ॥

मित्रशब्दः सुहृदर्थे प्रसिद्धः सूर्ये दुप्यति ॥

विपरीतार्थधीकारि यद्विरुद्धाशयं यथा ॥

मूलोपहृदादीसः प्रथमौ तीर्थेऽहजिनः ॥ ९७ ॥

मूतानां जीवानां लोपं करोतीति विरुद्धार्थमतिकृतम् ॥

यत्प्रामरप्रयोगे तु प्रसिद्धं ग्राम्यमिष्यते ॥

योपितो गल्लमालोक्य दर्पणं स्मरति स्म सः ॥ ९८ ॥

गल्लशब्दस्य कपोलवाचकतया ग्राम्यप्रयोगः ॥

यत्रार्थनिधयो दूरदूरः क्लिष्टमिदं यथा ॥

जिनो राल्वाद्दवरापीडममुत्पत्तिस्थलोद्भवाम् ॥ ९९ ॥

हृश्वरस्यापीडचन्द्रममुत्पत्तिस्थल ममुद्रस्तत्र जाना लक्ष्मीमित्यतिदूरत्वम् ॥

कविभिर्ज्ञेयं प्रयुक्तं नदप्रयुक्तं मतं यथा ॥

प्रमाणा पुण्या. गर्व स्याद्वादन्यायसेदिन ॥ २०० ॥

प्रमाणा इति कविप्रयोगाभावः ॥

अर्थमदिशुभकारि स्यात्तन्मार्गदग्धमिदं यथा ॥

जायते नितरा क्रीडा नितम्बेषु मदीभृताम् ॥ १ ॥

राज्ञी स्वर्गीयवर्षनेषु क्रीडा वा अहोऽस्विद्विरीणा सानुन्विनि संशयार्

जुगुप्साऽमञ्जलवर्षाऽर्थाऽहृदभीलक विधा ॥

मोक्ष उन्मार्गोऽस्तत्र कृतान्तस्य महात्रिकः ॥ २ ॥

अर्थमदिशुभकारिः शाश्वतत्वर महानत्रिमुनि ॥ पशुं अथ उन्मार्ग इत्यत्र

अर्थमदिशुभकारिः शशुमुष्मा ॥ कृतान्तस्य तन्त्र इत्यत्र यमार्थमिदमर्थान्तरमात्रस्य

महात्रिक इति पृथक्शाश्वरे विक्रमिति सर्वत्रिषीः ॥

शशुं शशुं प्रसिद्धं तदर्थमदिदं यथा ॥

यदुक्तम् इत्यर्थानां प्रयुक्तत्वं एतौ निर्धारः ॥ ३ ॥

विश्रान्तिभ्रंशनं यत्र यतिभ्रष्टमिदं यथा ॥
 जिनेश्वरदयुग्मं वन्दे मक्तिभरसन्नतः ॥ १३ ॥
 शब्दो वाऽर्थोऽक्रमो यत्र क्रमभ्रष्टमिदं यथा ॥
 सुप्त्वा स्नात्वा गुरुं नत्वा जिनं कथित्प्रवन्दते ॥ १४ ॥

पर्याक्रमः ॥

गम्भीरिमोलतिद्वन्द्वे ममो मेरुदधी अपि ॥

शाब्दोऽक्रमः । गम्भीरत्वे उदधिरौलजत्वे मेहरिति शब्दक्रमामवात् ॥
 गम्भीरिमौनत्यथोमेरुदधी इति यथौचित्यमर्थान्वये सिद्धे अर्थविरोधो न
 छिन्नु शाब्द एव क्रमभंगः ॥

क्रियापदेन हीनं यदक्षरिं मतं यथा ॥

मीतानरीत्रयांगेसः पश्लण्डपरिरक्षकः ॥ १५ ॥

अनद्धशब्दशक्तयं यच्छब्दहीनमिदं यथा ॥

सुखं संगच्छते नात्र विषयान्ध्याच्छुनप्रतः ॥ १६ ॥

सुखं न संगच्छते इति पदद्वयनयोगे दोषनिश्चयाद्वाक्यशेष एव न
 पदशेषः ॥ सम्पूर्वस्य गन्धानोरात्मनेपदत्वे कर्मकारस्थामद्वयनीयमा-
 नवात् ॥

अनन्वयमिदोक्त यत्तत्प्रवन्धच्युतं यथा ॥

पीठं शिवा घटो राजा प्रनाथो भूमिरन्धकः ॥ १७ ॥

बन्धज्य यत्र यथोक्त वाच्यच्युतमिदं यथा ॥

मनं ज्ञानितमस्माकं दुधेष्टावशवर्तिनाम् ॥ १८ ॥

दुधेष्टावशवर्तिनामर्पिणि अतिशब्दे बन्धज्ये नोक्तः ॥

मन्थ्यमासो विस्वो वा मन्थिच्युतमिदं यथा ॥

सिद्धा इह अष्टश स्तां पशु स्वैष्टमुपे त्रिनः ॥ १९ ॥

सुसमर्थो हर्षवन्वदित्यर्थे श्लेष इति मन्थिविस्वता ॥

निचोऽन्वये विमतीनां कर्तुं व्याहृतिमिष्यते ॥

पुरोक्कन्ददूतं परतन्त्रिदशाननमादिषुः ॥ २० ॥

न्यूनं यत्रोपमानं तन्न्यूनोपममिदं यथा ॥

स्त्रीबाहुनसर्पाडोऽरिर्वने कण्टकगेदवान् ॥ २९ ॥

स्ववध्वा बाहुभ्यां नक्षैः सम्पीडितश्चाकेणोऽरिः तद्भयादराप्ये कण्टकैः पीड्यत
इत्यत्र नक्षस्थाने कण्टकवचन बाहुस्थाने किमपि नोक्तमिति न्यूनोपमात्वम् ॥

उपमानाधिकत्वं तदधिकोपमकं यथा ॥

म्लानान्नाऽग्निवर्ष्राप्ते म्लानाऽञ्जोत्पलसिन्धुवत् ॥ २३० ॥

म्लानवक्त्रायाश्चक्रिरिपुयोपितः उपमाभूतायां नद्यां म्लानाञ्जमात्रं वक्तव्यं
म्लानोत्पलमित्याधिकम् ॥

वाक्येऽधिकपदानि स्युर्यत्राधिकपदं यथा ॥

धर्मं प्रणयति प्राज्यं धर्मराजस्तथागतः ॥ ३१ ॥

लिङ्गोक्तिं चोपमाभिन्ने भिन्नलिङ्गोक्तिकद्वयम् ॥

मनो गम्भीरमब्धिर्वा हारस्ते निर्झरा इव ॥ ३२ ॥

समाप्तपुनराचं स्यात्पमाप्तम्बीकृतिः पुनः ॥

बहुदुःखास्पदेऽरण्ये तिष्ठाम् कृमभङ्गुके ॥ ३३ ॥

बहुदुःखास्पदेऽरण्ये तिष्ठाम् इति समाप्त्य कृमभङ्गुके इति पुनः स्वीकारात् ॥

क्रियान्वयो न सम्पूर्णो यत्रापूर्णाभिदं यथा ॥

श्वभ्रेऽसाकं स्थितिः कूरैः सखान्पश्यन् जिनः क्षितः ॥ ३४ ॥

नारककूरवान्धवान् नरकवासानस्मान्पश्यन्निति वक्तुमिष्टौ न सम्पूर्णः ॥

एकापव्यर्थभिन्नाऽक्रमपरुपगतालंकृतीन्यप्रसिद्ध- ।

साहृदयं हेतुदून्यं विरसमहचरभ्रष्टके संशयाब्जम् ॥

अश्लीलं चातिमात्रं विसदृशसमताहीनसामान्यसाम्ये ।

लोकाद्युक्त्या विरुद्धं स्युरिति कविमतेऽष्टादशैतेऽर्थदोषाः ॥ ३५ ॥

अभिन्नार्थकमुक्तेन यदेकार्थमिदं यथा ॥

तुष्टः पीनस्तनीं दृष्ट्वा हृष्टो वीक्ष्य पृथुस्तनीम् ॥ ३६ ॥

वाक्प्रार्थरहितं यच्चदपार्थमिह तद्यथा ॥

दाराः के मेरुरुजुंगो नद्यः शुक्रास्तु के गजाः ॥ ३७ ॥

अनेकेषां पदानां तु यत्रैकपदवत्कुटम् ॥

भासमानत्वमाख्यातः श्लेषाख्यः कविनागुणः ॥ २७० ॥

अशरणमशुभमनित्यं दुःसमनात्मानमायसामिं भयम् ।

मोक्षस्ताद्विपरीतात्मेति ध्यायन्तु सामयिके ॥ ७१ ॥

अत्र पठनसमये बहूनां पदानामेकपदवदवभासनं न तु पदच्छेदकरण-
कालादौ ॥

भावतो वर्तते वाक्यं यत्र तद्भाषिकं यथा ॥

तावदर्धपदत्वं यत् सम्मितत्वगुणो यथा ॥ ७२ ॥

श्लेषादिगुणानां मध्ये केषांचिदोपपरिहारद्वारेण गुणत्वम् ॥ केषांचित्तु स्वत-
एवोत्कर्षवर्जित्वेन गुणत्वम् ॥ तत्र ये स्वत एव चाहत्वानि शयहेतवः
सन्ति ते गुणाः ॥ सो गुणः कस्य दोषस्य परिहाराय प्रभवतोत्सुक्ते तत्त
तत्र गुणलक्षणमनिपादनप्रस्तावे निगद्यते ॥ भावत्वयोजनमस्ति तावत्प्रयो-
जनपदवत्त्वं सम्मितत्वं न्यूनाधिकपदपरिहाराय तत् ॥

तत्त नाथ रथंगेन विनीतानगरीपते ॥

लवणाम्बुधिमैतं त्वं पश्य पश्य महामते ॥ ७३ ॥

अत्र मीतिस्वरूपभाववशात्तात् नाथेति वाक्यश्रुतिः ॥

यावन्ति जिनचैत्वानि विपन्ते भुवनप्रये ॥

तावन्ति सतनं भवत्या त्रिःपरीत्य नमाम्यहम् ॥ ७४ ॥

रचनाया अवैषम्यभणनं समता यथा ॥

मक्रान्तिशेषभङ्गस्य परिहाराय सा मता ॥ ७५ ॥

अवनितकानानां कृत्रिमाहृत्रिमाणां ।

बनभवनगतानां दिव्यवैमानिकानाम् ॥

इह मनुजकृतानां देवराजार्थिनानां ।

जिनवरानिलशानां भावतोऽहं स्मरामि ॥ ७६ ॥

अत्र पादचतुष्टयेऽपि तुल्यवत्प्रभनात्मकत्वम् ॥

पतत्प्रकर्षदोषस्य हानये रीतिरुच्यते ॥ ७७ ॥

चन्द्रस्य निष्कलस्याश्रेर्गोदस्य कुलमूढनाम् ॥

नीचैः किं करणेनेति घृष्टश्री विरिधिना ॥ ७८ ॥

मुस्याद्यतिरिक्तः प्रतीयमानो व्यङ्ग्यो ध्यनिः ॥

स्रमस्तदुपटच्छन्नजगदुद्योतहेतवे ॥

जिनेन्द्रांगुमते तन्वत्प्रभामामारभासिने ॥ ७९ ॥

भाणितिर्या विदग्धानामसावुक्तिरितीव्यते ॥

अश्लेषपरिहाराय स्वीक्रियेताव साऽपि च ॥ २८० ॥

राज्ञस्ते कमलासक्तिश्चित्रवृषेः समीक्षिता ॥

भा स्वकाऽपि त्वया चारुकुमुद्रामासनं कृतम् ॥ ८१ ॥

पाठकालेऽपि वाक्येऽपि भिन्नभिन्नपदत्वतः ॥

यत्प्रतीयेत तत्प्रोक्त माभुर्य विदुषा यथा ॥ ८२ ॥

दानं ज्ञानधनाय दत्तमसकृत्पात्राय सद्वृत्तये ।

चीर्णान्युग्रनपासि तेन मुचिर पूजाश्च बह्व्यः कृताः ॥

शीलना निचयः सहामलगुणैः सर्व समासादितो ॥

दृष्टस्त्व जिन येन दृष्टिमुभग श्रद्धापरेण क्षणम् ॥ ८३ ॥

वर्णकोमलता सानुत्वारत्व मुकुमारता ॥

हान्यै श्रुतिकटुत्वस्य दोषस्य कथिता च सा ॥ ८४ ॥

चन्द्रप्रभं चन्द्रमरीचिगौरं । चन्द्रं द्विर्तायं जगतीव कान्तम् ॥

चन्द्रेऽभिवन्द्यं महतामृषीन्द्र । जिनं जितस्वान्तकपायबन्धनम् ८५

स्वरारोहावरोहौ द्वौ रम्यौ यत्र गतिर्यथा ॥

आरोप्यतेऽन्यधर्मोऽन्यत्र समाधिर्यथा पुनः ॥ ८६ ॥

सारा वाणी पुरुजिनपतेर्नाकिनाभाभिपूज्या ।

हीना दोषैरुनययुता मोक्षमार्गावमासा ॥

चञ्चच्छर्मप्रकटनमयप्रस्फुरच्छुद्धमुक्ति ।

तत्त्वज्ञप्तिं नयतु सकलं भव्यवृन्दं विगर्वम् ॥ ८७ ॥

पूर्वाद्धे दीर्घाक्षरप्रचुरतात् स्वरस्वारोहः अपरार्थे षड्स्वाक्षरत्वेन स्वर-
स्वारोहः ॥

कीर्तिः पल्लविता लोके सुतस्य वृषभेक्षिनः ॥

मानो म्लानो द्विषां लोके तदाज्ञाया विरोधिनाम् ॥ ८८ ॥

रचनात्पुष्पलत्वं यत्कव्ये सा कान्तिरिष्यते ॥

भ्राम्यदोपनिरासाय स्वीकृता मा पुनर्यथा ॥ ८९ ॥

जयति भगवान्हेमाम्भोजप्रचारविनृग्भिना- ।

वमरमुकुटच्छायोद्गीर्णप्रभापरिचुम्बितौ ॥

कद्रुपहृदया मानोद्भ्रान्ताः परस्परैरिषो ।

विगतकद्रुपाः पादौ यस्य प्रपद्य विनाश्वमुः ॥ २९० ॥

हृदयन्धत्वमौर्जित्यं विसन्धिविनिवृत्तये ॥

वन्दारुन्दपरिपट्विल्लेखिताक्ष- ।

वृन्दारकेश्वरकिरीटतटापर्कार्णं ॥

मन्दारपुष्पनिवहैरिदितोषदार ।

वन्दामहे जिनपते पदपद्मयुग्मम् ॥ ९१ ॥

वारयान्तगनेरशत्राशत्र सम्पूर्णराक्षयता ॥

अर्धव्यक्तिगुण सोऽथ सोऽनुष्ठार्थनिवृत्तये ॥ ९२ ॥

जयति जगदीशमन्त्रकर्मगङ्गिस्वकलापकल्पितार्पविधि ॥

जिनचरणकमलदमल गणधरगणनीयनगरभेगरवम् ॥ ९३ ॥

बिकटाक्षरबन्धस्य यत्रौदार्यं मत यथा ॥

दोषान्धौधन ताभ्यवर्तकतया प्रच्छाद्य गच्छन्वय ।

साद्धं तेमाहमा हृते यदि गुरु पश्चात्तरोत्यप किम् ॥

तस्मान्मे न मुक्त्युक्त्युक्त्यनन्तत्वा तप्येभ्य स्फुट ।

भूते यस्सतत सर्वाश्च निपुण सोऽथ स्वत महुर ॥ ९४ ॥

पदानामर्थचारःप्रत्यादवपदान्तरे ॥

भित्तिवार्ता यदादानं दर्शयत्यं हृते यथा ॥ ९५ ॥

इति वाग्मटोक्तिरपीष्टा ॥

श्रीश्रीनायतनं महीकुलगृहं श्रीनिप्रमोदास्पदं ॥

वाग्देवीरतिकेतनं जयरमाश्रीशानिगानं महत् ॥

स स्यात्सर्वमहोत्सवैकमननं यः प्रार्थितार्थप्रदं ।

प्रातः पश्यति कल्पपादपदलच्छायं जिनांनिद्वयम् ॥ ९६ ॥

श्रियो लक्ष्म्या विलासगृहं स प्रातः जिनपदयुगं दृष्ट्वा स्याद्भवेत् भवितुमर्ह-
तीत्यर्थः ॥ स्वादित्यत्र तृष्यप् चार्ह इत्यनेन लेट् ॥

शब्दार्थयोः प्रसिद्धत्वं श्रुतित्यर्थापेक्षाम् ॥

प्रसादः क्लिष्टदोषस्य परिहाराय स स्मृतः ॥ ९७ ॥

यस्य विज्ञानकोणस्थौ लोकालोकावणूपमौ ॥

तस्मै वीरजिनेन्द्राय नमस्तत्पदलब्धये ॥ ९८ ॥

शब्दानां गूढसञ्जल्परूपता सौक्ष्म्यमिष्यते ॥

समासबहुलत्वं स्यादोजोगुण इह स्फुटः ॥ ९९ ॥

गृथीञ्चपूजनमः कर्मण्यत्र वृत्ता न कर्तारि ॥

जिने जिज्ञाभिदः कर्तयेवं कर्मणि नो मताः ॥ ३०० ॥

जिनो नूयते श्रीयते पूज्यते नम्यते स्तवनीयः आश्रयणीयः पूजनीयो
नमनीय एव न तु स पुनरन्यं नुवति श्रयति पूजयति नमतीति । नयति
तत्त्वमुपदिशति जानाति भिनत्ति कर्माद्रिमिति गूढमन्तःसञ्जल्पनस्वरूप-
त्वेन सौक्ष्म्यम् ॥

जयति जगदीशमस्तकमणिकिरणकलापकल्पितार्थविधि ॥

जिनचरणकमलयुगलं गणधरगणनीयनखरकेसरकम् ॥ १ ॥

समर्थनार्थमुक्तार्थप्रपञ्चोक्तिस्तु विस्तरः ॥

अभिपेक्षुं पुरुं द्रष्टुमिन्द्र एकः क्षमो जिनम् ॥

यद्वाहवः सहस्रं यन्नेत्राण्यपि महोत्सवे ॥ २ ॥

तिडां मुपां परिज्ञानं सौगब्दचं कथितं यथा ॥

च्युतसंस्कारहान्यर्थं तदिदं स्वीकृतं पुनः ॥ ३ ॥

वर्षीनां गणकानां च वादिनां वाचिनामपि ॥

यथाः स्यान्ममर्षीयं गृहीतं श्रुतागर्णादपि ॥ ४ ॥

परिचर्तनमन्दर्भो गणकः कृत्विमोदकः ॥

वादी विप्रववागृणयोर्भां तु जगत्जनः ॥ ५ ॥

उत्तमैः परिपाकः सा भौदिरिगुत्तरे यथा ॥

वद्वेदोर्विषयो विवेः शुभलगा भाभो. गुनेजोगला ।

हेमाद्रेः भनिविषने गृणगणः स्यात्भुवोषं. श्रुत् ॥

गाभीर्यं जलभेर्विषोर्विलसने चिन्तागर्भेदिगमे ।

जेनधीव स्यात्गणः समस्तभोःपेव लक्ष्यो विधीः ॥ ६ ॥

यदानि यत्र शुभ्यते स्यात्पमानविशेषी ॥

उदात्ता गता सा आनुधिताभेदतागवे ॥ ७ ॥

पट्टन्दिशु चार्वाणी अन्वयापरसामय ॥

विनमद्गुपसंपदं निर्धिसाम्यानगाधनी ॥ ८ ॥

उदात्ताः च भौर्गोऽन्तर्भेवति साम्यतासंप्रसगा ॥

आर्तः पियतर. मोत्. भेमानित्युत्तरे यथा ॥

प्राग्गण अ दोषस्य परिहास्य ॥ ९ ॥

वारप्ये र्वापि भीरता र्वापि समस्तव्यगुत्तमस्य र्वादि ।

सागाभ्ये र्वापि आर्धता र्वापि र्वादि र्वादि र्वादि र्वादि ।

गाभीर्ये र्वापि साक्षता र्वापि यदाय वागुत्तमस्य र्वादि ।

हेम र्वादि र्वादि अत्र भुद् भुदिति र्वादि र्वादि र्वादि र्वादि । ११० ।

वाग्गण र्वादि र्वादि र्वादि र्वादि र्वादि ।

गुत्तमस्य र्वादि र्वादि र्वादि र्वादि र्वादि ।

नेवा र्वादि र्वादि र्वादि र्वादि र्वादि । ११ ।

इति शुभकलाय ॥

वाग्गुर् र्वादि र्वादि र्वादि र्वादि र्वादि र्वादि ।

नेनेनेनेने र्वादि र्वादि र्वादि र्वादि र्वादि ।

त्यागो लोहानुगगो मनिस्तुलना मन्त्रावेदिता च ।

स्वैर्य शान्तार्थगूक्तिर्यप इति च गुणा नेतृगाप्यगाम्ने ॥ १२ ॥

नायकस्तद्रूपोपेतः स चतुर्धा प्रभाष्यते ॥

उदात्तलिनी शान्तेःकर्ता धर्मोऽपिपूर्वका ॥ १३ ॥

दयादुरनदृष्टार क्षमावानविक्रयन ॥

महामत्त्वोऽनिगम्भागे धर्मोऽपि यथा ॥ १४ ॥

तान्मेच्छान्विहितागमोऽपि नमय प्रागे मत्तं व्रंजयेत् ।

त्यात्तश्रीकृष्णः सुरेशहरिदाशब्धिन्वदेवानां ॥

ध्यायन्नप्यनहंकृतिः मन्त्रदिग्भूमीशूच्यात्रिभू ।

श्रीपंचास्यपराक्रमो न विहृतिं सर्वत्र सोऽपिर्धृत् ॥ १५ ॥

कलासक्तः सुखी मन्त्रिममार्पितनिजक्रिय ॥

भोगी मृदुरचिन्तो यः स धीरललितो यथा ॥ १६ ॥

गवाक्षसंलम्बितपादयुग्म- । प्रवेदिनात्मस्वितिरुद्धहृष्ये ॥

चिकीड राजा परिरम्मचारु- । कटाक्षगीनादिभिरङ्गनामि ॥ १७ ॥

कलामार्दवसौभाम्यविलामी च शुचिः सुखी ॥

रसिकः सुप्रसन्नो यो धीरशान्तो मनो यथा ॥ १८ ॥

क्रान्तास्वपन्नयनद्युतिनालजाल- ।

सर्पायमानतनुभं पुरि पर्यटन्म ॥

सौधस्थिताऽपि वनिता नवद्वामदेव ।

बाहू प्रसारयति तं परिरञ्जुकामा ॥ १९ ॥

चपलो वक्षको दसश्चण्डो मात्मर्यमग्नि ॥

विकल्पनो ह्यसौ नेता मतो धीरोद्धतो यथा ॥ २० ॥

भ्रमेभ्योऽजनि राहुरप्यपि विधुः काश्येतरद्वन्द्वग- ।

सूर्यः शून्यपदं गतश्च रिपवः संशेरते गच्छरे ॥

सर्वेष्वपि रसेषुक्ता नायकास्ते चतुर्विधाः ॥

प्रत्येकं तेषु शृङ्गारे चत्वारो भाषिना बुधैः ॥ २२ ॥

दक्षिणः शठघृष्टानुकूलश्चेति भाषिताः ॥

दक्षिणो बहुसाम्यः स्याद्गूढविपीतिकृच्छठः ॥

व्यकाया गतभीर्घृष्टस्वेकार्थानोऽनुकूलकः ॥ २३ ॥

बद्धीषु नायिकामु अवैपम्येण रोदानुवर्ती दक्षिणः ॥ नायिकामात्रज्ञाताऽप्रीति-
कारी शठः । नक्षत्रतादिना व्यक्तापराधो घष्टः ॥ नायिकायां एकस्यां विशेष-
पानुरकोऽनुकूलः ॥

मत्कीडागृहवशसतिरबधूः स्वमेऽपि मास्तामिति ।

श्रीकान्ता सकलार्थसाधनपटौ बाहौ च वीरोन्दिरा ॥

ब्रह्मी चोद्दपमुखे कृतादरतया जागति सा देव्यपि ।

तत्रवेच्छुरिति प्रबुध्य निधिपोऽथाद्वित्रिनाडीर्विधिः ॥ २४ ॥

कार्थानूपुरकिङ्किणीमणिरवं ध्रुत्वाऽन्यरान्तागतं ।

गाढाश्लेषमहासुधीकृतभुजग्रन्थिः शठायासि भोः ॥

साक्षात्तन्मनसो गतं मम सखी दृष्टातवत्यागता ।

त्वन्माधुर्यवचोभ्रमा मम पुरस्तां श्लापते सादरात् ॥ २५ ॥

तस्याध्वारुरते रदक्षतमहामुद्राङ्कितं स्वाधरं ।

धूर्तं च्छादयसे किमग्निमनव्याजेन मे रुद्धितः ॥

इत्युक्तेन मया कचास्ति तदिनि व्यामार्थुमिच्छावता ।

गाढाश्लिष्टतनुः सुविम्बृतवती तच्छर्मरोभायिता ॥ २६ ॥

मुखं त्वमसि चेदस्ति विश्वेन्द्रियमनुद्धवम् ॥

अन्याङ्गनाकटाशादीननिच्छोमम सुप्रिये ॥ २७ ॥

धीरोदात्तादिनेतृणामिति भेदान्मु पांडश ॥

परमध्यावरत्वेन त्रित्वभेष्येय बाधितम् ॥ २८ ॥

नायका भेदतस्मष्टचत्वारिंशदित्तिरिता ॥

विष्पको विष्टः पीठमर्त्री नेतृसहायकाः ॥ २९ ॥

नेतुर्विदूषको हासकारी चारुप्रसङ्गतः ॥
 नायकस्वान्तरागानुकूलविधौ विटो मतः ॥ ३३० ॥
 मनागूनगुणो नेतुः कार्ये दक्षोऽन्तिमो मतः ॥
 लुब्धधीरोद्धतस्तब्धाः पापिष्ठाः प्रतिनायकाः ॥ ३१ ॥
 सत्वजा यौवने पुंसां शोभाद्या ह्यष्टधा गुणाः ॥
 गान्भीर्यं स्थैर्यमाधुर्यं तेजः शोभाविलासनम् ॥ ३२ ॥
 औदार्यं ललितं चेति तेषां लक्षणमुच्यते ॥
 गान्भीर्यं या प्रभावेनाऽविकृतिः क्षोभणेऽपि च ॥
 फार्मादचलनं स्थैर्यं विघ्ने महति सत्यपि ॥ ३३ ॥
 माधुर्यं तर्कणं सूक्ष्मकलासङ्घयगोचरम् ॥
 प्राणनाशेऽपि धिकाराक्षमत्वं तेज उच्यते ॥ ३४ ॥
 शोभायां शौर्यदक्षत्वे स्पर्धा नीचैर्वृणाऽधिकैः ॥
 विलासो सस्मितोक्तिस्सधैर्या गतिः प्रसन्नदृक् ॥ ३५ ॥
 औदार्यं स्वपरेषु स्यादानाम्युपगमाधिकम् ॥
 ललितं मृदु शृङ्गाराकृतौ सहजचेष्टनम् ॥ ३६ ॥
 स्वीयेतरा च सामान्या नायिका तद्रुणा त्रिधा ॥
 सशीला सत्रया स्वीया प्रगुणा च सती यथा ॥ ३७ ॥
 व्रीटानतास्यामृजुचित्तवाणी । स्वशीलमालामितहाग्यष्टिम् ॥
 चभार वक्षम्युरुपट्टदेवी । लक्ष्मीमिव प्रेमकरा निधीशः ॥ ३८ ॥
 अन्योदा कन्यका चेति मान्या तु द्विविधा मता ॥
 सशृङ्गारमाऽन्योदा कन्यका नीरमा यथा ॥ ३९ ॥
 इति स्वैष्ट्यासवादे वनमाला मरानुग ॥
 दूत्या पत्न्यौ परोक्षे द्रागविक्षुद्राजमन्दिरम् ॥ ३४० ॥
 स्वाङ्गे समागम्य धवेन केन । कुमारि भाव्य यद् चेति मूढे ॥
 अधोमुर्मान्मूय धिनु पुरम्ना । हितेभ्य पादागुलिभिर्भुवं मा ॥४१॥
 सतिहाराः श्रेष्ठाशां देव नुरन्देव रजयेन् ॥

दातारं नायकं वेश्या सा तु साधारणा यथा ॥ ४२ ॥
 पद्मरागमणिजातरक्तिमा । स्फाटिकीय दृषदायताम्बका ॥
 जायते च गणिका यदा युता । येन रागसहिता तदैव च ॥४३॥
 मुग्धा मध्या भग्लोति स्वीया सा त्रिविधा मता ॥
 रते यामाऽल्पकृन्मुग्धा नवयौवनमन्मया ॥ ४४ ॥
 नवांकुरोद्भिन्नकुचां लतांगी । मुस्ताब्जलोलकचम्बरीकाम् ॥
 रतोररिक्कारमतिच्युतां तां । बहिः परं तुष्टिमितोऽनुगुह्य ॥ ४५ ॥
 मध्या गूढवयःकामा मोहितान्तरते यथा ॥
 केशान्गृहति लुम्बात मतिलिखत्यास्फालयत्यादरा- ।
 द्वक्षो ह्युग्राटे करं रदनसं व्यापारायत्यात्मनः ॥
 तन्याने रतचाटुकोटिमनुले भीनायके भोः सखि ।
 शापौस्तत्र शतं व्यथामि मया ज्ञानं न किञ्चित्तदा ॥ ४६ ॥
 अत्यन्तमुवयःकामा लीनेव प्रियवक्षसि ॥
 भग्लभा सुरतारम्भेऽप्यस्वाधीनमना यथा ॥ ४७ ॥
 गाढाश्लेषमलीनस्तनविसजयुगोद्भिन्नरागोद्भमाब्जा ।
 सान्द्रश्रेहातिरेकप्रगलितविरणत्काम्बिचमुध्रेणिवम्बा ॥
 मा माऽलं मेति दैन्यमलपितवदना किं मृता किं मुपुता ।
 काये किं मृप्रविष्टा मनसि सपुपिता वेति सा रंरमीति ॥ ४८ ॥
 मध्या श्रेया मता धीरा धीराधीरा तथेतरा ॥
 सागसं भेदयेद्धीरा सोत्पासानृजुवाग्यया ॥ ४९ ॥
 केतक्यानवकण्टकैर्गलमुखं म्यापाटितं हन्त हा ॥
 भस्वेदहृदमातपेन लवनं यातेन कीर्णाः कचा- ॥
 यातायातपरिभ्रमाद्गुरिदं ज्ञान्तं तथैवं त्वपि ।
 तावतिष्ठ च तिष्ठ मा विस गृहं धूल्यामरक्षाम्बका ॥ ५० ॥
 धीराधीरा मता साश्रुवक्त्रसोत्पासवान्यया ॥
 दयिते किं नाथ कान्ते जहिहि मयि रपं रोषतः किं कृतं ते

ममपेतो दन्दर्दीमि प्रियवद्वर कृतं हि त्वयाऽऽगो मयैव ॥
 यदि चैवंगोदिवि त्वं किमिति रुदितगत्वं नु द्यो मे प्रियोऽर्ज
 नदि दग्धा मे मनस्य रुदितगहन ना त्वं चमूर्गिगितेति ॥
 गलदधुदराहेण कटोरग्वचमा क्रुधा ॥

स्वेदयेन्मारगधं या म्यादधीरा च सा यया ॥ ५२ ॥

दन्ने.त्सां टगताधरासृतरम म्वेदच्युतास्यदुष्टि ।

गाढाश्लिष्टमुजोरुनामयुगठव्यामन्धनाशक्तिकन् ॥

नेत्रैरीक्षितुमक्षमा वयमसुं त्वं मुद्य मुद्यान्नि मोः ।

किं तेनाद्रिपता च मा खलवरो यायातु यायातु मः ॥ ५३ ॥

प्रगल्भाऽपि त्रिधा मय्यावदेव परिमापिता ॥

व्याजेनाद्या रतं त्मत्वा सागमं स्वेदयेद्यया ॥ ५४ ॥

कान्ताम्यर्षमथिता सा करधृतमुमनःकन्दुकानीतिदग्धा- ।

दाश्लेषं विघ्नयन्ती गलग्वलपितःदीनि चाल्यजेनेम्यः ॥

ताम्बूलं तालवृन्त मुकुरमपि मनाशाऽऽनयन्त्विन्युशातं ।

नीतिभ्यः क्षोषजाल मफलमकृत नं चानुरी स्वेदयन्ती ॥ ५५ ॥

दृष्ट्वा नं स्वण्डिने ष्ट कलहयति कुंभेद्यु केशप्रहं नो ।

दत्ते गण्ट मदाष्ट दिनगति न च मन्नुम्बितु भुममुञ्जः ॥

नीर्वाचित्तमने वा दिनगति न तनु श्लिन्वनोऽप्यबहृष्टा ।

शिक्षां तन्वीं भवेन्तु कुरत इति महाक्षोष एषोऽत्र नान्यः ॥५६॥

धीराधीरा प्रगल्भादि. सोत्पामाऽनृजुवाग्यथा—

अन्यान्यस्मरेता च भृङ्गुदिरिचना दृष्टिपात. प्रमादो ।

गाढाश्लेषोऽपि मौनं मणितमनुनयो यत्र रोमाञ्चवृद्धिः ॥

स्नेहोद्रेकोऽपि क्षोषो भवति ननु मदा तस्य धैरस्यमासी- ।

त्प्रेम्ण. पदवाच पादान्तग लुठसि तथाप्यस्ति मन्युः खलायाः ॥

अधीरा तु प्रगल्भादिस्तर्जवचाडयेद्यथा ॥

क्षोपादायान्तमुष्णधनितदधितया बाहुपाशेन बध्वा ।

वामागारं च नीत्वा परिजनपुरतः सूचयन्त्याऽपराधम् ॥
नातो भूयो दुरात्मन्निति मधुरगिरा संरुद्रत्या पदाभ्यां ।
मर्झारासिञ्जिताभ्यां हसति मुद्रमितस्ताडितो निडुतीद्धः ॥ ५८ ॥

मध्या तथा प्रगल्भा च भिदा ज्येष्ठाकनिष्ठयोः ॥
प्रत्येकं षड्विधा प्रोक्ता कामितोषकरी यथा ॥ ५९ ॥
फान्ते एकत्र मुग्धे त्वविदितचरमात्मेमहोऽभ्येत्य दृष्टे- ।
कस्या नेत्रेऽपिधायापिहितवरमहाकेलिदन्भेन चान्याम् ॥
ईषद्दीवाप्रभङ्गः पुलकितमुतन् रोमहर्षिं दधाना- ।
मन्तर्हासोरुगण्डां तरलतरदृश चुम्बति द्राक्च धूर्तः ॥ ६० ॥

अष्टावासामवस्थाः स्युः स्वार्थीनपतिकादयः ॥
स्वार्थीनपतिका वाससञ्जिका कलहान्तरा ॥ ६१ ॥
खण्डिता विप्रलब्धा तु तथा प्रोपितमर्तृका ॥
विरहोत्कण्ठिता चान्या तथान्या चाभिसारिका ॥ ६२ ॥
स्वार्थीनपतिकाऽऽसत्ताऽऽयत्तनाथा मता यथा ॥
याऽऽलंकृता प्रियागत्या यथा वासकसञ्जिका ॥ ६३ ॥
जरोजशेरेपमदेन तस्याः । कुतूहली ये मकरं लिलेख ॥
विभावयामास स भावयोनेः । स्थूलाप्रजाप्रन्मकरध्वजस्य ॥ ६४ ॥
काञ्चीमुनूपुरविसिञ्जितचित्तरम्या- ।

शुद्धाद्विरेफमुखनीरजशोभमाना ॥
भास्वत्स्युदेप्यति मृणालनिभोरुद्वारा ।
फान्ते समेप्यति बभौ नलिनीव तन्वी ॥ ६५ ॥
पश्चादार्ता निरस्येशं कलहान्तरिता यथा ॥
विबुद्धागजचिह्नेषु खण्डितेर्ष्यावती यथा ॥ ६६ ॥
अनुनेतुमनाः फान्त परुषोक्त्या हतो गतः ॥
किमिन्दुरभसञ्छन्नो न संहरति कौमुदीम् ॥ ६७ ॥

ओष्ठ तदन्तदष्ट स्वगयसि करतः कर्णिकेशान्मुमौख्या ।
तत्प्रीनोपुङ्गवञ्चत्कुचरचितमहाकुङ्कुमाद्रं च वक्षः ॥
वक्षेणास्या नखाभिर्लिखितगलतट गोपयस्यच्छहरै- ।
र्दिग्वापी स्त्रीमुभोगव्यतिकरजनितः केन गोप्योऽङ्गगन्धः ॥ ६८ ॥

षञ्चिता समयायानाद्विप्रलब्धेशिना यथा ॥

आरक्षाक्षी प्रमाथ्रीशवलितमहिमम्रूमुत्रामचापा ।

प्रावृत्कालोपमा सा रतनरचरिता शिक्षिकाऽमूत्कलानाम् ॥ ८८ ॥

माधुर्यं रम्यताऽश्लाघ्यवस्तुयोगेऽपि तद्यथा ॥

वल्काम्बरेणापि च चारुगुञ्जा- । फलोरुहारेण विभूषिताऽपि ॥

वनेचरी कुम्भकुचा नितम्ब- । भोरेभयाना निरुणाद्धि पान्यम् ॥ ८९ ॥

चलनेनाहतं चित्तवृत्तं धैर्यं भवेद्यथा ॥

निशि निशि शशिविम्बो जाज्वलीतु स्वागात्र- ।

ज्वरपरिचितहारो दन्दहीतु प्रतप्तः ॥

अतनुरपि निहन्तु प्राज्यमेवं च भर्तुः ।

पितुरपि मम मातुः श्लाघ्यता नन्वहाप्या ॥ ९० ॥

बह्वायासेऽपि चैदार्यं विनयोत्कर्षता यथा ॥

प्रस्वेदविन्दुवदनां श्लथकेशचन्धां ।

क्रीडारुणाक्षियुगलां रदपीडितोष्ठाम् ॥

कण्ठमन्तनादिनखरक्षतचन्द्रखण्डा ।

तुष्टे विलोक्य निधिपो विनयान्वितां ताम् ॥ ९१ ॥

चेष्टितैर्मधुरैर्लीला प्रियानुकरणं यथा ॥

उषितं शयितं हसितं रमितं । भ्रमितं मुगतं मुकृतम् ॥

प्रियगं रमणीव नटी सरसा । वरवासगृहेऽनुचकार वरा ॥ ९२ ॥

चेष्टातिशयनं गात्रे विलापः प्रियर्वाक्षणात् ॥

स्फुटश्लेषपद्मा सितोत्केसरारब्धा । लसद्वाग्द्विरेफोरुञ्जकाररम्या ॥

अपास्तोरुधैर्या मरालोरुयाना । म्भार पद्मिनी स्व वभौ व्यञ्जयन्ती ॥

मसृणं सुकुमारोऽङ्गविक्षेपो ललितं यथा ॥

पुष्पाञ्जलिं स्फुरदपाङ्गमुपक्षिपन्ती । श्रीहस्तपल्लवविवर्तनतो लपन्ती ॥

पादारुणाम्बुजयुगं भूविं विशिपन्ती । भ्रूभगमादिवयसा नृपमालुलोके ॥

शुगुरुद्दोषादिसांकर्यं यथा तु क्लिप्तकिञ्चितम् ॥

शुते मर्त्रा जिते प्यावितवसनकुचादर्शनेनास्य चित्तं ।

भ्रान्तं कृत्वा विजिग्ये पुनरपि विजिते सावधानेन भर्त्रा ॥

कोपारक्ताक्षिवीशा भ्रमितपतिमना जेनुकामा लतांगी ।

तेनैवास्मिन्जिते सा रुदितनतमुरती तुष्टिगाऽस्यं लुलोके ॥ ९५ ॥

सम्प्रमाद्विभ्रमो भूषाव्यत्ययः पुरुषागमे ॥

निशम्य कान्तं बहिरागतं तं । मङ्गीरयुग्मं करयोश्च कार्याम् ॥

कण्ठे च हारं सुकटीतटे सा । भालेऽञ्जनं दक्षितलकं करोति ॥ ९६ ॥

गेल्लघान्तरालिङ्गमुक्ते कुष्टिमितं यथा ॥

आलिङ्गन्तं घटकुचयुगं वक्षसीवातिलीनं ॥

सुम्भन्तं तं भ्रुकुटिरुचिरा वारयन्ती कराभ्याम् ॥

अन्तस्तुष्टा बहिरुररूपा मान्मथं व्यञ्जयन्ती ।

स्वं मावं सा भवति पुलकैः फुल्लराजीवनेशा ॥ ९७ ॥

मतिस्तश्चेन चित्तादावपि मोहायितं यथा ॥

सांगमंगादि वा नाथं स्मृत्वा मोहायितं यथा ॥ ९८ ॥

धारचित्तगतं नाथं दृष्ट्वा राजीवलोचना ॥

मृदुसङ्गापिनी प्रीडाननास्या रागिणी स्थिता ॥ ९९ ॥

मदनदवशमाय प्रस्तुतायां कथायां ।

तव नृपवर सख्यामृमितैर्लोलनेत्रा ॥

धृष्टिणवरकुचाग्रोन्मेषमुत्कीर्णयन्ती ।

बलयितमृदुमारोदप्रबाहूज्वलाऽस्यात् ॥ १०० ॥

गर्वावेशस्तु बिम्बोक कथितोऽनादरो यथा ॥

ऊरुशोणिकुचान्स्पृशन्व्यपनयैस्तत्प्रातर्बीजाघटम् ।

मृग्यास्ने तिलकालका इति पदालीलातिलोलागुलि ॥

भ्रूभङ्गोरुतरङ्गनर्तितदृशा दृष्टोऽल्यवशं तद्ग्रा ।

गर्वावेशापिचिण्या नवरतेनार्द कृत्वा र्पाहत ॥ १ ॥

कार्ये स्वल्पोऽप्यलङ्कारो विधिः प्रमुष्टिकृपया ॥

तस्या भलच्छरदिभं मधुरं कपोले । तप्तोजतोन्तारितगगमुद्रुतं वा ॥

इहोत्सवोऽस्ति तस्मिन्नास्ति कश्चिदपि ।
 यतोऽपि मीढया वाच्यमिति वक्तव्यम् ॥

सुनन्तः सौम्यैः सति च जपेनैः तिरिक्तैः सुभेः ।

पौन पुन्येन सदाग्निमान्तराणां सात्त्विकान्तराणां ॥

विद्वान्मूर्खेऽप्यप्यपि यथाऽप्युक्तः सतिगन्धी ।

इत्यन्तः सत्पुन्यैः सदाग्निमान्तराणां सात्त्विकान्तराणां ॥ ३ ॥

सदाग्निमान्तराणां सात्त्विकान्तराणां ॥

सोऽप्युक्तः सदाग्निमान्तराणां सात्त्विकान्तराणां ॥ ४ ॥

वक्तुनिष्ठैः सदाग्निमान्तराणां सात्त्विकान्तराणां ॥

गदान्तराणां सात्त्विकान्तराणां सात्त्विकान्तराणां ॥ ५ ॥

अस्युक्तान्तराणां सात्त्विकान्तराणां सात्त्विकान्तराणां ॥

संशोभ्य गृह्णतां सतिः सतिः सतिः सतिः ॥ ६ ॥

इत्युक्तान्तराणां सात्त्विकान्तराणां सात्त्विकान्तराणां नाम पञ्चमः परिच्छेदः ॥

जगत्प्रपञ्चविन्ध्याभिः इत्युक्तान्तराणां सात्त्विकान्तराणां ॥

सुरामुरादिवन्ध्याभिः इत्युक्तान्तराणां सात्त्विकान्तराणां ॥ १ ॥

राजाधिराजचानुष्ठराणां निमित्तपत्तनम् ॥

तत्पुरे स्थितवना चारुकीर्तिपण्डितस्य नन्दनम् ॥ २ ॥

पुनःसंवत्सरे मासे शुद्धे च मुशरुहना ॥

आधिजे च चतुर्दश्या युक्ताया गुरुवामरे ॥ ३ ॥

एतद्दिनेष्वलंकारचिन्तानगिसनाह्वयम् ॥

सम्यक्पठित्वा श्रुत्वाऽहं संपूर्णं शुभमस्तु न ॥ ४ ॥

कादयपे नास्तिगोत्रे च सूत्रे चाज्ञाननासि च ॥

प्रथमानुयोगशास्त्राणां वृषभप्रवरे पि च ॥ ५ ॥

एतद्दशेषु जातोऽहं—

एतावत्पर्यन्तमेव प्राचीनपुरातनैः लभ्यते । इत उत्तर एतच्छ्लोकानुपपन्नमेव

स्वादिति भाति इति शुभम् ॥

शुद्धिपत्रम् ।

पृष्ठम्	पंक्ति	शुद्धम्	शुद्धम्
१	५	दान्तयेऽस्तु	दान्तयेऽस्तु
२	१	स्युंरति-	स्युंरति-
३	१५	भुभुवर-	भुभुवर-
३	"	तनुभामात्य-	तनुभामात्य-
३	२४	सम्पद्युष	सम्पद्युष
४	२१	पुष्ट	पुष्ट
७	२१	अत्रती-	अत्रती-
९	२०	श्राहुःस	श्राहुःस
१२	५	सोऽनर्मुम्	सोऽनर्मुम्
१२	२१	शृष्ट	शृष्ट
१६	१७	जातिः ॥	जातिः ॥
२०	७	पादपात्र	पादपात्र
२४	४	जन्महीन	जन्महीन
"	२५	धुनिः सचलता-	धुनिः सचलता
३२	२५	बेवसेनागिरार्थदृक् ॥	बेवसेनागिरार्थदृक् ॥
४१	१८	अन्तान्त-	अन्तान्त-
४२	२४	कक्ष मानन-	कक्षमानन-
४६	२	प्रतिर्वस्य	प्रतिर्वस्य
"	२३	गिरा	गिरा
५३	९	मारोप-	मारोप-
"	१६	अर्धताम्येन च	अर्धताम्येन च
५५	२६	द्रुवर्वादि	द्रुवर्वादि
६३	५	द्विप्रमत	द्विप्रमत
"	१०	देवेन्द्र स्व	देवेन्द्र स्व
६५	२४	तति धौकण	ततिधौकण
६६	२४	धीता	धीता
६७	९	रूपकदिद	रूपकदिद
७२	८	नन्ददा रूपक र्प	नन्दि-रूपक र्प
"	११	शतमन्य	शतमन्यु
३	३	कृति	कृतिः

शुद्धिपत्रम् ।

पृष्ठम्	पङ्क्तिः	अशुद्धम्	शुद्धम्
७५	१६	पृष्ठाद्गा	पृष्ठाद्गा
७८	२०	मैत्री वामा-	मैत्रीममा-
७९	८	भीरता	भरिता
८५	२०	वंशातर	वशान्तर
८७	१३	गमनात्	गमनात्
८८	६	पृष्ठवते	पृष्ठवते
८९	२२	विशेष	विशेषेण
९४	१७	स्वकोप-शरीष	सकोप-शरीष
९५	८	साधनेन	साधनेन
१०४	८	स्वेदोत्कर्षण	स्वेदोत्कर्षण
११४	१	प्रवसति जनता दुर्जुगु-	प्रवसति जनतादुर्जुगुस्वय
१२०	१४	ररिसनायां	ररिसेनाया
१२५	१५	तथा समर्थ	नयाऽसमर्थ
१२८	१५	कर्मकारस्या	कर्मकारकस्या
१२९	२५	कान्ता विन्ध्यारण्य	कान्ता विन्ध्यारण्य
१३३	७	सेव्या	सेव्या

अक्षरवितामसि ।

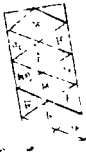
श्रुतः श्लोकः ०१ गणरत्नप्रबन्धः

श्रुतः श्लोकः ०२ गणसुखिकप्रबन्धः ॥

श्रुतः श्लोकः ०३

श्रुतः श्लोकः ०४

पृष्ठं २२ पङ्क्तिः १० पञ्चमशतकम्।

पृष्ठं २३ पङ्क्तिः २ शोभुविकानन्दः ॥

ग	अ	ग	र	वः	ग	न	र	म	छः	ग	ज	स	द	पः
र	ज	न	र	वः	ग	न	द	म	छः	ग	ज	स	र	पः

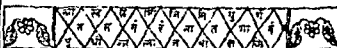
पृष्ठं २३ पङ्क्तिः २२ शोभुविकानन्दः ॥

र	ग	अ	न	म	न	म	न	म	न	म	न	म	न	म
भा	ग	अ	न	म	न	म	न	म	न	म	न	म	न	म

श्लोक ३६ श्लोकः १५० अनन्तरपादपुरजकण्डः ॥

अभिहितः सुरै लोकेः ।
 त्रिभि नीलि वी र्व के ॥
 वामुपूज्य मदी शैगः ।
 एवं सुपूज्यः कसो रवः ॥१॥

श्लोक ३७ श्लोकः १५१ गोमूत्रिककण्डः ॥

श्लोक ३८ श्लोकः १५२ इष्टपादपुरनकण्डः ॥

इत्तामकमं क्षेमं धीमता मर्त्य मधमं ॥
 शोभ द्वि पत्त मर्त्ये मं वामकामं नम क्षेमं ॥

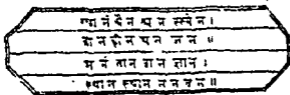
श्लोक ३९ श्लोकः १५३ अनन्तरपादपुरनकण्डः ॥

तपोभुम मतातीत ।
 मपोत्तम मतामृत ॥
 मया मित मते मात ।
 मशतीत वृते नित ॥

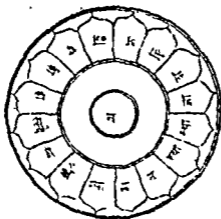
पुस्तक ३५ श्लोकः ५३ गोशुभिकावन्धः ॥

पुस्तक ३५ श्लोकः ५३ अलखितपुरनवन्धः ॥

पुस्तक ३५ श्लोकः ५३ शोडशरत्नचक्रवन्धः ॥

पृष्ठम् ३६ श्लोकः ५४ प्रकारान्तरेण मुरजबन्धः ॥

दि न्ये ध्वनि मितं च्छत्र ।

चामरं दुन्दुभिः स्वनैः ॥

दि न्ये विनि मिति स्तोत्र ।

श्री मद र्द्वि मिर्जनैः ॥

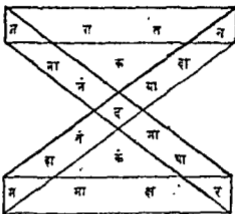
पृष्ठम् ३६ श्लोकः ५५ अर्धप्रगबन्धः ॥

ठि	वा	वे	मि	त	ये	ता	त्पी
या	नु	वा	या	न्व	त	न	ताः
ये	वा	वा	या	त	वा	त	ये
थि	वा	मा	ना	न	त	न्व	त

पृष्ठम् ३० श्लोकः ६५ स्तनीभद्रबन्धः ॥

वा	रा	वा	र	र	वा	रा	वा
री	रा	मा	रा	रा	मा	रा	त
वा	मा	ना	म	म	वा	मा	वा
र	रा	म	र्षि	र्षि	म	रा	र
र	रा	म	र्षि	र्षि	म	रा	र
वा	मा	ना	म	म	वा	मा	वा
त	रा	मा	रा	रा	मा	रा	त
वा	रा	वा	र	र	वा	म	वा

पृष्ठम् ४१ श्लोकः ७१ तिस्रस्तान्नमन्थाः ।

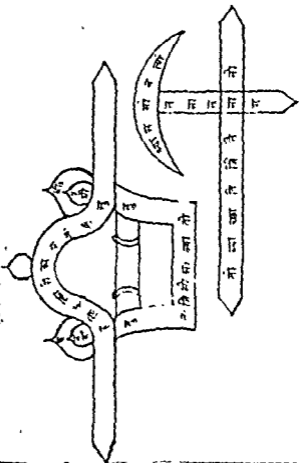

पृष्ठम् ४२ श्लोकः ७३ ब्रह्मदीपिकावन्धः ॥

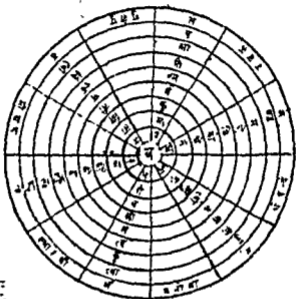

द्वयम् ४३ ग्लोकः ७४ पाद्युक्तम्

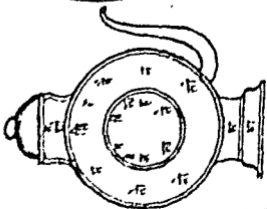
द्वयम् ४३ ग्लोकः ७३ शान्तवर्धः ॥

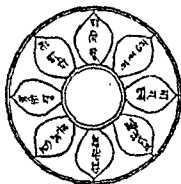
दृष्टम् ४३ श्लोकः ७८ पत्रं कर्म ॥

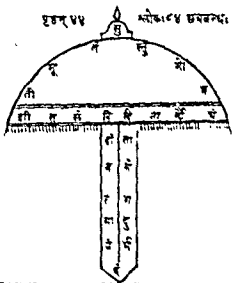
दृष्टम् ४३ श्लोकः ७८ पत्रं कर्म ॥

पृष्ठम् ४४ श्लोकः ८३ अम्हरीपकबन्धः ॥

पृष्ठम् ४४ श्लोकः ८४ छयबन्धः

वृष्टम् ४४ श्लोकः ८५ हारमन्धः॥

